

Brede schOULDERS:
een werkboek
Veerle Ernalsteen

Colofon

Brede schOULDERS: een werkboek

Auteur: Veerle Ernalsteen

Met medewerking van Kaat Delrue, Katrijn Kelchtermans,
Barbara Linsen, Kristel Luyckx, Filip Paelman, Sven Sierens,
Stijn Suijs, Hilde Van Lysebettens en Ghislain Verstraete
Eindredactie: Stijn Suijs

Uitgave: Steunpunt Intercultureel Onderwijs, Universiteit
Gent, België

Lay-out: Dot Plus, Merelbeke

Coverontwerp: Bubble, Gent

Druk: Druk in de weer, Gent

In opdracht van OVGB - Limburg

ISBN: 90-76232-08-3

Wettelijk depot: D/2002/1805/1

© Steunpunt Intercultureel Onderwijs, Gent 2002

Niets uit deze uitgave mag zonder voorafgaande schriftelijke
toestemming van het Steunpunt Intercultureel Onderwijs worden
vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk,
fotokopie, microfilm, computer-software of op welke wijze dan
ook.

De bronnenkaarten, toelichtingen en opdrachten mogen wel
gekopieerd worden voor gebruik in de school.

Brede schOULDERS

Het eerste deel van de titel: *'Brede'* slaat op de verbreding van het onderwijsleerproces en het gehele schoolbeleid, wanneer je diversiteit als uitgangspunt neemt. Diversiteit die met de leerlingen, leerkrachten, ouders, buurt en maatschappij naar binnen komt op school.

'Brede' verwijst ook naar een breder bereik van ouders en andere partners van de school: meer mensen op verscheidene terreinen aanspreken.

Het tweede deel: *'SchOULDERS'* heeft te maken met de partners die in dit werkboek centraal staan: *school* enerzijds en *OULDERS* anderzijds.

Als school ontwikkel je tenslotte *'Brede schOULDERS'* wanneer je intensiever samenwerkt met de ouders in functie van de kinderen. Zo verbreed je je draagvlak.

Plattegrond

Hoe gebruik je Brede schOULDERS?		1
HOOFDSTUK 1 Samen school maken vanuit intercultureel perspectief	Situering	5
	Intercultureel onderwijs	6
	Samen school maken vanuit intercultureel perspectief	6
	De school als initiatiefnemer	7
	'Brede schOULDERS' hebben voordelen	7
	1. Voor het leren van de kinderen	7
	2. Tegemoet komen aan de vragen van ouders	7
	3. Stereotiepe beelden doorbreken	8
	4. Gedeelde verantwoordelijkheid bij problemen	9
5. Leerkrachten leren actiever omgaan met verscheidenheid	9	
6. School en buurt	9	
HOOFDSTUK 2 Breed verkennen	Situering	11
	Een werkwijze	12
	Toelichting Diversiteit en onderwijsbetrokkenheid	13
	Toelichting Breed observeren	15
	Opdracht 1 Kijken naar de aanwezige diversiteit bij ouders	16
	Opdracht 2 Tips om meer te zien	17
	Opdracht 3 Zoek naar aanknopingspunten voor je eigen school-ouderrelatie	18
HOOFDSTUK 3 Een krachtige leeromgeving	Situering	21
	Een werkwijze	22
	Bronnenkaart 1 Ik doe een beroep op de aanwezige diversiteit bij ouders in functie van het leren van de kinderen	23
	Bronnenkaart 2 Leerlingen brengen wat ze thuis leren binnen op school	24
	Bronnenkaart 3 Diversiteit bij ouders verrijkt de leerinhoud	28
	Bronnenkaart 4 Diversiteit bij ouders en didactische aanpak	31

HOOFDSTUK 4 Van informatie tot participatie	Situering	35
	STRATEGIE 4.1 Ga na wat 'aanslaat'	Situering 37 Een werkwijze 38
STRATEGIE 4.2 Een praatje met ouders	Situering	43
	Een werkwijze	44
	Toelichting Dagelijkse informele ontmoetingen	45
	Opdracht 1 Leerkrachtvaardigheden binnen informele ontmoetingen	47
	Opdracht 2 Van breng- en haalmomenten naar ontmoetingsmomenten	60
	Opdracht 3 Meer informele contacten	63
STRATEGIE 4.3 Een uitnodigend klimaat	Situering	65
	Een werkwijze	66
	Bronnenkaart 1 Een aantrekkelijke en toegankelijke school	68
	Bronnenkaart 2 De zorg voor de kinderen zichtbaar en duidelijk maken	70
	Bronnenkaart 3 Met ouders als volwaardige opvoeders en gesprekspartners omgaan	75
	Bronnenkaart 4 Vanzelfsprekendheden expliciteren, bevragen en aanpassen	79
	Bronnenkaart 5 Ouders aanspreken op hun deskundigheden	84
	Bronnenkaart 6 Ondersteuning	88
Bibliografie	Aanbevolen literatuur	92
	Geraadpleegde literatuur	93

Hoe gebruik je Brede schOULDERS?

Doel

Brede schOULDERS biedt mogelijkheden om vanuit een intercultureel perspectief

(1) na te denken over de relatie school - ouders en

(2) de diversiteit bij ouders een grotere rol te laten spelen op school.

Opzet

Brede schOULDERS is een werkboek. Scholen krijgen geen pasklare antwoorden maar suggesties. Deze suggesties zijn niet volledig en zijn ook geen wondermiddelen. Bekijk ze eerder als startmogelijkheden.

Niet alle suggesties moeten en kunnen overal opgenomen worden. De school selecteert en doseert zelf en bepaalt ook de volgorde, afhankelijk van haar beginsituatie en visie.

Doelgroep

Brede schOULDERS is bedoeld voor alle basisscholen en scholen voor buitengewoon lager onderwijs die werk willen maken van een betere relatie met de ouders.

De school-ouderrelatie is zaak van iedereen op school. Brede schOULDERS richt zich tot teams in samenwerking met hun interne en/of externe begeleiders.

Ook individuele leerkrachten kunnen inspiratie putten uit Brede schOULDERS, vooral uit Hoofdstuk 3 Een krachtige leeromgeving.

Uiteraard is het zinvol om er de ouders zelf bij te betrekken, naast externe partners, zoals schoolopbouwwerk, ouderverenigingen, buurtverenigingen, integratiecentra, verenigingen voor kansarmen,...

Opbouw

Het eerste hoofdstuk beschrijft het theoretische kader. De hoofdstukken 2 en 3 en de strategieën in hoofdstuk 4 zijn praktischer. Ze bestaan in grote lijnen uit een situering, een werkwijze om een en ander in team te bespreken en inhoudelijke suggesties in de vorm van bronnenkaarten, toelichtingen en/of opdrachten.

- *Hoofdstuk 1 Samen school maken vanuit intercultureel perspectief*
Waarom is vanuit intercultureel perspectief samenwerking tussen school en ouders belangrijk?
- *Hoofdstuk 2 Breed verkennen*
Wat kan diversiteit bij ouders inhouden? Hoe kan je die op je eigen school beter leren kennen? Welke aanknopingspunten kan je vinden?
- *Hoofdstuk 3 Een krachtige leeromgeving*
Hoe kan je de leeromgeving verrijken met diversiteit bij ouders?
- *Hoofdstuk 4 Van informatie tot participatie*
Wat slaat aan bij de ouders in je school? Waarom en hoe met ouders een informeel praatje maken? Hoe kan je een uitnodigend klimaat scheppen voor ouders?
- *Bibliografie*
Aanbevolen en geraadpleegde literatuur

Waarmee beginnen?

Elke school bepaalt zelf welke hoofdstukken en strategieën ze al of niet aanpakt en in welke volgorde. Laat je keuze leiden door:

1. óf een concreet probleem op je school,
2. óf wat je interesseert in de *Plattegronden* en de *situeringen* aan het begin van elk hoofdstuk en strategie,
3. óf de resultaten van de teambevraging over 'School en ouders' via *De ICO-scoop*,¹
4. óf de resultaten van de teambespreking van 'School en ouders' in *De ICO-mobiel*.²

Combineer hoofdstuk 3 en de strategieën in hoofdstuk 4 wel steeds met hoofdstuk 2!

¹ Sierens, Sven (2002). *De ICO-scoop. Zelfevaluatie-instrument voor basisscholen*. Universiteit Gent, Steunpunt Intercultureel Onderwijs.

² Ernalsteen, Veerle (2001). *De ICO- mobiel. Handreiking voor een interculturaliseringstraject*. Universiteit Gent, Steunpunt Intercultureel Onderwijs.

Tijdspanne

Dit werkboek - of delen ervan - doornemen en bespreken vergt meerdere personeelsvergaderingen. De suggesties gaan bovendien verschillende richtingen uit en je kan niet alles tegelijkertijd aanpakken. Het is dus belangrijk om vooraf na te denken over hoeveel tijd je eraan wil besteden, welke hoofdstukken en/of strategieën je aanpakt en hoe. Neem daarom een schoolbegeleider onder de arm en/of stel een teamlid of werkgroepje aan om alles omtrent de school-ouderrelatie te coördineren. Zij nemen op voorhand het werkboek door, zoeken de voor de eigen school meest geschikte keuzes uit en bereiden de teamvergaderingen voor. Ze volgen nadien de afspraken en het verloop van de acties op en zetten de school-ouderrelatie regelmatig op de teamagenda.

Verder is het niet te voorspellen hoeveel tijd je nodig hebt voor het effectief verder uitbouwen van je school-ouderrelatie. 'Brede schouders' ontwikkelen is geen éénmalig gebeuren. Je zal steeds weer opnieuw moeten kijken, evalueren en bijsturen.

Een logboek

Neem na elk hoofdstuk of strategie je ideeën, acties, visies, concrete plannen, evaluatiecriteria, reacties van ouders en externen, resultaten enzovoort op in een centraal logboek. Dit logboek wordt geleidelijk aan een werkinstrument en bronnenboek voor je eigen team. Het toont de evolutie in handelen en denken van je school en haar partners, is een hulpinstrument bij evaluaties, verduidelijkt de teamvisie,...

Leg het logboek in de leraarskamer of op een andere plaats waar iedereen het steeds gemakkelijk kan raadplegen. Zo kan er ook al eens over gepraat worden tijdens meer informele momenten.

Hoofdstuk 1

Samen school maken vanuit intercultureel perspectief

Situering

Waarom is het vanuit intercultureel perspectief belangrijk om samen te werken met ouders?

Dit hoofdstuk schetst het theoretische kader voor de samenwerking tussen school en ouders. Lees het op voorhand als achtergrondinformatie bij de volgende hoofdstukken en strategieën.

De volgende punten komen aan bod:

- Intercultureel onderwijs
- 'Samen school maken' vanuit intercultureel perspectief
- De school als initiatiefnemer
- 'Brede schOULDERS' hebben voordelen
 1. Voor het leren van de kinderen
 2. Tegemoet komen aan de vragen van ouders
 3. Stereotiepe beelden doorbreken
 4. Gedeelde verantwoordelijkheid bij problemen
 5. Leerkrachten leren actiever omgaan met verscheidenheid
 6. School en buurt

Intercultureel onderwijs

Intercultureel onderwijs (ICO) wil leerlingen 'actief leren omgaan met diversiteit'.

Onder *diversiteit* verstaan we gelijkenissen en verschillen tussen mensen op allerlei terreinen - afkomst, taalgebruik, levensstijl, ervaringen, zienswijzen, vragen, kennis, gewoontes, vaardigheden, omgangsvormen enzovoort - én de betekenissen die ieder daaraan geeft. Deze betekenissen kunnen van situatie tot situatie verschillen en veranderen voortdurend.

Broers en zussen die thuis voortdurend ruzie maken en zichzelf als zeer verschillend van elkaar zien, worden door de buitenwereld in de eerste plaats toch bekeken en behandeld als komende uit een zelfde 'nest'.³

Elke school wordt gekenmerkt door diversiteit en gaat er op één of andere manier reeds mee om. Door bepaalde gedragingen en meningen te weren, sommige te benadrukken en andere te negeren. Óf door ze te benutten in het onderwijsproces en te integreren in het schoolbeleid.

De leerlingen uit klas 5B willen graag van alles weten over de leerkracht zelf. De leerkracht speelt hierop in door tijdens een les over kledij ook te vertellen wat er in 'haar tijd' (toen ze klein was) in de mode was. Ze heeft ook een paar van die kledingstukken mee. De kinderen zijn zeer geïnteresseerd.⁴

ICO kiest voor dit laatste. ICO creëert een *krachtige leeromgeving* die - spontaan en doelbewust - aansluit bij de verschillende ervaringen en belevingen van iedereen, ze uitwisselt en ruimte schept voor nieuwe. Via dit leren van en met elkaar, kan iedereen actief leren omgaan met diversiteit.

'Samen school maken' vanuit intercultureel perspectief

Iedereen die bij de school betrokken is - leerlingen, leerkrachten, ouders en anderen - brengt diversiteit van buiten mee naar binnen. Leren en zeker intercultureel leren is immers geen exclusief domein van de school. Kinderen leven en leren ook buiten de school: door hun omgang met leeftijdsgenootjes, hun ervaringen in de buurt én *thuis*,... Ze brengen wat ze daar leren ook spontaan binnen op school. Ook ouders brengen verschillende ervaringen, belevingen en visies mee. Als interculturele school benut je al deze spontaan aanwezige bronnen van diversiteit om je leeromgeving te verrijken.

³ Voorbeeld naar Verlot, Marc e.a. (2000). *Intercultureel onderwijs. Leren in verscheidenheid*. Universiteit Gent, Steunpunt Intercultureel Onderwijs.

⁴ Voorbeeld naar Soenen, Ruth (1999). *Over Galliërs en managers. Bouwstenen voor intercultureel leren*. Universiteit Gent, Steunpunt Intercultureel Onderwijs.

Wanneer je bovendien ouders zelf actiever betreft bij onderwijs, komen enkele van de leef- en leeromgevingen van kinderen nog meer samen. De interculturele leeromgeving op je school wordt er krachtiger door, op voorwaarde dat je de aanwezige diversiteit bij ouders ook daadwerkelijk benut.

De school als initiatiefnemer

In de interactie tussen ouders en school zijn beide gelijkwaardig. De school is wel de *professionele* partner. Dit betekent dat zij het initiatief neemt tot overleg en afstemming.

Om deze taak effectief uit te voeren, vertrek je best van de aanwezige diversiteit bij ouders en hoe daar reeds mee wordt omgegaan. Eerste opdracht is om daar zicht op te krijgen. Zoek daarna naar aanknopingspunten om deze diversiteit te benutten binnen het onderwijsproces van alle kinderen én binnen het gehele schoolbeleid. Hou ook in de manieren waarop je ouders aanspreekt, rekening met de diversiteit onder de ouders. Zoniet riskeer je slechts een deel van de ouders te bereiken.

Initiatief nemen, diversiteit benutten en interactie bevorderen, lopen als een rode draad doorheen het hele werkboek. Samen zetten ze een dynamiek in gang die voordelen heeft voor leerlingen, leerkrachten en ouders.

‘Brede schOULDERS’ hebben voordelen

Als school ontwikkel je ‘Brede schOULDERS’ door intensiever samen te werken met alle ouders. Dit heeft verschillende voordelen.

1. VOOR HET LEREN VAN DE KINDEREN

Je verrijkt het leren van de kinderen door ook hun buitenschoolse bronnen en manieren van leren te benutten. Wanneer je een groter deel van hun ervaringen, vaardigheden, leermogelijkheden en belevingen aanspreekt, creëer je meer ontwikkelingskansen en mogelijkheden tot transfer van positieve leerervaringen. Dit is zinvol voor alle leren in de klas.

Sommige leerkrachten spreken ook de meer spontane en ongestuurde manieren van eerste taalverwerving aan. Ze doen dit door hun leerlingen te laten samenwerken rond open taken met betrekking tot hun dagelijkse leven. Dit is voordelig voor de taalvaardigheid van de kinderen en voor het onderling uitwisselen van buiten de school verworven oplossingsmethodes en argumenten.

2. TEGEMOET KOMEN AAN DE VRAGEN VAN OUDERS

Nogal wat ouders willen meer betrokken worden bij het onderwijs van hun kinderen. Dankzij de democratisering van het onderwijs is de gemiddelde scholingsgraad van de

bevolking gestegen. Ouders ontwikkelen hun eigen ideeën over de behoeftes en het leren van hun kinderen. Veel ouders willen meer weten en ook meer te zeggen hebben over wat er gebeurt op school. Ook laaggeschoolde ouders hebben vaak behoefte aan meer informatie. Ze willen bijvoorbeeld de kansen van hun kinderen verhogen door hen beter op te volgen.

Soms vragen ouders aan de school om hen te ondersteunen. Je kan dan op hun vraag ouderondersteunend gedrag stellen om hun onderwijsondersteunend gedrag te verhogen. Zo werk je ook buiten de schoolmuren aan een versterking van de leeromgevingen van de kinderen.

Een vader komt de directeur raadplegen over de aankoop van een computer voor zijn zoon. Hij blijkt ook zelf nieuwsgierig te zijn naar computers en internet. Bij navraag blijkt dat wel meer ouders geïnteresseerd zijn. De directeur besluit de computers van zijn school een avond per week ter beschikking te stellen van de ouders en hen de eerste beginselen van zoeken op het net bij te brengen. Voor wie daarna verder wil, wordt contact gezocht met het plaatselijke centrum voor basiseducatie. Door deze ouders te ondersteunen in hun wensen, wil de directeur hen ook vaardiger maken om hun kinderen beter te kunnen volgen.

3. STEREOTIEPE BEELDEN DOORBREKEN

Ouders beter leren kennen, doorbreekt stereotiepe beelden over hen. Door samen met ouders te praten en te handelen krijg je als leerkracht een meer accuraat beeld van hun vaardigheden, interesses en behoeftes. Een beeld dat aansluit bij de realiteit en minder problematisch is dan sommigen zich misschien voorstellen.

Op een bepaalde school leeft de idee dat de ouders van de kinderen te zwak zijn om een inbreng te hebben in de klas. In eerste instantie denken de leerkrachten er aan ouders uit te nodigen om te vertellen over hun beroep. De meeste ouders zijn echter laagopgeleid en/of werkloos. De leerkracht vindt dat deze situatie te weinig aanknopingspunten biedt om ouders een actieve rol te laten spelen in het lesgebeuren. Tot er op een bepaald moment in de school een project loopt over dieren. Ouders worden hierover geïnformeerd en uitgenodigd. Ze reageren heel enthousiast in tegenstelling tot andere gelegenheden waarvoor de interesse eerder aan de lauwe kant was. Want wat blijkt: een heleboel van de ouders hebben zelf huisdieren, zijn heel bedreven in de verzorging van deze dieren en kunnen er van alles over vertellen. Op verschillende manieren kan de leerkracht een beroep doen op de specifieke vaardigheden van de ouders: het aanwijzen en leveren van gespecialiseerde informatiebronnen, presentaties in de klas over verzorging, bezoek aan een asiel, dierenwinkel,... Een grootvader met een abonnement in de zoo, vertelt gretig over zijn lievelingsdier.

Een meer realistisch zicht op de ouders trekt ook haast vanzelf je verwachtingen ten aanzien van de leerlingen omhoog. Dit heeft een positief effect op het leren (self-fulfilling prophecy). Wanneer leerkrachten positieve verwachtingen hebben van leerlingen, blijken ze hen immers onbewust meer uit te dagen. Ze stellen bijvoorbeeld moeilijker vragen, geven de leerling meer tijd om zelf een antwoord te vinden,...

4. GEDEELDE VERANTWOORDELIJKHEID BIJ PROBLEMEN

Ouders sturen over de school soms het signaal uit: 'Pas wanneer er problemen zijn komen ze, en vaak is het dan al te laat!'. Een school die geen banden heeft met de ouders, kan bij problemen niet echt rekenen op een tegemoet komende houding vanwege hen.

Een moeder werd schriftelijk medegedeeld dat haar kind een intelligentietest moest doen. Ze was zeer verontwaardigd, omdat er volgens haar eerder een taalprobleem was dan een intelligentieprobleem. Over deze problemen had de school ook nooit met haar overlegd.

Gelijkaardige verontwaardigde en teleurgestelde reacties komen van ouders die pas wanneer het 'te laat' is met een probleem geconfronteerd worden. Een kind moet een jaar overdoen of wordt doorverwezen naar een beroepsrichting, terwijl de ouders respectievelijk in de loop van het schooljaar of van de basisschool steeds in de veronderstelling waren dat er niets aan de hand was. Pas bij de overgang bereikten hen hiervan signalen.⁵

'Dagelijks' met elkaar praten, inspelen op interesses en vragen van ouders,... creëert banden. Bij problemen kan je hier op terugvallen. Er is dan wellicht meer kans om tot een gedeelde probleemstelling en aanpak te komen.

5. LEERKRACHTEN LEREN ACTIEVER OMGAAN MET VERSCHIEDENHEID

Doorheen de interactie met de andere leef- en leeromgevingen van kinderen, ontwikkel je als leerkracht ook zelf meer vaardigheden in het omgaan met diversiteit. Zo kan de interactie tussen school en ouders efficiënter verlopen. Deze vaardigheden leer je al doende binnen de dagelijkse omgang met elkaar.

6. SCHOOL EN BUURT

Je biedt kinderen een krachtiger leeromgeving door te investeren in het leven buiten de onmiddellijke schoolmuren. School en buurt beïnvloeden elkaar immers wederzijds. De populatie van je school, haar uitzicht, haar openheid ten aanzien van de buitenwereld,... bepalen mee het imago van de buurt waar je school zich bevindt. Omgekeerd brengen kinderen het buurtleven ook binnen in de school. Wanneer je school deze diversiteit benut, verrijkt ze haar leeromgeving.

Een school staat niet alleen. Je kan samen werken met ouders en andere actoren die actief zijn in de buurt. Er gaan stemmen op om in functie van ouderondersteuning meer te investeren in netwerkvorming van ouders en niet enkel in opvoedingsprogramma's.⁶ Je

⁵ Twee voorbeelden naar Veen, Annemiek en van Erp, Marja (1995). *Stappen op weg naar onderwijsondersteuning, deel 1. Allochtone ouders in Rotterdam over de relatie tussen ouders en basisschool*. Amsterdam, SCO-Kohnstamm Instituut, Stedelijk bureau FAO Rotterdam.

⁶ Meer hierover vind je bij Van Gils, Jan (2001). *Opvoedingsondersteuning: enkele uitgangspunten. In: Welwijs. Wisselwerking tussen onderwijs en welzijnswerk*. Jaargang 12, nummer 4, december 2001.

school kan die netwerkvorming bijvoorbeeld bevorderen door ouders de gelegenheid te geven samen na te praten op de speelplaats, in een oudercafé,... Je kan ook investeren in het uitbouwen van een eigen lokaal netwerk met schoolopbouwwerk, buurtverenigingen, integratiecentra, andere scholen,... Zo'n samenwerking versterkt immers het sociale leven in de buurt.

Een school organiseert een kookuitwisselingsnamiddag voor de ouders. Slechts twee à drie moeders komen opdagen. Het schoolteam is erg teleurgesteld. Naderhand blijkt dat het plaatselijke buurthuis twee weken daarvoor reeds een dergelijk aanbod deed voor alle vrouwen uit de buurt. Ook een heleboel moeders van de school bleken aan de uitwisseling in het buurthuis te hebben deelgenomen. School en buurthuis spreken af om elkaar beter op de hoogte te houden van hun aanbod en volgend schooljaar een aantal activiteiten samen te plannen. Die zullen beurtelings in de school en in het buurthuis doorgaan.

Hoofdstuk 2

Breed verkennen

Situering

Voorwaarde om diversiteit bij ouders te benutten binnen de school, is er zicht op krijgen. Dit hoofdstuk staat stil bij de manier van kijken naar ouders, geeft tips om meer te zien en helpt zoeken naar aanknopingspunten voor de school-ouderrelatie.

Voor scholen die hieraan willen werken, zijn er de volgende toelichtingen en opdrachten:

- Toelichting Diversiteit en onderwijsbetrokkenheid
- Toelichting Breed observeren
- Opdracht 1 Kijken naar de aanwezige diversiteit bij ouders
- Opdracht 2 Tips om meer te zien
- Opdracht 3 Zoek naar aanknopingspunten voor je school-ouderrelatie

Een mogelijke werkwijze om dit in teamverband aan te pakken vind je op de ommezijde

Een werkwijze

Je kan dit deel afzonderlijk of in samenhang met een ander hoofdstuk of strategie bekijken.

(1)

Het team verdeelt zich in groepjes van vier tot vijf personen. Iedereen neemt beide toelichtingen door. Daarna neemt elk groepje opdracht 1 of opdracht 2 voor zijn rekening. Elke deelnemer bereidt dit eerst individueel voor.

(2)

De verschillende groepjes leggen elkaar hun bevindingen voor. Het team maakt samen een schets van het geheel. Ga na welke tips bruikbaar zijn. Verdeel de taken en spreek af hoe ze opgevolgd worden.

(3)

Tijdens een volgende vergadering herverdeelt het team zich in groepjes. Zorg ervoor dat in elk nieuw groepje vertegenwoordigers zitten van opdracht 1 én opdracht 2. Elk groepje voert nu opdracht 3 uit.

(4)

Leg de antwoorden bijeen. Bepaal samen een aantal prioritaire aanknopingspunten en acties. Kan je op basis van die prioriteiten bepalen of je verder gaat met Hoofdstuk 3 of met Hoofdstuk 4?

(5)

Wanneer sommige teamleden meer of specifieke taken opnemen ten aanzien van de ouders, bespreek dan regelmatig de stand van zaken met iedereen.

(6)

Neem de verzamelde informatie en de besluiten op in je centrale logboek. Doe later hetzelfde met de resultaten. Leg het op een plaats waar iedereen het steeds kan inkijken.

Toelichting

Diversiteit en onderwijsbetrokkenheid

DIVERSITEIT

Met diversiteit bedoelen we gelijkenissen en verschillen tussen mensen op alle mogelijke terreinen: sociale herkomst, religieuze achtergrond, gezinssamenstelling, taalgebruik, gewoonten, uiterlijk, talenten, interesses, bezigheden, zienswijzen, behoeftes, manieren van omgaan met elkaar, vormen van onderwijsbetrokkenheid enzovoort, maar vooral hoe mensen die verschillen en gelijkenissen beleven. Deze verschillen en gelijkenissen zijn immers niet steeds voor iedereen in elke situatie even relevant en hun betekenis verandert bovendien voortdurend.

In een oudercomité is het voor een moeder van Spaanse afkomst en voor een moeder van Belgische afkomst relevanter dat hun beide dochters in dezelfde klas zitten en met elkaar bevriend zijn, dan dat ze elk een andere talige en etnische achtergrond hebben. In de lessen taalvaardigheid is het verschil in talige achtergrond tussen de beide vriendinnen voor de leerkracht vaak wel belangrijk. Dit speelt dan weer minder mee tijdens bijvoorbeeld lichamelijke opvoeding.

Wanneer we naar ouders op school kijken, kijken we meer specifiek naar de aanwezigheid van verschillende groepen, naar wat ouders bezighoudt, naar de omgang van ouders met de leerkrachten en met elkaar en naar verschillende vormen van onderwijsbetrokkenheid.

ONDERWIJSBETROKKENHEID

De manier waarop ouders hun betrokkenheid bij onderwijs uiten, kan onderling verschillen. Niet elke vorm of wens tot onderwijsbetrokkenheid is even gemakkelijk te zien op school. Ouders wachten ook vaak af. 'Uit onderzoek ... blijkt dat de meeste ouders (2/3) meer betrokken wensen te worden, maar dit zelf niet voorstellen, de uitnodiging dient van de instelling te komen. De onderzoekster spreekt van een slechte 'matching' tussen de verwachtingen van ouders en de vragen van opvoeders en pleit dan ook voor het leren zien van deze ouderlijke belangstelling om daar individueel op in te spelen.'⁷

Enkele voorbeelden van vormen van onderwijsbetrokkenheid:

- Ouders participeren op verschillende manieren aan het schoolleven. Vanuit hun bekommernis om hun eigen kind babbelen ze met de leerkracht aan de schoolpoort, ontvangen leerkrachten bij hun thuis, gaan naar een rapportbespreking, spreken de leerkracht aan wanneer hun kind wordt gepest in de klas, discussiëren met de leerkracht over zijn/haar aanpak, schrijven hun kinderen in voor extra zwemlessen,...
- Sommige ouders engageren zich ook voor andere kinderen en/of het reilen en zeilen van de school. Ze organiseren een rondleiding voor andere ouders op school, spreken

⁷ Michel Vandenbroeck (1999). *De blik van de Yeti*. Gent, VBJK.

andere ouders aan en nodigen hen uit, zijn kookmoeder op bosklas, verhalenverteller, opvangouder, herschilderen samen met het team de lokalen, zijn lid van een feestraad, participatieraad, zijn schoolkoorleider, voetbaltrainer,...

- Ook buiten de school ondersteunen ouders het onderwijs van hun kinderen. Ze kijken huiswerk na, schrijven een boodschap in de agenda, volgen vorderingen, lezen voor, kijken mee tv, stimuleren zoon/dochter om onderwijs in de moedertaal te volgen, om naar de bibliotheek te gaan,...
- Ouders tonen ook hun betrokkenheid bij onderwijs door hun kinderen te vragen naar de voorbije schooldag, op een positieve manier over school te praten, schoolse zaken tegenover de kinderen te verdedigen, kinderen tijdelijk van huishoudelijke taken en van familiebezoeken te ontslaan,... Sommige ouders moeten grote inspanningen doen om te zorgen dat hun kind het nodige schoolmateriaal heeft, mee kan op schooluitstap,... Ouders stellen soms een voorbeeldgedrag door zelf scholing te volgen: een gespreksavond over straffen en belonen, Nederlandse taallessen om de schoolloopbaan van hun kinderen beter te kunnen volgen,... Ze praten met andere ouders over de school tijdens een familiebezoek of tijdens een vrouwennamiddag in het buurthuis, aan de schoolpoort,...
- 'Sommige ouders vinden de school erg belangrijk, maar mengen zich niet in het werk van de leerkrachten: de leerkrachten hebben lang genoeg gestudeerd om te leren omgaan met kinderen en jongeren en hen alles te leren wat noodzakelijk is. Ouders zijn in deze zienswijze verantwoordelijk voor de opvoeding thuis, leraren voor het onderwijs op school. 'Gij het vel en ik de benen!' Elk zijn opdracht, elk zijn werk! Je kan je niet mengen in het werk van de andere.'⁸
- Verder ondersteunen niet enkel de ouders zelf het onderwijs van hun kinderen. Ook grootouders, oudere broers of zussen⁹ en/of andere opvoeders kunnen actief betrokken zijn.
- Niet alle vormen van onderwijsbetrokkenheid zijn voor iedereen even vanzelfsprekend. Aanwezig zijn op activiteiten van de school stelt bijvoorbeeld alleenstaande ouders vaak voor problemen.¹⁰

⁸ Naar Verstraete, Ghislain (1998). *Participeren in het Onderwijs*. Universiteit Gent, Steunpunt Intercultureel Onderwijs.

⁹ In Nederland deed Maurice Crul (1998) onderzoek naar factoren die mede het succes van schoolloopbanen van allochtone jongeren bepalen. De plaats in het gezin bleek daarbij belangrijk. Derde en vierde kinderen (en verder) bleken meer succesvol in het onderwijs: zij werden vaak intensief begeleid door hun oudere broers of zussen die het klappen van de zweep kenden.

¹⁰ Naar Smit, Frederik (e.a.) (2001) *Ouderparticipatie, een nieuw missie-statement? Onderzoek naar het functioneren van de relatie ouders en basisschool*. Nijmegen, ITS.

Toelichting

Breed observeren

Tracht zo breed mogelijk te kijken naar diversiteit onder ouders. Gebruik geen voorafgaande categorieën, laat je niet leiden door je eigen doelen en vermijd onmiddellijk te interpreteren. Sta even stil en *kijk* naar wie allemaal op school aanwezig is, hoe iedereen met elkaar omgaat, waar iedereen mee bezig is,... *Zien* (interpreteren) en *handelen* (reageren) volgt later.

Breed observeren is een basishouding. Door steeds weer opnieuw te kijken, ontwikkelt zich geleidelijk aan een (meer gevarieerd) beeld van de diversiteit bij ouders en worden stereotiepe beelden doorbroken.

Op een bepaalde school leeft de idee dat de ouders van de kinderen te zwak zijn om een inbreng te hebben in de klas. In eerste instantie denken de leerkrachten er aan ouders uit te nodigen om te vertellen over hun beroep. De meeste ouders zijn echter laagopgeleid en/of werkloos. De leerkracht vindt dat deze situatie te weinig aanknopingspunten biedt om ouders een actieve rol te laten spelen in het lesgebeuren. Tot er op een bepaald moment in de school een project loopt over dieren. Ouders worden hierover geïnformeerd en uitgenodigd. Ze reageren heel enthousiast in tegenstelling tot andere gelegenheden waarvoor de interesse eerder aan de lauwe kant was. Want wat blijkt: een heleboel van de ouders hebben zelf huisdieren, zijn heel bedreven in de verzorging van deze dieren en kunnen er van alles over vertellen. Op verschillende manieren kan de leerkracht een beroep doen op de specifieke vaardigheden van de ouders: het aanwijzen en leveren van gespecialiseerde informatiebronnen, presentaties in de klas over verzorging, bezoek aan een asiel, dierenwinkel,... Een grootvader met een abonnement in de zoo, vertelt gretig over zijn lievelingsdier.

Leerkrachten met een meer gedifferentieerd beeld van ouders, kunnen allicht effectiever omgaan met die ouders. Onbewust trekken zij ook hun verwachtingen ten aanzien van de leerlingen op, met een positief effect op hun leerrendement (*self-fulfilling prophecy*).

Tip: Hanteer deze basishouding ook bij meningsverschillen met ouders. Ga eerst kijken: neem even afstand en bekijk/bevraag wat er speelt. Dit uitstel van reactie helpt om niet meteen in een tegenreactie te gaan. Probeer de ouder te begrijpen, ook al wordt zijn boodschap soms op een voor jou ongewone en/of onbetamelijke manier uitgesproken. Benadruk het gemeenschappelijke - bijvoorbeeld de gezamenlijke bekommernis om het kind - en tracht abstractie te maken van de stijl van communiceren. Zorg voor een win-winsituatie: doe een beroep op de ouder. Vermijd gezichtsverlies van één van beide partijen. Pas daarna ga je tot actie over. De reactie van de ouder wordt dan weer voorwerp van kijken enzovoort.

Over kansarme ouders wordt nogal eens gezegd dat ze zich vaak zeer agressief opstellen ten aanzien van de school. Maar is dit ook zo? Doen alle kansarme ouders dat? Wie doet dat dan? Hoe ziet de dagelijkse omgang met en tussen deze mensen op school eruit? Hoe verloopt een conflict in dit licht? Ligt kansarmoede werkelijk aan de basis van een eventueel conflict?

Opdracht 1

Kijken naar de aanwezige diversiteit bij ouders

Denk eens na over de volgende richtvragen. Verzamel wat je intuïtief al weet. Waar heb je geen informatie over? Wat valt je op?

- Kan je *ouders in verschillende groepen* onderverdelen? Indien ja, op basis van welke eigenschappen doe je dat? Hoe verhouden deze groepen zich tegenover elkaar? Denk je dat jouw indeling ook door de ouders zelf zo wordt ervaren?
- Zie je verschillen tussen ouders wat betreft vormen van *onderwijsbetrokkenheid*? Welke? Beschik je voor iedere ouder over voldoende informatie?
- *Wie* praat zoal met wie? Met welke ouders praat je bijvoorbeeld zelf? Zijn er ouders met wie je meer en/of minder contact hebt? Wie neemt het initiatief? Welke ouders staan in contact met elkaar?
- *Wie* praat *waarover*? Waar is iedereen zoal mee bezig, al of niet met betrekking tot onderwijs? Waarover praat je bijvoorbeeld zelf met ouders? Waarover praten ouders met elkaar, met andere buurtactoren,...?
- *Waar* en *wanneer* is wie aanwezig? Wie brengt/haalt bijvoorbeeld de kinderen? Wie van het team is dan aanwezig? Wie komt naar welke activiteit? Zijn er activiteiten waar meer mensen naartoe komen? Wie reageert positief op welke vorm van werving? Staat de school in contact met alle ouders? Met wie wel en met wie niet?

Opdracht 2

Tips om meer te zien

Er bestaan verschillende manieren om ouders beter te leren kennen. Neem onderstaande tips door en bedenk welke mogelijkheden je hebt in je eigen school. Bekijk na het uitvoeren van een tip telkens wat je hieruit hebt geleerd voor opdracht 1 en 3.

- Hou eens gedurende een week bij wie zijn/haar kinderen op school afzet en waar. Maak notities van de gesprekjes die je op die momenten met ouders hebt. Een voorbeeld van een doorgedreven 'brede' observatie vind je in *Strategie 4.2, Opdracht 1 Leerkrachtvaardigheden binnen informele ontmoetingen*.
- Gebruik informele momenten om na te gaan wat ouders bezighoudt: de babbels met de ouders tijdens het schoolfeest, tijdens de pauze op ouderavonden, tijdens het wachten op rapportavonden, tijdens huisbezoeken,... Vergast leesouders op koffie na hun taak in de klas. Richt voor de ouders een gezellige plaats in op school,...
- Hou gedurende een maand vragen en opmerkingen van ouders en kinderen over hun thuis bij. Leg per klas een 'familieboek' aan: de familie van ieder kind krijgt een paar pagina's voor foto's, verhalen en tekeningen over zichzelf en wat ze kwijt willen. Telkens wanneer het boek terugkomt, vertelt het betreffende kind erover in de klas. Bekijk inschrijvingsformulieren: beroepen, hobby's en dergelijke van ouders en kinderen,... Introduceer deze onderwerpen eens in je praatjes met ouders en kijk hoe ze reageren.
- Zoek uit hoe ouders de school ervaren en wat ze ervan verwachten. Vraag ouders wat ze wel of niet appreciëren op school. Hoe ervaren ze bijvoorbeeld de sfeer? Voelen ze zich welkom, afgewezen, hebben ze het gevoel als een lastige klant bekeken te worden? Bekijk evaluaties van voorbije acties voor en met ouders. Peil reeds bij inschrijving naar de motivatie van ouders om voor deze school te kiezen. Stel voor jezelf een vragenlijstje op.
- Peil naar het netwerk van ouders. Doe dit eventueel samen met ouders, schoolopbouwwerkers en anderen. Weet je bijvoorbeeld wie van de kinderen bij wie gaat spelen, wie samen in een jeugdbeweging zit, buitenschoolse lessen volgt,...? Halen sommige ouders kinderen van anderen af? Vraag reeds bij de inschrijving of mensen misschien van andere ouders over de school gehoord hebben, of de kinderen reeds andere kinderen op school kennen? Peil naar de hobby's, lidmaatschap van verenigingen. Ga na wie indien nodig boodschappen kan mee nemen. Zoek uit met wie de ouders die je zelf niet of nauwelijks ontmoet, eventueel contact hebben.
- Ga na hoe externen de omgang met ouders op school ervaren. Leg opdracht 1 ook voor aan schoolopbouwwerkers en andere buurtactoren en aan het niet-onderwijzend personeel op school: ook bijvoorbeeld kinderverzorgsters en poetspersoneel staan in contact met (sommige) ouders.
- Maak per klas of graad een tijdpad van het schooljaar. Plaats daar de informele en formele ontmoetingsmomenten met ouders in. Wat valt je op? Wie komt wanneer en waarvoor? Zijn er voldoende contactmogelijkheden naar ieders behoefte, denk je?
- Eigen tips: ...

Opdracht 3

Zoek naar aanknopingspunten voor je school-ouderrelatie

Benut de verzamelde informatie. Zoek naar aanknopingspunten voor je school-ouderrelatie. Noteer in de linkerkolom wat je gezien hebt. In de rechterkolom schrijf je hoe je er zoal kunt op in spelen. Wees in deze fase nog niet al te kritisch. Kopieer de drie bladen eventueel op A3-formaat, om meer plaats te hebben.

Interesses, vaardigheden of motieven gedeeld door (een groep) ouders en/of door ouders en buurt: ...	Koppelen aan motieven van de school:...
Sommige ouders hebben het financieel niet breed.	We proberen de ouders op school te krijgen met een tweedehandskledingmarkt en koppelen daar een rondleiding in de school aan.
Een heleboel ouders volgt het WK-voetbal.	Om meer ouders naar de open-schooldag te lokken, installeren we een breedscherm televisie in de refter.
Veel ouders op school hebben een gsm.	We versturen regelmatig SMS-berichten om ouders uit te nodigen, op de hoogte te houden van de stand van zaken in de klas, op school,... Hetzelfde voor ouders met e-mail en/of fax.
Een gevaarlijke verkeerssituatie, vuilnis, gebrek aan speelruimte in de buurt,...	

<p>Vaardigheden, motivaties en relaties van ouders: ...</p> <p>Sommige ouders kennen elkaar.</p> <p>De tante van één van de kinderen is politieagente.</p>	<p>Zo spelen we erop in:...</p> <p>We nodigen ouders niet alleen uit per brief, maar ook via andere ouders die hen kennen. We proberen dit zeker uit voor die ouders die we zelf niet dagelijks ontmoeten.</p> <p>De kinderen in de klas interviewen haar tijdens de lessen verkeer en bezoeken het politiebureau.</p>
<p>Op deze plaatsen en momenten zijn er veel ouders aanwezig:...</p> <p>Sommige ouders zien we ter gelegenheid van: ...</p> <p>Alleenstaande ouders komen vaker naar activiteiten waarbij ook hun kinderen mee kunnen komen.</p> <p>Sommige vaders zijn zelden aan de schoolpoort te zien, maar komen wel naar de jaarlijkse voetbalmatch.</p>	<p>Zo spelen we erop in:...</p> <p>Ook tijdens activiteiten die enkel bedoeld zijn voor ouders, proberen we zoveel mogelijk te voorzien in kinderopvang.</p> <p>Laten we daarom drie maal per jaar zo een match organiseren. Achteraf spreekt meester Bart de vaders in kwestie aan. De eerste keer vooral over de match, een derde keer ook al eens over het eigen kind en de school. 'Zou meneer volgend jaar willen meehel- pen bij de voorbereiding van de match?'</p>

<p>Ouders wensen ondersteuning:...</p> <p>Ouders vragen om goede leesboekjes voor thuis.</p> <p>Ouders met kinderen die wel eens problemen hebben op school, willen vaker dan andere ouders aandacht voor hun eigen wensen.</p>	<p>Zo gaan we erop in:...</p> <p>Meer zorg besteden aan de communicatie met deze ouders.</p>
<p>Ouders doen zelf de volgende suggesties: ...</p>	<p>Zo gaan we erop in:...</p>

Hoofdstuk 3

Een krachtige leeromgeving

Situering

Je kan de leeromgeving van de kinderen verrijken, wanneer je gebruik maakt van de diversiteit bij ouders. In *Hoofdstuk 1 Samen school maken vanuit intercultureel perspectief*, vind je waarom. Dit kan op twee manieren: door dat wat leerlingen van thuis meebrengen te gebruiken en door ouders zelf actiever te betrekken in het leerproces van de kinderen.

Indien je ouders actiever wil betrekken in het leerproces, hou er dan rekening mee dat ouders hun betrokkenheid bij het onderwijs van hun kind op verschillende manieren uiten. Iedereen moet kunnen 'deelnemen' op die manier die hem of haar het beste ligt. Niet al jouw voorstellen zullen bij (alle) ouders ingang vinden.

Bedenk ook dat niet iedere school hier onmiddellijk mee kan starten. Je kan bijvoorbeeld niet verwachten dat ouders op vraag van de leerkracht actief meewerken in de klas zonder een goed dagelijks contact tussen de leerkracht en de ouders. Je zal in dat geval eerst aan je dagelijkse contacten met ouders en/of aan het klimaat op school moeten werken. Suggesties hiervoor staan in *Hoofdstuk 4 Van informatie tot participatie*.

Wil je als school de diversiteit bij ouders benutten binnen het leren van de kinderen, neem dan de volgende bronnenkaarten met suggesties door:

- **Bronnenkaart 1** Ik doe een beroep op de aanwezige diversiteit bij ouders in functie van het leren van de kinderen
- **Bronnenkaart 2** Leerlingen brengen wat ze thuis leren binnen op school
- **Bronnenkaart 3** Diversiteit bij ouders verrijkt de leerinhoud
- **Bronnenkaart 4** Diversiteit bij ouders en didactische aanpak

De suggesties zetten je aan tot kijken naar je eigen praktijk en tot nadenken over manieren om de aanwezige diversiteit bij ouders te benutten binnen het onderwijsleerproces van alle kinderen. Je team bepaalt zelf welke suggesties het toepast. Een mogelijke werkwijze om dit samen aan te pakken staat op de ommezijde.

Je kan ook als individuele leerkracht inspiratie putten uit dit hoofdstuk. Wanneer je dit doet, is het belangrijk om je team daarvan op de hoogte te brengen en regelmatig samen de stand van zaken te bespreken.

Een werkwijze

Pak naast dit hoofdstuk ook *Hoofdstuk 2 Breed verkennen* aan. Zicht krijgen op de diversiteit bij ouders is een voorwaarde om ze te benutten.

(1)

Iedere deelnemer beschrijft op bronnenkaart 1 hoe hij/zij de aanwezige diversiteit bij ouders reeds benut in functie van het leren van de kinderen.

(2)

Verdeel het team in groepjes van vier tot vijf deelnemers. Elk groepje neemt één van de bronnenkaarten 2 tot en met 4 voor zijn rekening. Neem de inhoud door, ga na hoe dit verloopt in de eigen klaspraktijk (zie bronnenkaart) en verzamel zoveel mogelijk nieuwe suggesties. Wees in deze fase nog niet al te kritisch.

(3)

Herverdeel het team in groepjes van vier tot vijf deelnemers. Zorg dat overal minstens één vertegenwoordiger zit van de bronnenkaarten 2 tot en met 4.

- Wissel de informatie op bronnenkaart 1 uit. Welke nieuwe ideeën levert dit op voor iedereen?
- Wissel de suggesties met betrekking tot de bronnenkaarten 2 tot en met 4 uit.
- Ieder groepje zoekt naar minstens drie geschikte suggesties voor de eigen klas en/of school en legt ze voor aan het voltallige team.

(4)

Het team krijgt een eerste algemene indruk van de mogelijkheden. Weerhoud een twee- tot drietal ideeën.

- Indien deze manier van samenwerken voor zowel ouders als school eerder nieuw is, kies dan voor een klein concreet project dat direct betrekking heeft op de (eigen) kinderen.
- Hou bij de selectie rekening met het belang en de haalbaarheid van de suggesties. Kan je ze bijvoorbeeld koppelen aan een ander project?
- Misschien zijn er verschillende voorkeuren. Je kan ook voor elke klas of graad andere ideeën uitproberen. Koppel dan regelmatig terug naar het voltallige team.

(5)

Zet de suggesties om in 'experimenten'.

- Stel per 'experiment' een takenlijst, taakverdeling en timing op. Voorzie tijd voor evaluatie. Doe dit met behulp van de bronnenkaarten: 'Ga na voor de eigen klaspraktijk'.
- Zoek na afloop telkens naar mogelijkheden om het experiment te verbreden: bijvoorbeeld toepassen in meerdere klassen, voor andere leerdoelen, met meer ouders enzovoort.

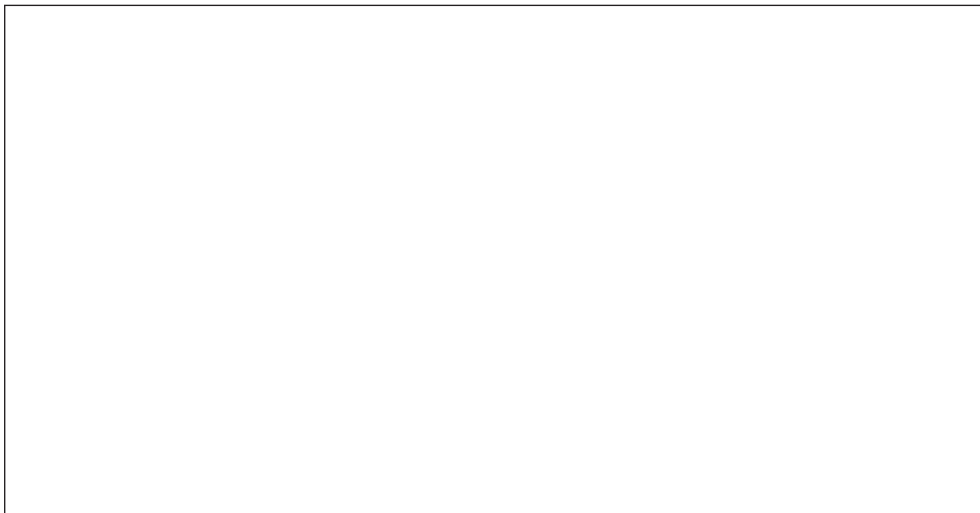
(6)

Een werkgroepje zet met behulp van de bronnenkaarten alle ideeën en experimenten op papier. Ze komen in het logboek. Doe later hetzelfde met de resultaten. Leg het logboek op een plaats waar het voor iedereen gemakkelijk in te kijken is. Bespreek het eventueel ook met ouders en externe partners indien zij geen deel uitmaakten van de vergadering. Verwerk hun inbreng.

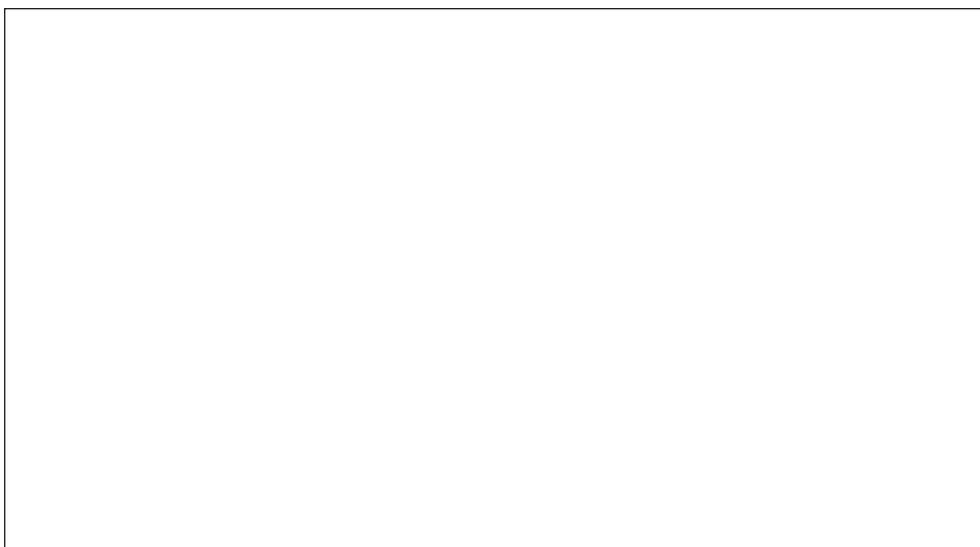
Bronnenkaart 1

Ik doe een beroep op de aanwezige diversiteit bij ouders in functie van het leren van de kinderen...

Kijk naar je eigen klas en naar de school. Waar en wanneer doe je in functie van het leren in de klas en op school reeds een beroep op ouders? Denk aan rechtstreekse contacten met ouders maar ook aan dat wat de kinderen van thuis meebrengen en hoe jij daar mee omgaat. Over wie gaat het? Welke bijdragen leveren zij zoal? Bij welke activiteiten? Wie neemt het initiatief?...

Welke mogelijkheden zie je om dit uit te breiden in je eigen klas of in de ganse school?

Leerlingen brengen wat ze thuis leren binnen op school

DE BELEVING VAN DE KINDEREN

Kinderen leren ook thuis. Die ervaringen brengen ze binnen op school. Je verrijkt de leeromgeving door aandacht te besteden aan ervaringen en beleving van het thuismilieu door de kinderen zelf.

Dit kan op een impliciete manier. Het is aan de leerlingen om zelf aan te geven wat ze inbrengen en wanneer. Kinderen laten zich niet vangen in categorieën als 'kansarm' of 'allochtoon'. Ze voelen zich soms vastgepind op één eigenschap die voor hen zelf minder belangrijk is of slechts één deel is van hun meervoudige identiteit. Kinderen zijn thuis bijvoorbeeld niet alleen Belg, Marokkaan of Brusselaar, maar tegelijk ook gelovig, niet-gelovig of a-gelovig, jongen of meisje, ze wonen in een huis met een grote tuin of zonder tuin, hebben al dan niet broers en zussen, komen uit een één-oudergezin of twee-oudergezin,... Kinderen vullen zelf creatief in welke eigenschappen zij belangrijk vinden. Dat komt niet noodzakelijk overeen met wat een volwassene daarover denkt.

Op één na hebben alle leerlingen een foto van thuis bij zich. De meeste zijn in de huiskamer genomen, van familieleden of een huisdier. Sommige leerlingen hebben wel vier foto's. Trots steken ze die in de lucht. Juf legt uit: 'Per twee ga je nu iets over die foto vertellen, waarom je hem hebt meegebracht, wat erop te zien is en of er mensen of dingen op staan die voor jou heel bijzonder zijn.' Na tien minuten zegt de juf: 'Schrijf een klein stukje over je foto. Dat lees je straks voor in de klas en dan maken we een tentoonstelling van alle foto's en verhaaltjes.' De leerlingen schrijven en lezen voor. Naziha vertelt bij haar foto: 'Die heb ik meegebracht omdat ons theeservies erop staat met de pot en de glaasjes. Ik vind het zo gezellig als we samen muntthee drinken.' Na afloop worden er vragen gesteld: 'Is dat je zusje?' 'Hoe heet ze?' ... Tegen haar collega's maakt de leerkracht de bedenking dat ze zich moest inhouden om niet naar details te vragen die met etnische achtergrond te maken hadden. Ze merkte dat het eigenlijk prima werkte als de leerlingen zelf konden kiezen wat ze wilden vertellen en vragen. Voor iedereen is de eigen thuissituatie heel gewoon. Klasgenoten blijken geïnteresseerd in elkaars omgeving en niet speciaal in etnisch-culturele aspecten.¹¹

¹¹ Projectgroep ICO, Anne Frank Stichting (1998). *Zo ben ik ook. Vuistregels en valkuilen bij Intercultureel Leren in de Klas*. Amsterdam, Projectgroep ICO, Anne Frank Stichting.

REAGEREN

Speel als leerkracht impliciet in op wat de leerlingen spontaan van thuis meebrengen.

Een leerling komt naar school met een handpopje. Het popje ligt vooraan op haar bank. De leerkracht neemt het op en begint met de pop les te geven. De leerlingen zijn zeer aandachtig.

Er wordt een nieuw basiswoord geleerd in het eerste leerjaar: riem. Eén van de kinderen begint spontaan te vertellen over zijn vaders riem uit het leger. De leerkracht laat de jongen honderduit vertellen: zo krijgt het woord riem meer betekenis voor die jongen en de andere kinderen. De jongen wordt gevraagd of hij om de volgende dag de riem eens kan tonen tijdens de praatronde.¹²

Tijdens het groepswork overleggen sommige leerlingen spontaan in het lokaal dialect of in hun moedertaal. Dit kan voor de leerkracht: hij wil de dynamiek in de groep niet verstoren. De presentatie voor de klas moet echter wel in Algemeen Nederlands.

UITLOKKEN

Zet de kinderen aan om hun ervaringen en belevingen van thuis in te brengen in het leerproces, uiteraard zonder hen te dwingen of in verlegenheid te brengen. Dit kan via taken, huiswerk, tijdens de praatronde enzovoort.

Een leerkracht wil de woorden 'lekker', 'vies' en 'lekker vies' uitleggen. Hij heeft een reeks voorbeelden op basis van zijn eigen ervaringen of op basis van die van de leerlingen. Hij spreekt een leerling aan: 'Zeg Frank, jij kent dat toch, hé. Als jij gaat voetballen, dan val je soms in de modder en dat is vies. Maar is dat ook niet een beetje lekker?' De andere leerlingen roepen: 'Eeeeeiiiih!' De leerkracht vraagt: 'Is dat dan niet lekker vies zo, in de modder? Ik vond vroeger van wel. Lekker vieze modderballen maken en dan elkaar ermee bekogelen.' Frank beaamt dat ze wanneer ze gewonnen hebben, ze in de modder gaan glijden.¹³

De leerlingen krijgen regelmatig huistaken mee in de trant van: 'Maak een plattegrond van je woonkamer.'; 'Hou gedurende een week het benzineverbruik en aantal kilometers van de wagen thuis bij. Reken uit hoeveel benzine

¹² De eerste twee voorbeelden zijn naar Pelemans, I. en Verlot, M. (2000). *Evaluatie van het non-discriminatiebeleid. Deelrapport interculturelisering van het onderwijs in de scholen*. Niet-uitgegeven onderzoeksrapport. Universiteit Gent, Steunpunt Intercultureel Onderwijs.

¹³ Voorbeeld naar Joos, Annelies en Verlot, Marc (2001). *Evaluatie van het voorrangbeleid Brussel. Deelrapport: Nulmeting voor de pijler 'omgaan met diversiteit'*. Universiteit Gent, Steunpunt Intercultureel Onderwijs.

de wagen verbruikt per kilometer. Denk je dat dit een zuinige wagen is?'; 'Welke verkeersborden zie je op weg naar huis en wat betekenen ze?'; 'Maak een inventaris op van de voedselvoorraad thuis. Ga de herkomst na en situeer op de wereldkaart.'; 'Hou tijdens een week bij wat voor post er thuis toekomt.'

De kinderen werken in kleine groepjes aan taken als: 'Waar richten we een speelplein in: in de stad of op het platteland? En waarom?'; 'Richt je straat in zoals jij het zou willen.' Deze open taken zetten de kinderen aan om hun eigen – ook buiten de school opgedane – ideeën en ervaringen met stad, platteland en speelplein te gebruiken om tot een bevredigend voorstel te komen.

In de dagelijkse praatronde krijgen kinderen de kans om iets te tonen, te zingen, voor te lezen, te vertellen,... Elke ervaring wordt als gelijkwaardig benaderd: iets wat in de klas gebeurde, thuiservaringen, gebeurtenissen op het speelplein of elders. Kinderen met een exotische vakantiebestemming en kinderen die aan zee gaan kamperen, krijgen bijvoorbeeld evenveel aandacht.

Tijdens de praatronde stellen de kinderen zich voor aan de hand van hun lievelingsvoorwerp. Zo leren de kinderen en de leerkracht elkaar ook op een andere manier kennen. In de kleuterklas neemt elk kind om de buurt de klasknuffel mee naar huis. De volgende dag volgt een relaas van wat de beer allemaal heeft beleefd: Wat heeft hij gegeten? Heeft hij zich gewassen? Waar heeft hij geslapen? ...¹⁴

De klas wil werken rond ecologie, afval, gezonde voeding,... Tijdens een klasgesprek komen verschillende meningen over 'gezond eten en vlees' naar boven. De kinderen geraken er niet uit. Liever dan zelf haar mening te geven of informatiebronnen voor te stellen, vraagt de leerkracht de kinderen hoe ze daar nu meer over te weten kunnen komen, om later verder te discussiëren. De kinderen doen allerlei voorstellen. Ze nodigen een vader uit die een eethuisje heeft en een moeder die vegetarisch kookt, raadplegen de website en het kindertijdschrift van Greenpeace (van één van de kinderen in de klas), schrijven samen een enquête uit om alle ouders van de klas en de andere volwassenen en klassen naar hun mening te vragen enzovoort. Het klasgesprek zelf wordt pas daarna verder gezet.

Ieder kind krijgt een fototoestelletje mee met de opdracht: 'Neem thuis foto's van je favoriete plaatsen, mensen, dieren, voorwerpen enzovoort.' De leerlingen bepalen zelf wat ze willen tonen van hun thuiswereld en wat niet. De foto's worden voorgesteld aan de groep. Leerkracht en klasgenoten kunnen vragen

¹⁴ Meer voorbeelden waarbij gewoontes thuis op een speelse en niet-bedreigende manier uitgewisseld kunnen worden, vind je in Schellekens, Els (2000). *Intercultureel Leren in de klas. Aan de slag met verschillen*, uitgegeven in Baarn door Bekadidact.

stellen. Naar aanleiding van het verhaal rond de foto's vertellen ook leerkracht en andere kinderen dingen over zichzelf. Aan de hand van de foto's en de verhalen wordt een tekstje gemaakt. De kinderen kunnen over zichzelf schrijven, maar ook over een klasgenoot.

Enkele aanbevelingen bij gesprekken over de belevingswereld van kinderen:¹⁵

- Zie erop toe dat de kinderen volledig autonoom kunnen kiezen wat ze tonen en wat niet. Zeg daarom op voorhand aan de leerlingen dat als ze iets niet willen vertellen, ze dat ook niet moeten doen.
- Probeer eigen vooroordelen en visies aan de kant te zetten om de beleving van de kinderen volledig tot zijn recht te laten komen en het kind de kans te geven fier te zijn op zijn eigen thuis. Vermijd vragen of opmerkingen waaruit impliciet of expliciet afkeuring kan blijken.
- Wees ook voorbereid op eventuele pijnlijke omstandigheden en negatieve gevoelens van kinderen. Reageer zakelijk en realistisch. Vraag naar de gevolgen van bepaalde situaties, hoe ze daarmee omgaan en welke gevoelens dit bij hen oproept. Het is niet de bedoeling om de situatie te beoordelen.
- Luister actief en vraag door. Trek het gesprek open naar jezelf en naar andere kinderen door hen te vragen naar gelijkaardige ervaringen, gevoelens en situaties. Bijvoorbeeld 'Zijn sommige van jullie soms zelf jaloers? Wie wil dat toegeven?' Het is goed dat je ook over jezelf vertelt. Zo beantwoord je het vertrouwen van de kinderen.

GA NA VOOR DE EIGEN KLASPRAKTIJK:

- Wat brengen de leerlingen spontaan mee van thuis en hoe reageer je erop? Wissel onderling uit.
- Hoe stimuleer je de kinderen in je klas om dingen van buiten de school in te brengen? Hoe begeleidt je dergelijke gesprekken?
- Hoe reageren de leerlingen op dergelijke uitwisselingen?

¹⁵ Naar Verhaeghe (red.) (2000). *Armoede en onderwijs. Een actie-onderzoek in opdracht van de Koning Boudewijnstichting*. Elsene, Koning Boudewijnstichting. In het verslag van dit onderzoek vind je ook voorbeelden van dergelijke gesprekken.

Bronnenkaart 3

Diversiteit bij ouders verrijkt de inhoud

LEERPLANNEN

Je kan de leeromgeving op school verrijken door de leerinhouden mede te stofferen met invullingen van ouders. Een voorwaarde hiervoor is de diversiteit bij ouders beter leren kennen (zie *Hoofdstuk 2 Breed verkennen*). Net datgene wat de ouders kunnen en interessant vinden, is richtinggevend. Zoek op basis daarvan naar openingen in het leerplan. Ga per leergebied mogelijke verbanden na tussen de interesses en vaardigheden van de ouders en de doelstellingen.

In een bepaalde klas zitten ouders met onder andere de volgende kwaliteiten: een moeder illustreert kinderboeken, een vader is slager, iemand gidst vrijwillig in een natuurreservaat, een vader en zijn zoon verzamelen speelgoedtreintjes, iemand woont tegenover een kerkhof en houdt van de rust en het groen daar,... De leerkracht wil een beroep doen op hen voor muzische vorming, biologie, verkeer, voedingsleer, verkenning van leefomgevingen in de eigen stad,...

THEMA'S/ONDERWERPEN

Probeer ouders aan te zetten tot inhoudelijke inbrengen door hen intrinsiek te motiveren. Zoek daarvoor naar lesthema's/lesonderwerpen met invalshoeken die ook de ouders kunnen aanspreken. De aard van de inbreng, noch van wie die zal komen,... is steeds op voorhand gekend.

ACTIVITEITEN

Vraag je voor elke activiteit met de leerlingen af voor welke aspecten je ouders kan aanspreken.

De leerlingen leren over verschillende communicatiemiddelen. Een ouder die bij de post werkt, wordt uitgenodigd. Er volgt een bezoek aan het postkantoor.

Een thema 'verhuizen' in de klas mondt uit in een logboek. De teksten in dat boek worden doorgegeven aan de ouders, met de vraag om ook hun eigen ervaringen met verhuizen neer te schrijven. Deze correspondentie kan in verschillende talen verlopen. In de mate van het mogelijke komt er ook een vertaling van de niet-Nederlandstalige teksten - of ze nu van de kinderen of van de ouders afkomstig zijn - in het boek.

Gedurende een aantal weken stelt ieder kind in de klas zichzelf voor aan de hand van een dierbaar voorwerp. Deze ervaring én de berichtgeving over Jan Hoet die alle Gentenaars oproept om een dierbaar voorwerp naar het museum

te brengen, inspireren een leerkracht om ook een dergelijk 'museumproject' op te zetten. De kinderen vragen ook aan hun ouders om een dierbaar voorwerp voor te stellen op school. Kinderen, leerkracht en ouders werken samen aan de opstelling van de voorwerpen op de tentoonstelling. De weergave van de verhalen op de tentoonstelling gebeurt op een gevarieerde manier, veelal in samenspraak met de ouders: teksten op affiches, pictogrammen, rebusen, video-opnames, beeldverhalen, audiocassettes, foto's van tableaux vivants,...

Een school wil via huiswerk de ouders en/of de buurt meer betrekken bij klasthema's. Leerlingen interviewen hun ouders, grootouders en burens over uiteenlopende onderwerpen, zoals hun jeugd, de buurt vroeger en nu, over verhuizen, over hun beroep, specifieke interesse, ... Sommige leerlingen gaan met hun ouders naar een hoorzitting over de verkeerssituatie in de buurt en doen verslag, ... De inhouds stoffen nu eens een klasthema, dan een project of een filosofisch gesprek.

In het kader van de interculturalisering van haar dagelijkse klaspraktijk maakt een school werk van de klasinrichting. De klas moet de aanwezige diversiteit beter weerspiegelen en de aankleding en inrichting moet bijdragen tot een gunstig klimaat en uitdagen tot leren. Aan de muren hangen posters van populaire films, idolen van de kinderen, maar de meeste nadruk komt te liggen op de herinrichting van het lokaal. In kleine groepjes meten de leerlingen het lokaal en de meubels op. Ze denken na over de verschillende taken die ze in de klas uitvoeren. Met die informatie gaan ze aan de slag en maken ze een ontwerp voor de inrichting van de eigen klas. Eenmaal ze het eens zijn over een basisontwerp, beginnen de leerlingen met de praktische uitvoering. De ouders krijgen van hun kinderen een basisontwerp, met uitleg over hoe en waarom en worden gevraagd mee te helpen: levering van meubels en attributen, kinderen begeleiden bij het praktische werk, ... Er is ruimte om tijdens het inrichten de plannen te veranderen en nieuwe ideeën van ouders en kinderen te verwerken. Zelfs wanneer de klas eenmaal in een nieuw kleedje is gestoken zal de inrichting geregeld veranderingen ondergaan: elk jaar kent de klas een nieuwe populatie.

LEERLINGVERANTWOORDELIJKHEID

Geef leerlingen meer verantwoordelijkheid in het invullen van leerinhouden. Zo kunnen ze meer geneigd zijn om hun ouders om inspiratie te vragen. Ouders kunnen zo bijdragen en zijn ook beter op de hoogte van wat er gebeurt in de klas. Dit kan hun interesse opwekken.

Binnen een thema milieu brengen de kinderen een bezoek aan een natuurreservaat (één van de ouders werkt daar als vrijwilliger). Naar aanleiding van dat bezoek willen de kinderen op school een ecosysteem aanleggen, een vijver en moeras maar waar? Thuis oppert een ouder tegenover zijn zoon om daarvoor een waterdichte plantenbak te bouwen op de speelplaats. De kinderen maken in de rekenles een ontwerp voor de bak en leggen het voor aan een handige ouder. De leerkracht vraagt een aantal (groot)ouders, waaronder een gepensioneerde bouwvakker, de kinderen te helpen bij het

bouwen en waterdicht maken van de plantenbak en het vijvertje. De leerlingen stellen een beplantingsplan op. Een ouder met een eigen vijver levert enkele van de nodige planten. Enkele weken later komt een kind met kikkerdril naar school: voor de vijver. In de klas ontspint zich een nieuwe discussie: mag dat? Zijn kikkers niet beschermd? Of kunnen we ze beter uitzetten wanneer ze volgroeid zijn?... Laten we dit vragen aan de ouder die in het natuurreservaat meewerkt.

Naar aanleiding van een thema 'water' zoeken de kinderen voorwerpen bijeen die te maken hebben met water. De volgende dag komt een vader samen met zijn zoon naar school. Ze torsen met hun tweeën een miniatuurboot, in elkaar gestoken door de vader. De leerkracht is erg verheugd: gewoonlijk komt enkel de moeder langs op school. Bovendien is de hobby van de vader is een welkome aanvulling bij het thema.

GA NA VOOR DE EIGEN KLASPRAKTIJK:

- Verken de diversiteit bij ouders: zie *Hoofdstuk 2 Breed verkennen*.
- Zoek samen uit waar de leerplannen ruimte bieden voor de buitenschoolse interesses en leefwereld(en) van de kinderen, voor de diversiteit bij de ouders en in de buurt.
- Zoek uit welke lesthema's de ouders op jouw school interessant zouden kunnen vinden.
- Ga na bij welke activiteiten met de kinderen je ouders kan betrekken en hoe.
- Ga na hoe je je leerlingen meer kunt betrekken bij het invullen van de leerinhouden.

Bronnenkaart 4

Diversiteit bij ouders en didactische aanpak

DIVERSITEIT EN WERKVORMEN

Ook via je didactische aanpak kan je inspelen op de diversiteit bij ouders. Introduceer een grote variatie aan werkvormen en soorten leeractiviteiten in de klas en op school. Stel ouders verschillende soorten bijdragen voor. Zo vergroot de kans dat daar iets tussenzit waar ouders aan willen en kunnen deelnemen. Sta ook open voor hun suggesties.

Ouders geven zelf les, informeren, stellen iets voor, reageren op enquêtes, worden geïnterviewd, vertellen, doen voor, doen mee, denken mee, filosoferen mee met de kinderen, komen een kijkje nemen, zorgen voor materiaal, knutselen, gaan mee op uitstap,...

Elke vrijdagnamiddag kunnen de kinderen een grootouder of buurtbewoner honderduit vragen over zijn/haar leven.

Enkele ouders houden de bibliotheek van de school open. Sommige van hen werken in samenspraak met het team ook aan de uitbouw ervan. Ze hebben contact met andere ouders die hen melden welke boeken hun kinderen leuk vinden. De ouders die deelnemen aan een project leesbevordering door middel van lezen aan huis vragen hen om anderstalige of tweetalige boeken.

De begeleiding van het schoolkoor, de muziekkeuze en de organisatie van de optredens liggen volledig in handen van de ouders. Dit schoolkoor bestaat uit zowel ouders als kinderen. Driewekelijks is er een aanbod voor de derde tot zesde klas en de leerkrachten.

Na de positieve ervaring van ouders die meewerkten aan de inrichting van de klas van hun kinderen, opperen enkelen om ook eens over de inrichting van de schoolgangen, gemeenschappelijke lokalen, speelplaats, ... na te denken. Zowel ouders, leerkrachten als kinderen werken ideeën uit, leggen ze naast elkaar en gaan samen aan de slag.

Samen met een ouder - fotografie is zijn hobby - nemen de leerlingen allerlei detailfoto's van de school, een nestkastje, een tekening in de gang, een detail van de kopiemachine, ... Met de beste foto's stellen ze een fotozoektocht op voor de schoolkrant en de website van de school.

VERSCHILLENDE KANALEN OPENEN

Zet doelbewust verschillende kanalen naar de klas open. Zo kunnen meer ouders jou en de klas beter leren kennen. De kans dat ze reageren op het onderwijsleerproces van de kinderen en een eigen inbreng hebben, is dan groter.

Ouders komen 's morgens tot in de klas. Ze kunnen daarnaast ook via e-mail, logboek, huiswerk en agenda met de klas corresponderen.

Het eerste half uur van de schooldag doen de kinderen vrije activiteiten in de klas. Ze werken zelfstandig (individueel, in paren,...) aan hun eigen project, in hoeken,... Ouders zetten hun kinderen af in de klas en worden uitgenodigd mee te werken met de kinderen, dat kunnen de eigen kinderen zijn maar dat hoeft niet. Om negen uur start de praatronde. De meeste ouders gaan dan weg, maar ze kunnen ook deelnemen aan de praatronde samen met de kinderen en de leerkracht. De vrees dat er voortdurend een heleboel ouders in de klas zouden zijn en de les verstoren bleek ongegrond. Ouders grijpen de mogelijkheid om mee te doen aan, maar niet elke week of allemaal tegelijk.

Een school nodigt elke ouder uit om eens te komen kijken in de klas van zijn/haar kind. Ouders kunnen zelf kiezen wat voor activiteit/les ze willen bijwonen. Ze worden er ook zoveel mogelijk bij ingeschakeld. Ouders kunnen ook samen komen, maar dan graag op voorhand verwittigen.

Reageer (zo snel mogelijk) wanneer ouders gebruik maken van de beschikbare kanalen. Zo ervaren ze dat de school dat op prijs stelt.

Ouders kennen het e-mailadres van de klas/school. Ouders die zelf een e-mailadres hebben, krijgen af en toe een mailtje. Bijvoorbeeld over de stand van zaken in de klas of op school. Wanneer ouders zelf een bericht versturen, wordt daar zo snel mogelijk op gereageerd.

Een moeder brengt 's morgens haar kind naar de klas. Aangekomen op haar werk stuurt ze in een opwelling een e-mail naar de klas van haar dochter. Ze beschrijft hoe verschillend haar klas vroeger wel was en hoe ze 's morgens soms zin heeft om op de school van haar dochter te blijven: 'doet zo gezellig aan'. De leerkracht die een thema 'jong en oud' plant, vindt dit interessant en deelt de e-mail uit aan alle leerlingen van de klas. Ze vraagt hen om erop te reageren. Wanneer de moeder de volgende dag haar post opent, vindt ze veertien berichten van de kinderen.

Ouders geven interessante boekjes, spelletjes en CD-rom's mee. Wanneer ouders en leerkracht elkaar zien, komt de leerkracht er nog eens op terug.

'Kinderen brengen interessante voorwerpen mee van thuis, dit kan op eigen initiatief maar ook na suggestie van de ouder. Dit is niet steeds duidelijk. Met deze voorwerpen gaat soms de hele klas aan de slag. Daarna worden ouders getoond wat ermee gebeurd is. Op een woensdagvoormiddag komt Ceciel bijvoorbeeld de praatronde binnen met een opgezette uil. Er is een hevige belangstelling voor dat dier. De volgende dag heeft Johan braakballen mee en een boekje om te determineren van welke uil de braakballen zijn. ... Er wordt een onderzoektafel klaargemaakt. Na de praatronde worden afspraken gemaakt wie welke braakballen wanneer zal ontleden. ... Later wordt

afgesproken wat we zullen doen en wat we willen weten rond uilen. De volgende week komen de boeken binnen. Er wordt een toontafel gemaakt waar al de documentatie op kan en de dingen die de kinderen maakten. ... Ook in de klaskrant verschijnen teksten over uilen. Wanneer het project af is wordt dit aan de ouders meegedeeld. Vanaf dan is al ons werk een hele week te bezichtigen in de klas.¹⁶

REALISTISCHE VERWACHTINGEN

Verwacht niet dat iedere ouder vanaf de eerste keer mee gaat doen. Dat is onrealistisch: meer deelnemen aan onderwijs groeit geleidelijk. Iedere ouder moet ook de kans krijgen om bij te dragen aan onderwijs op een manier die hem/haar het beste ligt. Werk daarom actief op verschillende fronten tegelijk en oefen geduld, gecombineerd met voortdurend kijken naar wat er daadwerkelijk omgaat.¹⁷

GA NA VOOR DE EIGEN KLASPRAKTIJK:

- Wat voor soort bijdragen kunnen ouders op jullie school zoal leveren? Zie *Hoofdstuk 2 Breed verkennen*.
- Zoek samen naar werkvormen die recht doen aan de diversiteit bij ouders.
- Open verschillende kanalen naar de klas. Hoe ga je om met suggesties van ouders?
- Hoe reageer je wanneer reacties van ouders uitblijven?

¹⁶ Voorbeeld uit Stubbe e.a. (red) (2000). *Interactief werken in de coöperatieve klas. Visies achter werken met Freinettechnieken*. Diegem, Kluwer Editorial.

¹⁷ 'Niet iedereen heeft dezelfde mogelijkheden, de zelfzekerheid en de assertiviteit om de eigen wensen te uiten en sommige gezinnen zullen daarom geneigd zijn om het dan maar aan over te laten aan de 'experten' van de instelling. Tegenover ouders die deze verantwoordelijkheid afschuiven, is het precies de taak van de opvoeder om hefboomen aan te reiken, waardoor zij staat zijn met een grotere verantwoordelijkheid te handelen (Raes:1997). Dat is wat de Engelstaligen het begrip empowerment noemen.' (Vandenbroeck:1999)

Hoofdstuk 4

Van informatie tot participatie

Situering

Diversiteit van ouders benutten binnen het schoolleven, kan enkel door hen er op één of andere manier deel van te laten uitmaken. Bied ouders voldoende kansen om ook hun bekommernissen en verwachtingen ten aanzien van de school naar voor te brengen, net zoals de school de ouders informeert over haar verwachtingen en wensen. De ervaringen en competenties van ouders – ook al hebben die niet steeds rechtstreeks met onderwijs te maken – kunnen op verschillende terreinen op school ingebracht worden.

De diversiteit onder ouders is groot. Sommige ouders willen graag medezeggenschap en inspraak in het doen en laten van de school, anderen willen graag voldoende geïnformeerd worden, weer anderen vragen ondersteuning om hun kind beter te kunnen begeleiden enzovoort. Nodig ouders dan ook op verschillende manieren uit tot interactie met de school en met elkaar.

Dit hoofdstuk biedt drie strategieën aan voor een verhoogde deelname voor ouders aan het schoolleven.

- Strategie 4.1 Ga na wat 'aanslaat'
- Strategie 4.2 Een praatje met ouders
- Strategie 4.3 Een uitnodigend klimaat

Een vierde strategie is een waaier aan contactvormen aanbieden. Daarvoor verwijzen we naar de VIOR-publicatie (2001) *Samenwerking tussen Ouders en School*. Garant, Leuven.

Je team bepaalt zelf welke strategieën het prioritair toepast en hoe. Let wel: al deze strategieën hangen samen. Wie begint met één strategie, creëert automatisch ook ingangen voor de andere. Anderzijds kan het ook betekenen dat één strategie op zich niet volstaat.

Een school vraagt haar ouders de kinderen op te wachten buiten de schoolpoort. Sommige leerkrachten reageren wrevelig op ouders die zich hier niet aan houden. Veel ouders voelen zich daardoor niet zo welkom op school. Een in opzet interactieve oudenamiddag lokt daardoor weinig ouders. Een interessante contactvorm volstaat immers niet, wanneer dat zoals in dit voorbeeld niet gepaard gaat met een goed dagelijks contact met ouders en een meer uitnodigend klimaat.

Per strategie vind je een werkwijze om één en ander in teamverband te bespreken.

Strategie 4.1

**Ga na
wat
'aanslaat'**

Situering

Ga na welke acties aanslaan bij de ouders in jouw school. De eigenschappen van deze acties kan je ook in andere contactvormen of projecten met ouders inbouwen.

Werkwijze

Pak naast deze strategie ook *Hoofdstuk 2 Breed verkennen* aan. Zicht krijgen op de diversiteit bij ouders is een voorwaarde om erop in te spelen.

(1)

Iedere deelnemer zoekt een voorbeeld van een succesvolle actie ten aanzien van ouders op de eigen school. Geef aan waarom je die actie succesvol vond. Is dat bijvoorbeeld: er waren veel ouders; er was veel inbreng van de ouders; er waren ouders die je anders niet vaak ziet, je hebt veel informatie kunnen doorgeven, er was een leuke sfeer,...

(2)

Verdeel het team in heterogene groepjes van vier tot vijf personen. Met heterofoon bedoelen we lesgeven in een ander leerjaar, aantal jaar ervaring, nieuw op de school, andere vestigingsplaats, leeftijd, verschillende functies (naast leerkrachten ook begeleiders, ouders, schoolopbouwwerkers en andere buitenschoolse actoren),... Elke deelnemer stelt in zijn/haar groepje het eigen voorbeeld voor. Doe dit zo uitgebreid mogelijk. Ook al kent iedereen de school, toch kunnen verschillende interpretaties, invalshoeken, nieuwe informatie,... naar boven komen. Geef ook aan waarom je die actie succesvol vond.

Vindt iedereen in de groep de voorgestelde acties succesvol ten aanzien van ouders? Vergelijk de 'criteria' voor succes.

(3)

Elke groep kiest één voorbeeld uit en onderzoekt waarom net deze actie aansloeg bij ouders. Neem daarvoor eerst het opgenomen praktijkvoorbeeld door. Gebruik daarna voor het eigen voorbeeld *Schema 1: Eigenschappen van een succesvolle actie in de eigen school*.

(4)

Elk groepje brengt zijn voorbeeld in plenum. Geef je criteria voor succes. Welke eigenschappen maakten dat net deze actie aansloeg bij de ouders? Gebruik hiervoor een uitvergroot schema 1.

(5)

Ga samen na wat je hieruit kunt leren voor volgende acties en/of voor de evaluatie van voorbije maar minder succesvolle activiteiten.

(6)

Wanneer sommige teamleden meer of specifieke taken opnemen ten aanzien van de ouders, bespreek dan regelmatig samen de stand van zaken.

(7)

Neem de besluiten op in het centrale logboek. Leg het op een plaats waar iedereen het steeds gemakkelijk kan raadplegen. Leg deze besluiten ook voor aan ouders en externen indien zij niet deelnamen aan de bespreking.

(8)

Je kan ook leren uit een 'mislukte' actie. Herhaal deze oefening eventueel met 'mislukte' acties. Zorg ervoor dat de groep dan niet onmiddellijk overgaat tot interpretatie, maak tijd voor een ruime voorafgaande verkenning.

Opmerking

Uiteraard bieden deze 'eigenschappen voor een succesvolle actie' geen garantie op slagen. Ook als iets de eerste keer lukt, wil dat nog niet zeggen dat dat de volgende keer ook het geval zal zijn. Wel wijzen deze 'eigenschappen' op het belang van voortdurend kijken, evalueren en blijven zoeken naar mogelijke aanpassingen en/of andere wegen.

Een voorbeeld uit de praktijk

Wat maakt een videovoorstelling over het leven op school in déze school succesvol?

Verscheidene ouders staan buiten aan de poort nog te praten. Het is koud. Enkele leerkrachten en de directie nodigen hen uit om binnen te komen: 'Kom binnen, we zullen koffie zetten.' Tijdens het koffie drinken tonen ze de ouders een video over het leven op school: het gewone dagverloop op school, enkele speciale activiteiten,... De ouders zien hun eigen kinderen werken, spelen,... Enkele specifieke knelpunten voor de kleuters komen aan bod: veters knopen, jassen sluiten, snoepen,... Wegens het gebrek aan één gemeenschappelijke taal tussen alle ouders en leerkrachten (er zijn 35 verschillende nationaleiten op school) wordt er niet gesproken in de video. Knelpunten of wensen van de leerkrachten worden duidelijk gemaakt door het soort muziek (analoog met een tv-quiz). Na de

voorstelling is er gelegenheid tot praten. De video kan ook ontleend worden en in familieverband bekeken worden. Deze videovoorstelling luidt het begin in van een tweeweekelijkse koffiefochtend. Telkens is daar één leerkracht of de directie bij aanwezig. Ook de plaatselijke schoolbouwwerker komt regelmatig langs. De ouders praten over school en over andere dingen die hen nauw aan het hart liggen, ook smalltalk. Geleidelijk aan volgen daar andere activiteiten voor en door de ouders uit, gebaseerd op hun interesses. De groep ouders wisselt regelmatig. De aanwezige ouders worden aangesproken voor taken in functie van de school. Sommige ouders worden na een tijdje gestimuleerd om samen een oudercomité te vormen.

Initiatief nemen	Diversiteit benutten	Interactie bevorderen
<p>De school zet zelf stappen of reageert snel en adequaat op een vraag van ouders. Er is aandacht voor actieve werwing.</p> <p>Leerkrachten werven de ouders persoonlijk. De school speelt een actieve rol in ondersteuning en verhoging van onderwijsondersteuning: via het stimuleren van de onderlinge interactie tussen de ouders en het mee opnemen van activiteiten gebaseerd op de interesses van de ouders. Ouders worden aangesproken voor taken in functie van de school.</p> <p>...</p>	<p>De diversiteit van ouders wordt benut. Ouders hebben inbreng. De zorg voor de (eigen) kinderen staat centraal.</p> <p>Tijdstip van de actie: op een moment dat er sowieso veel ouders aanwezig zijn.</p> <p>De video-inhoud is concreet: over eigen kind, concrete activiteiten, knelpunten,... De zorg voor de kinderen staat centraal.</p> <p>Er wordt rekening gehouden met de talige achtergrond van de oudergroep.</p> <p>Activiteiten voor en door ouders zijn gebaseerd op de interesses van de ouders.</p> <p>...</p>	<p>Er is interactie tussen ouders en school en tussen ouders onderling.</p> <p>Leerkrachten maken hun zorg voor de kinderen en hun verwachtingen zichtbaar voor de ouders.</p> <p>Leerkrachten en ouders kijken en praten samen.</p> <p>Er is tijd voor koffie en smalltalk.</p> <p>De school investeert in regelmatige interactie tussen de ouders onderling.</p> <p>De video kan ook in de huiskring bekeken worden: ouders en kinderen kunnen er samen over praten.</p> <p>...</p>

Schema 1

Eigenschappen van een succesvolle actie in de eigen school

Initiatief nemen	Diversiteit benutten	Interactie bevorderen
De school neemt geen afwachtende houding aan. Ze zet zelf stappen of reageert snel en adequaat op vragen van ouders.	De diversiteit bij ouders wordt benut. Ouders hebben inbreng. De zorg voor de (eigen) kinderen staat centraal.	Er is interactie tussen ouders en school en tussen ouders onderling.

Strategie 4.2

Een praatje met ouders

Situering

Een goed informeel contact vormt de basis voor een goede samenwerking tussen school en ouders. De volgende toelichting en opdrachten helpen scholen hun informele ontmoetingen met ouders doelbewust te bevorderen.

- Toelichting Dagelijkse informele ontmoetingen
- Opdracht 1 Leerkrachtvaardigheden binnen informele ontmoetingen
- Opdracht 2 Van breng- en haalmomenten naar ontmoetingsmomenten
- Opdracht 3 Meer informele contacten

Een mogelijke werkwijze om dit in teamverband aan te pakken staat op de ommezijde.

Een werkwijze

Neem naast deze strategie ook *Hoofdstuk 2 Breed verkennen* door. Zicht krijgen op de diversiteit bij ouders is een voorwaarde om erop in te spelen. Er zijn ook overlappingen met Hoofdstuk 2.

(1)

Ieder teamlid neemt de toelichting individueel door.

(2)

Verdeel het team in heterogene groepjes van vier tot vijf personen. Met heterogeen bedoelen we een ander leerjaar, aantal jaar ervaring, nieuw op de school, andere vestigingsplaats, leeftijd, functies (naast leerkrachten ook begeleiders, ouders, schoolopbouwwerkers etcetera),...

Elk groepje buigt zich over opdracht 1. De persoon die de vergadering voorbereidt, neemt vooraf de bij opdracht 1 horende voorbeelden door, selecteer of kort eventueel in en verdeelt ze over de verschillende groepjes. Ieder groepje stelt nadien zijn bevindingen voor in plenum.

Hou er rekening mee dat opdracht 1 minstens een uur in beslag neemt. De deelnemers kunnen eventueel op voorhand de toelichting en/of enkele voorbeelden en *Schema 2: Leerkrachtvaardigheden binnen informele ontmoetingen* doornemen. Ook kunnen ze bij wijze van voorbereiding reeds een persoonlijk voorbeeld zoeken van een goed lopend contact met een ouder.

(3)

Verdeel de opdrachten 2 en 3 over de groepjes. Ieder groepje zoekt naar minstens drie mogelijke toepassingen van de suggesties in de eigen school en legt ze voor aan het voltallige team. Opdracht 2 kan wel meer tijd in beslag nemen dan opdracht 3.

(4)

Het team krijgt een algemene indruk van de mogelijkheden. Weerhoud een twee- tot drietal ideeën.

(5)

Werk deze ideeën concreet uit: taakomschrijving, taakverdeling, timing,... Indien sommige leerkrachten meer of specifieke taken opnemen ten aanzien van ouders, voorzie dan tijd om de stand van zaken regelmatig met iedereen te bespreken.

(6)

Een werkgroepje zet alle ideeën en de geplande uitwerking op papier. Dit komt in het logboek. Doe later hetzelfde met de resultaten. Leg het logboek op een plaats waar iedereen het steeds kan inkijken. Bespreek de besluiten met ouders en externe partners indien zij geen deel uitmaakten van de vergadering. Verwerk hun inbreng.

Toelichting

Dagelijkse informele ontmoetingen

WAAROM ZIJN DEZE ONTMOETINGEN BELANGRIJK?

Tijdens informele ontmoetingsmomenten - aan de schoolpoort, 's morgens in de klas, op straat, tijdens feesten, tijdens de pauze op een infoavond,... - leren leerkrachten en ouders elkaar beter kennen. Informele contacten verhogen de kans dat leerkrachten en ouders als personen tegenover elkaar staan en niet als vertegenwoordigers van bepaalde belangen of rollen. Door ook met elkaar om te gaan als personen met een gamma aan eigen ervaringen, interesses, ideeën, relaties en behoeften,... kunnen leerkracht en ouder elkaars reële competenties zien. Dit is belangrijk wil de school op de aanwezige diversiteit van ouders inspelen.

De dagelijkse interactie bepaalt bovendien grotendeels de kansen op succes van andere acties. 'De ervaring leert ... dat formele ouderbijeenkomsten (vergaderingen) nooit een gebrek aan informeel contact kunnen compenseren. Formele bijeenkomsten hebben pas zin wanneer zij precies het gevolg zijn van goede informele contacten en daaruit groeien. Zoniet leiden ze al te vaak tot frustratie: frustratie bij de professionelen over de lage opkomst (een lage opkomst die dan riskeert om als desinteresse uitgelegd te worden) en frustratie bij de ouders die zich niet betrokken voelen, en ofwel gegeneerd een excuus zoeken ofwel plichtsbewust komen opdruiven en zeggen wat ze denken dat de opvoeder graag wil horen.'¹⁸

Ook de weg naar een (meer) actieve en efficiënte onderwijsondersteuning van ouders verloopt via vele kleine gesprekken, handelingen en contacten. Ouders beschikken via de dagelijkse ontmoetingen over een rechtstreeks en onmiddellijk kanaal om te weten waar hun kinderen op school mee bezig zijn, doen impliciet inzichten op over onderwijs, kunnen zich vrijer voelen om zelf met vragen te komen,...

Dat ouders en leerkrachten elkaar beter leren kennen, kan verder het succes van mogelijke interventies van een school bij problemen positief beïnvloeden. Indien er iets speelt, staan ouders en school niet als vreemden tegenover elkaar. Let wel: dit is geen garantie voor een conflictloze relatie. Ook hier zal regelmatig moeten onderhandeld worden.

Interpreteer 'dagelijks ontmoeten' niet al te letterlijk. Niet iedere ouder en/of leerkracht hoeft elke dag uitgebreid met elkaar te praten. Dat is niet realistisch en wordt ook niet door ouders gevraagd. Het gaat vooral over actief gelegenheid scheppen tot interactie.

HET PROFESSIONELE EN HET PERSOONLIJKE

Navraag bij professionelen (opvoeders, leerkrachten,...) en ouders over wat zij elk als een goed contact beschouwen, leert ons dat beiden net die contacten opgeven waarbij het professionele en het persoonlijke door elkaar lopen. Elk van hen vertelt bijvoorbeeld al

¹⁸ Vandenbroeck, Michel (1999). *De blik van de Yeti*. Gent, VBJK.

eens iets over zijn/haar bezigheden, interesses,... buiten de school. De leerkracht praat soms over de eigen kinderen. Dit wil niet zeggen dat leerkracht en ouder ook buiten de school contact hebben. Het gaat hier over professionele vaardigheden die mee de kwaliteit van informele ontmoetingen beïnvloeden (zie opdracht 1).¹⁹

Opdracht 1

Leerkrachtvaardigheden binnen informele ontmoetingen

Ook binnen dagelijkse informele ontmoetingen met ouders spelen leerkrachten een actieve professionele rol. Onderstaande opdracht helpt daar zicht op te krijgen en na te denken over de eigen invulling ervan.

1. Bedenk een reëel voorbeeld van een goed lopend contact tussen jou en een ouder. Leg het voorbeeld voor aan de andere leden van je groep. Geef aan waarom je vindt dat dit contact goed verloopt.
2. Bekijk samen *Schema 2: Leerkrachtvaardigheden binnen informele ontmoetingen*.

Leg je eigen voorbeelden van goede contacten met ouders naast schema 2. Herken je elementen uit het schema binnen die contacten met ouders? Welke (niet)? Voor een mogelijke concrete invulling van de vaardigheden in dit schema: zie (een deel van) *Voorbeeld d) 's Morgens in de klas (2)*. Dit voorbeeld bevat twee volledig uitgeschreven observaties van ontmoetingen tussen leerkracht en ouders én een analyse ervan aan de hand van schema 2.

Stel je dit gedrag tegenover alle ouders of niet? Waaraan kan dat liggen? Welke elementen zou je vanuit jouw professionaliteit kunnen invoeren? Wissel uit binnen je groepje.

3. Bekijk naast de eigen voorbeelden ook één of meerdere van de bij deze opdracht horende voorbeeldenreeksen. Wie de vergadering voorbereidde, selecteerde en/of kortte vooraf in voor de verschillende groepjes. Leg er schema 2 naast. Bedenk een mogelijk vervolg van enkele gesprekjes uit voorbeeldenreeks a), b) en/of c). Speel eventueel een aantal situaties en observeer.

Welk effect heeft een dergelijke omgang op ouders en op jezelf als leerkracht, denk je?

4. Wat leer je uit deze oefeningen voor je eigen informele contacten met ouders?

Werk samen 'proefperiodes' uit: een periode waarin je één of meer elementen uit schema 2 uitprobeert, bekijkt hoe ouders erop reageren en in samenspraak met anderen evalueert. De elementen die je uitprobeert, kunnen natuurlijk onderling verschillen. Stel voor in plenum.

Een leerkracht neemt zich voor om gedurende drie weken 's morgens zoveel mogelijk ouders te begroeten, al was het maar met een hoofdknikje. Ook wil ze gedurende die tijd elke ouder minstens éénmaal aanspreken en iets vertellen over de dag van het kind.

5. Spreek binnen het team af om een aantal informele ontmoetingen bij elkaar te observeren. Je kan hiervoor ook een begeleider aanspreken. Analyseer je observaties aan de hand van schema 2 of leg er de vragen uit *Hoofdstuk 2, Opdracht 1 Kijken naar de aanwezige diversiteit bij ouders* naast. *Voorbeeld d) 's Morgens in de klas (2)* beschrijft twee dergelijke ontmoetingsmomenten en analyseert ze aan de hand van schema 2. Naar analogie hiermee kan je ook je eigen observaties van naderbij bekijken.

Schema 2

Leerkrachtvaardigheden binnen informele ontmoetingen

Ook tijdens dagelijkse, eerder informele, ontmoetingen speelt de leerkracht een actieve rol in het verhogen van de deelname van ouders aan onderwijs. Deze rol komt tot uiting in drie vaardigheden: initiatief nemen, diversiteit benutten en interactie bevorderen.

Mogelijke invullingen ervan zijn:

Initiatief nemen

De leerkracht en/of school wachten niet af. Ze zetten zelf stappen en reageren snel en adequaat op vragen van ouders.

Met alle ouders contact leggen

Elke ouder begroeten.

Iedereen aanspreken, ook wie zich meer bescheiden opstelt.

(Natuurlijk moet je ook hier verschillen tussen ouders in acht nemen. Het is niet de bedoeling om mensen te bruuskeren. De leerkracht kan zijn/haar begroetingstijl aanpassen aan de specifieke ouder. Hoe dit in realiteit moet gebeuren leer je voornamelijk door het te doen.)

Snel en adequaat reageren op vragen van ouders. Indien dat niet onmiddellijk kan, er later steeds op terug komen.

Diversiteit benutten	Interactie bevorderen
<p>Omgaan met ouders als eerste opvoeders van de kinderen én als volwassenen met een eigen netwerk en interesses. Ouders en leerkrachten hebben een inbreng in het gesprek.</p> <p><u>Bij de ouders een brede waaier aan onderwerpen aansnijden</u></p> <p>Praten over onderwerpen die het belang van het <i>eigen</i> kind betreffen – zowel gunstige als minder gunstige zaken.</p> <p>Maar ook overstijgen: over de zorg voor <i>andere kinderen</i>, klas- en schoolaangelegenheden, over interesses van ouders en kinderen <i>buiten</i> de school: bijvoorbeeld verhuizen, actualiteit, persoonlijke interesses van de ouders, reizen, tv-programma's,...</p> <p><u>Contacten leggen in de persoonlijke sfeer</u></p> <p>Leerkrachten praten bijvoorbeeld ook over eigen kinderen, geven eigen indrukken mee, spreken mensen aan bij hun voornaam, gebruiken humor,...</p> <p>Binnen een gesprek aandacht hebben voor de <u>inbreng van de ouders</u></p> <p>Bij conflict of onduidelijkheid eerst vraag of opmerking van de ouder breed bekijken/bevragen. Pas daarna reageren/handelen.</p>	<p>Er is interactie tussen ouders en school en tussen ouders onderling.</p> <p><u>Ouders aanzetten tot samen praten en werken</u></p> <p>Zowel wat betreft ouders en leerkrachten als ouders onderling.</p> <p>Onderwerpen aanraken die meerdere ouders interesseren. Het <i>gemeenschappelijke</i> belang van ouders en school - het leren van de kinderen - op de voorgrond brengen. Belangen koppelen.</p>

Enkele voorbeelden bij opdracht 1

De voorbeelden zijn geordend per reeks. Elke reeks speelt zich af in een andere situatie. Deze situatie wordt vooraf geschetst.

A. 'S MORGENS IN DE KLAS (1)

Situatieschets: Ouders brengen hun kinderen tot in de klas. Ze hangen de jas van de kinderen aan de kapstok in de gang en komen de klas binnen: daar liggen manden voor de snacks, hangt de lijst met aanwezigheden die de ouders invullen. Het bureau van de leerkracht staat vlakbij de ingang. De leerkracht beweegt zich voortdurend tussen haar bureau en de kinderen die verspreid zitten over het lokaal. De kinderen zijn individueel of in kleine groepjes aan het werk.

Een moeder komt binnen. De leerkracht komt naar haar bureau gelopen aan de deur en zegt tot moeder en kind: 'Goedemorgen.' De moeder knikt naar de leerkracht. Een andere moeder komt binnen. Leerkracht zegt 'Goedemorgen, die T-shirt is dat voor...?' Moeder: 'Ja, hij begon te wenen. Hij wou per se 2 T-shirts.' Juf: 'Het eerste shirt is ingepakt, dat andere nog niet. Hij kan ze vanavond meenemen.' ...

Juf: 'Ik was zo geschrokken. Zo roepen en zo huilen. Ik dacht... In 't begin zeer stil.' Moeder: 'Ja, dat is altijd zo.' Juf: 'Ze is bang van konijnen.' Moeder: 'Ja, van alle dieren' en pakt haar dochter vast. Juf: 'Ik wist dat niet. We zijn nochtans in september naar de boerderij geweest...' Moeder: 'Ja, in groep is dat misschien achterwege gebleven.' Juf: 'Maar we zaten samen in een kring, dat was wel een klein konijn, zo'n dwergkonijntje' Moeder: 'Ja ik was al verbaasd. Ze had een paard eten gegeven. Ik dacht al...' Juf weer: ...

Leerkracht informeert naar onderzoek bij CLB: 'Hoe is het verlopen?' Moeder antwoordt: 'Hij wou zelf ook nog niet overgaan naar het eerste leerjaar. Hij wil niet onder vreemden, liever bij vriendjes.' Leerkracht: 'Ik versta dat wel.' Moeder: 'Hij heeft geweend dat hij niet wou, hij wou niet. ... Nu blijft hij nog een jaar in de kleuterschool. Hij moet nog niet leren schrijven. Dat is een opluchting voor hem.' Leerkracht: 'Ik zal nog eens luisteren wat hij erover zegt vandaag.' ...

Leerkracht tot moeder: 'Haar lippen zijn nu beter. Ze kunnen soms helemaal barsten en bloeden.' Moeder antwoordt: 'Ze heeft ze vanmorgen weer met de stift ingewreven.' Juf: 'Gisteren heeft ze helemaal alleen het versje opgezegd. Ze is echt opengebloeid tegen vorig jaar.' ...

Juf draait zich om naar de zandtafel: 'Niet te wild, hé Jeroen.' en vervolgt tot Bert (het jongetje ernaast): 'Je buurjongen is een echte kapoen.' De vader van Bert frons zijn wenkbrauwen. Juf ziet dat en zegt: 'Jeroen zit in de zandbak.' De vader van Bert lacht: 'Dat heeft hij van zijn vader!' Nu is het de juf die het niet begrijpt: 'Doet die dat ook?' De vader van Bert: 'Ja, die zit ook in bouw'. Juf: 'Ah,...

De moeder van Jos is binnengekomen. Ze geeft een foto van haar kind (voor vaderdag) aan de juf, gaat naar de kast en legt de snacks van haar zoon op de voorbestemde plaats. Juf kijkt naar de foto: 'Wel een mooie foto, hé' en toont de foto van Jos aan een andere moeder en vader in de klas. ...

Leerkracht kijkt naar Sandra: 'Wat een mooie paraplu heeft ze toch mee!' (Sandra pronkt met een duidelijk nieuwe rode paraplu – de hemel is echter stralend blauw) Moeder: 'Dat was ook één en ander thuis, ze moest en ze zou die paraplu meenemen. Ze heeft hem gekregen voor Sint Maarten.' Leerkracht: 'Oh, Sint Maarten! Ik heb onlangs een uitzending gehoord over Sint Maarten. Ben jij ook van Aalst? Welke liedjes zongen jullie? Waren dat liedjes speciaal voor Sint Maarten?' Moeder: 'Nee, eigenlijk waren dat klaasliedjes die we aanpasten' ...

B. DE SCHOOL IS UIT

Situatieschets: De school is uit. Ouders staan op de speelplaats de kinderen op te wachten. Leerkrachten en kinderen komen het plein opgelopen. Leerkrachten stappen naar de ouders en maken een praatje over de kinderen, over wat ze vandaag gedaan hebben in de klas, over het weer,...

Leerkracht: 'Hallo!' Vader : 'Dag.' Leerkracht zegt: 'Johnny is vandaag zijn tand kwijtgeraakt. Hij beet in zijn appel en ik zag dat hij bloedde. Hij is dan naar het toilet gegaan en kwam terug met zijn tand (toont hoe Johnny met zijn tand tussen duim en wijsvinger aankwam).' Vader lacht: 'Ja, die tand zat al een tijdje los. Hij zal blij zijn. Hij had er al een tijd last van.' ...

De leerkracht gaat naar een moeder: 'Die film voor morgen is dat goed?' Moeder: 'Ja, dat doe ik.' ...

Leerkracht: 'Mag ik iets vragen? Jullie wonen toch in de Xstraat, hé? Lopen jullie langs de Ystraat?' Vader: 'Ja, dat kan.' Leerkracht: 'Zou je soms een boodschap kunnen meenemen voor de ouders van Imad? Hij was vandaag ziek.' ...

Vader tot leerkracht: 'En hoe zit het? Ben je nu al verhuisd?' ...

Leerkracht tot vader: 'Hij vertelde dat hij nu bij de provinciale afdeling gaat spelen.' Vader: 'Ja, voetbal en hij zijn ...'

Moeder tot leerkracht: 'Hoe gaat het nu eigenlijk met haar (doet teken naar haar dochter)? Komen zij en Francien al wat beter overeen?' ...

Een moeder staat een broodje te eten. Er komt een wesp op af. Een vader vlakbij probeert het beest te ontwijken: 'Ik moet er niet van weten. Ben deze vakantie op weg naar Turkije gestoken. Terwijl ik aan het stuur zat op de autostrade ...'

C. OP EEN SCHOOLFEEST

Situatieschets: Op een schoolfeest daagt de familie op van een meisje van je klas dat meestal alleen naar school komt. Wat doe je?

D. 'S MORGENS IN DE KLAS (2)

Situatieschets: Twee volledige observaties van het eerste half uur van een schooldag: het moment waarop ouders hun kind naar de klas brengen en leerkracht en ouders elkaar ontmoeten. Het gaat om een kleuterklas. De leeftijd van de kinderen varieert van 2,5 jaar tot 4 jaar.

Daarna volgt een analyse van deze observaties aan de hand van *Schema 2: Leerkrachtvaardigheden binnen informele ontmoetingen*.

1 Observatie 1

2 8u30. Ik (moeder-observator) kom toe met mijn dochter Ceciel. Juf Els staat te praten met een
3 moeder. Ze spreekt me onmiddellijk aan. 'Dag Ceciel, dag (mijn voornaam), vind je dat geen
4 mooie broek?' en wijst naar de broek van de moeder.' Deze reageert: 'Dat komt uit een winkel
5 in de Kerkstraat.' Ik geef non-verbaal mijn bewondering aan. De juf zegt: 'Dat zou mij niet staan.
6 Ik ben veel te dik daarvoor en daarbij ik ben het niet meer gewoon.'

7 De kinderen van de opvang komen naar binnen. Juf Els komt ook binnen. Ze praat met de
8 kinderen die zich verspreiden: de meesten gaan naar de zandtafel. Sommigen gaan aan een
9 tafel bij de deur tekenen. Ik zit in de gang recht tegenover de deur. Vader 1 komt binnen met
10 huilend zoontje. Juf is nog bezig met de kinderen. Zoontje hangt aan vader 1 en huilt nog een
11 beetje. Juf: 'Wat is er?' Vader: 'Hij wil niet.' Juf tot vader en zoon: 'Oh, ik wil ook niet altijd, maar
12 ik moet wel.' Tot vader 1: 'Er is geen melkbedeling vandaag. De zuivel is uit de handel genomen.'
13 Vader legt koek, drankje en fruit van kind op de kast en schrijft er de naam van het kind op. Ik
14 zoek een andere plaats en ga in de klas aan de tafel zitten bij de deur. Daar zitten ook enkele
15 kinderen. Juf gaat naar de kinderen rond de zandtafel. Ze komt terug naar de deur. Moeder 2 is
16 binnengekomen. Moeder 2 geeft een foto af (voor vaderdag). Moeder 2 gaat ook naar de kast en
17 legt de snacks van haar zoon op de voorbestemde plaats. Ze schrijft er de naam op van haar
18 zoon. Juf kijkt naar de foto 'Wel een mooie foto, hé' en toont de foto van kind 2 aan vader 1 en
19 aan mij. Juf zegt tot vader 1 en huilend zoontje: 'En volgende week gaan we naar de zee: naar de
20 vissen kijken en we gaan ook met de boot varen. 't Is toch een flinke jongen.' Vader 1 verlaat de
21 klas.

22 De juf richt zich tot de kinderen: 'Julie kunnen met de puzzels spelen of tekenen.' Enkele
23 kinderen doen dat en komen aan de tafel zitten waar ik zit. Juf ordent de foto's voor vaderdag
24 en steekt ze in de houder die de kinderen gemaakt hebben. Ondertussen praat ze tot moeder 2
25 over de foto van haar zoontje 2: 'Kijk Jeroen, zo leuk! Da's een echt knolletje hé.' en gaat naar
26 Jeroen zelf aan de zandtafel: 'Jeroen, kijk eens naar je foto: waar was je toen?' Jeroen antwoordt:
27 'Aan zee.'

28 Moeder 3 komt binnen. Juf komt naar haar bureau aan de deur gelopen en zegt tot moeder 3 en
29 kind: 'Goedemorgen.' De moeder knikt naar juf. Moeder 4 komt binnen. Juf zegt 'Goedemorgen.'
30 en tot moeder 2 die de klas verlaat 'Saluutjes hé, tot morgen.' Ze loopt mee naar deur en vraagt
31 'Blijft hij eten? Komt hij vanmiddag?' Moeder 2 zegt van niet en loopt de gang door. Moeder 3
32 toont de foto van haar dochter (meisje 3 plukt bloemen). Juf: 'Oh, wat mooi net een prinsesje.'
33 Moeder 3: 'Ja dat doet ze elke dag, bloemen plukken' De foto wordt in de houder gezet door de
34 juf. Moeder 4 arriveert en spreekt de juf aan: 'Mag ik zo betalen?' Juf: 'Kan je passen?' De moeder
35 4 betaalt en loopt naar de kast voor de snacks. Juf stopt het geld weg. Moeder 4 gaat weg. De juf
36 kijkt op 'Saluutjes, hé.' Moeder 4 blijft staan en ziet een aantal tekeningen liggen van de
37 kinderen. 'Ik heb de tekening van vorig jaar laten inkaderen. 't Is heel schoon.' Juf: 'Wat voor een
38 kader?' Moeder 4: 'In hetzelfde groen als de tekening'. Juf: 'Heeft dat veel gekost? Moeder: 'Ja ...
39 (ik kan het niet verstaan)' Juf: 'Waar heb je dat laten doen, bij (naam van een winkel)? X heeft
40 dat ook gedaan, in 't geel. Dat was ook zo mooi. De meeste laten die grote tekeningen inkaderen.'
41 Moeder 4: 'Bij mijn oudste dochter heb ik dat niet gedaan. Nu is dat niet meer mogelijk. Je kan
42 ze dat moeilijk als ze ouder zijn nog laten maken' Juf: 'Ja, nu doen ze nog alles dooreen' Moeder
43 4: 'Hij (bedoeld wordt zoontje) heeft nu geplakt en veel mauve gebruikt.' Juf 'Mauve, geel, rood,

44 't Kan allemaal.' Moeder 4 gaat weg. Juf: 'Saluutjes'.

45 Moeder 5 komt onmiddellijk daarna binnen. Juf tot moeder 5: 'De moeder van Linde (meisje uit
46 de klas met meningokokkenbesmetting. De hele school is in de loop van vorige week ontsmet
47 en alle kinderen hebben preventief medicatie genomen) heeft gebeld, ze is beter en komt
48 volgende week weer naar school. Maar ja dan gaan we de eerste dag reeds naar zee!' Moeder
49 5: 'Dat kan toch geen kwaad.' Juf: 'Ja maar ze is nog doodop en slaapt nog zoveel van de
50 medicatie.' Moeder 3 haakt erop in: 'Maaïke gaat niet mee naar zee. Ze is zo moe ze slaapt elke
51 middag.' Juf: 'Mathias komt ook niet mee.' Moeder 5 tot haar dochter: 'Maar Sandra gaat mee,
52 hé' Juf kijkt naar Sandra: 'Wat een mooie schoentjes heb jij aan.' (Sandra draagt knalgele
53 sportschoenen) Moeder 5: 'Dat zijn eigenlijk schoenen voor thuis, maar ze wil ze zelf aan doen.'
54 Juf: 'Precies citroenvoetjes.' Sandra loopt naar de andere kinderen aan de zandtafel. Juf en
55 moeder 5 kijken haar na. Juf: 'Dat is goed zo hé, met haar haar zo' en lachend naar de moeder
56 'Zo met haar poep draaien!' Moeder 5: 'Ik wil haar dat niet aandoen, maar ja!' Juf: 'Da's toch leuk
57 nu reeds een eigen gedacht.' Moeder 5: 'Maar niet teveel!' Moeder 5 gaat naar buiten. Juf:
58 'Mama, tot morgen, saluutjes'. De juf gaat naar de kinderen aan de zandtafel. 'Wat spelen jullie
59 flink, willen jullie nog een beetje water?' 'Ja!' roepen enkele kinderen. Eén kind: 'We maken
60 spaghetti!' Juf: 'Ja, maar dan spaghetti zonder eitjes (tijdens de 'dioxinecrisis')' tot mij en
61 moeder 3 die aan de tafel waar ik zit bij haar tekenende dochter staat. 'Camiel (de echtgenoot
62 van de Juf) heeft pasta gevonden zonder eieren erin, uit Italië, maar we eten ook vaak bruine
63 spaghetti en bruine rijst' Juf haalt een tas boven en richt zich tot de kinderen. 'Kijk eens dat heeft
64 Tom gemaakt voor Linde. Heb jij een cadeautje voor Linde?' Een kind vraagt aan juf om haar foto,
65 juf reageert niet. 'Heb jij dat zelf gemaakt, wat zit erin, weet je het niet?' Terwijl de juf bezig is
66 met de kinderen gaat moeder 3 zachtjes naar de deur. Wanneer moeder 3 aan de deur is draait
67 juf zich om: 'Saluutjes, hé, blijft Maaïke eten?' Moeder 3 zegt van niet en verlaat de klas.

68 Vader 6 komt binnen. Hij ziet me zitten en begroet eerst mij met een hoofdknik. Juf: 'Goedemorgen.'
69 Vader 6: 'Dag' Juf zegt: 'Dag, Rachid' en gaat terug naar de andere kinderen. Vader 6 legt de
70 snacks voor zijn zoon klaar. Hij geeft Rachid een omslag en duwt zijn zontje in de richting van
71 de juf. Juf neemt ze aan: 'Ah, de fotootjes.' en haalt de foto uit de omslag. 'Oei, is die niet te
72 klein? Ja misschien is de foto te klein, of... ik zal er wel mijn plan mee trekken.' Vader 6 wil erop
73 ingaan en naar de foto kijken, maar juf trekt lachend de foto weg uit zijn blikveld. 'Nee, je mag
74 niet kijken: het is een verrassing voor papa!' Vader 6 lacht. Hij zegt goedendag en wil gaan. Juf:
75 'Saluutjes, ik neem ook de centjes eruit. Jij gaat wel mee naar zee, hé Rachid.' Vader 6 antwoordt:
76 'Ja.' Juf gaat door: 'Ja, nu is het beter: de bus komt ons ophalen. Vorig jaar moesten we te voet
77 naar het station en het regende pijpenstelen.' Vader 6: 'Ja.' Hij groet Rachid en gaat weg.

78 Vader 7 komt binnen. 'Kijk een nieuwe juf.' zegt hij wanneer hij me ziet zitten. De juf groet hem
79 'Goedemorgen, er is geen melkbedeling vandaag. De zuivel is uit de handel genomen.' Mijn
80 dochter komt naar meisje 7 toegelopen en omarmt haar: 'Wil jij bij mij, Louise?'. Vader 7 lacht
81 naar mij (mijn dochter omhelst de zijne en zijn tweede dochter heeft dezelfde naam als mijn
82 dochter). Juf: 'Amaai, van in 't begin (Louise is nog maar anderhalve maand op school) en zo'n
83 succes. Ze moet in de politiek gaan: ze zal veel voorkeurstemmen krijgen. Een post dat ik krijg
84 met die verkiezingen, allemaal op naam en zonder postzegel, nu weer van Geert Versnick.' Ik
85 repliceer: 'Ja, ik ook vooral van de VLD.' Vader 7: 'De VLD is zeer actief deze keer.' Juf: 'Ik zag Willy
86 De Clerck (VLD- politicus) uit de Veritas (een winkel met naaigerei) komen dit weekend en ik
87 dacht wat zielig: op zijn leeftijd nog in de Veritas moeten gaan handjes geven!' 't Zal vandoen
88 zijn zeker?' Vader 7: 'Ja, zeker, hij zit reeds lang in Europa.' Juf: 'En hij zei nog tegen mij: hier op
89 de derde plaats!' Een andere juf komt binnen en spreekt juf Els aan: 'Het geld van Sabien voor
90 zee'. Vader 7 neemt afscheid: 'Tot ziens.' Juf is aan het schrijven, ze kijkt niet op maar zegt:
91 'Saluutjes, tot morgen.'

92 Vader 8 komt erin en zegt: 'Goedemorgen.' Juf: 'Dag, Bart.' en tot de vader: 'Er is geen melk
93 vandaag.' Vader 8: 'Oh.' Juf: 'Ik zal hem zijn eigen chocomelk geven.' Vader 8: 'Da's voor de EEG
94 dat ze dat doen: om de export veilig te stellen.' Juf draait zich om naar de zandtafel: 'Niet te
95 wild, hé.' en vervolgt tot kind van vader 8: 'Je buurjongen is een echte kapoen.' Vader 8 frons
96 zijn wenkbrauwen. Juf ziet dat en zegt: 'Jeroen zit in de zandbak.' Vader 8 lacht: 'Dat heeft hij van

97 zijn vader!' Nu is het de juf die het niet begrijpt: 'Doet die dat ook?' Vader 8: 'Ja, die zit ook in
98 bouw'. Juf: 'Ah, Bart heeft al betaald, hé?' Vader 8: 'Ja.' en gaat weg. Juf: 'Dag, hé.'

99 Even geen ouders meer: het is nu 8u55. Juf gaat naar de kinderen die zitten te puzzelen: 'Julie
100 doen dat al goed hoor.' en tot mij 'Het zijn nochtans geen gemakkelijke puzzels.' Dan begint de
101 juf tegen mij over mijn dochter Ceciel: 'Ze kan al zo mooi praten.' 'Wat heb je getekend bij
102 Louise, Ceciel? Louise heeft ook een zusje. Hoe noemt je zusje?' Louise antwoordt 'Ceciel' en
103 kijkt in de richting van 'mijn' Ceciel. Juf vervolgt tegen mij: 'Het is niet echt Ceciel, het is "Cecile"
104 op zijn Frans uitgesproken.' Ze vertelt me dat het niet zo druk is deze morgen. Ik vraag tot
105 wanneer de ouders eigenlijk binnen lopen. 'Tot ongeveer 5 na negen, 10 na negen, maar vroeger
106 was het niet te doen: dan kon ik soms maar beginnen om half tien, dat was heel laat, het waren
107 ook steeds dezelfde ouders die zo laat kwamen, nu is dat verbeterd. Er waren er ook een drietal
108 die hier dan gewoon op de tafel gingen zitten en een praatje maakten. Ik kon me dan ook niet
109 met de kinderen bezighouden, nu ook niet eigenlijk, maar ja ze worden er wel zelfstandig van.'
110 Ik antwoord: 'Het lijkt inderdaad geen probleem.' en wijs naar Cassandra (4 jr.) en een ander
111 meisje (3 jr.) die de bezem en het vuilblik dat ze gehaald hadden om onder de zandtafel te
112 vegen, komen terug zetten. Verder vindt de juf geld ontvangen en zo zoals vandaag voor de
113 schoolreis eigenlijk niet zo leuk. Ik repliceer dat ik ook nog steeds moet betalen en of ze kan
114 teruggeven. 'Oh, doe dat morgen maar'.

115 Het is negen uur, ik wil beginnen opruimen, maar daar komt vader 9 binnen. Juf: 'Dag, Zara en
116 papa, er is geen melk vandaag. De viswinkels draaien goed, alle rekken met vis in de
117 grootwarenhuizen zijn leeg.' Vader 9 antwoordt (ik kan het niet verstaan). Dan komt vader 10
118 binnenstappen. Juf: 'Dag, Kaat, dag papa.' Vader 10 zegt: 'Het is zo druk vanmorgen.' Juf antwoordt:
119 'Ik vind het net niet druk, het is zo rustig.' en tot vader 9: 'Jij hebt al betaald, dank u wel.' en tot
120 vader 9 en 10 samen 'Hopelijk is het volgende week ook zo'n weer als vorige week.' Vader 10
121 tot vader 9: 'Zijt ge al met de moto weg geweest?' Vader 10: 'Nee, die staat buiten op te laden.
122 Van de eerste keer dat het goed weer is, ben ik weg.' Beiden gaan pratend naar buiten. Juf
123 reageert niet.

124 (Groot?)vader 11 arriveert met zijn kleindochter. Juf: 'Dag.' Grootvader 11 vraagt hoe het met de
125 zieke gaat. Juf zegt: 'Al veel beter, maar dat gaat nog een staartje krijgen. We hadden een
126 heleboel dingen niet moeten doen (praktisch de hele school is ontsmet, en alle kinderen kregen
127 preventief medicijnen van de eigen huisarts op aanraden van de school). Ze waren niet tevreden
128 in het ziekenhuis: ze kregen zoveel telefoons dat ze hun werk niet meer konden doen.' Grootvader
129 11 meent: 'Ik heb de dokter opgebeld en na een halfuur was hij daar.' Juf meent: 'Het is eigenlijk
130 de verantwoordelijkheid van de stad (het gaat hier om een stedelijke school) om één dokter te
131 sturen en iedereen te informeren. De directrice heeft alles gedaan wat ze moest, maar wat die
132 te horen heeft gekregen!'. Grootvader 11 haakt erop in: 'Het is aan de stad om voorlichting te
133 geven, en dan nu met die dioxine. We mogen toch nog iets eten.' Juf zegt: 'Ha ja groente.' en
134 richt zich tot kind 11: 'Hoe was het in Gersney?' en tot mij: 'Deze middag wordt er vegetarisch
135 gegeten op school.' Ik steek al schrijvend mijn duim in de hoogte ter goedkeuring. Juf gaat in één
136 adem door tot het kind: 'Hoe was het bij tante?' Ondertussen komt moeder 12 binnen en zegt:
137 'Goedemorgen.' 'Goedemorgen.' zegt de juf en kijkt de moeder 12 even aan. Grootvader 11
138 reageert op de eerste vraag van de juf: 'Was nogal koud daar'. Juf antwoordt: 'Ja, vorig jaar in
139 Tessel was dat ook zo: op een eiland is er meer wind. Kindjes gaan jullie opruimen?' Kind 12 komt
140 iets afgeven. Juf: 'Is dat voor mij, Johan? Er is geen melk meer hé papa. Gisteren was ze nog goed
141 en vandaag niet meer.' Ze begint een liedje te zingen om de kinderen duidelijk te maken dat de
142 speeltijd voorbij is. Grootvader 11: 'Allez, geen melk meer.' Juf: 'Saluutjes, hé.' Ouders af, juf
143 gaat naar de kinderen. Op het moment dat ik wil vertrekken draait juf zich om en stuurt mijn
144 dochter op me af om me nog een kus te geven.

145 **Observatie 2**

146 8u30. Kinderen van de voorschoolse opvang en juf Els zijn al binnen. Er zijn geen ouders. Twee
147 kinderen 'lezen' in 'Tiny op de boerderij'. Het boekje werd meegebracht door één van de twee
148 kinderen. Juf Els gaat kijken en vraagt of ze ook 'Tiny aan zee' hebben thuis. Dan tot mij: 'Ik heb

149 ook zoveel oude Tiny-boekjes, die liggen nu op de kamer van mijn dochter (15 jr.). Ik kon daar bij
150 wegdromen. Tiny die mocht alles van thuis en ik niet. Ze mocht alleen thuis blijven, gaan
151 logeren,... Ik zat daar dan bij weg te dromen.' Ondertussen zet ze de klas in orde: stoelen van de
152 tafels nemen. 'Deze namiddag is er kinderverdeling.' Ik vraag wat dat is. 'De kinderen worden
153 verdeeld over de klassen. Welke kinderen gaan naar de bovenbouw (De school heeft geen
154 klassieke jaarklassen, maar een boven- en onderbouw. De kinderen zitten dus twee jaar bij
155 dezelfde juf met wisselend oudere of jongere kinderen.) en bij wie, die bij die juf en die bij die,
156 .. Ook de peuters moeten verdeeld worden over de onderbouw. Dat is soms een hele poespas:
157 soms die kinderen beter niet samen, ... dat geeft soms spanningen.' 'Tussen de collega's?' vraag
158 ik. 'Ah ja maar het is het einde van het jaar en iedereen is moe. Dat is normaal dat er al eens
159 discussies zijn. Pas op dat wordt altijd goed opgelost.' Ze praat met de kinderen: vier kinderen
160 gaan een spelletje spelen (domino) aan de tafel waar ik zit. De juf gaat met een gieter water
161 naar de zandtafel: om vijvertjes te maken voor de kinderen daar.

162 Een kinderverzorgster komt binnen: 'Dag Els, Sabientje heeft een brooddoos mee daar zit alles
163 in.' Juf tot Sabien: 'Dag Sabien heb je een nieuwe brooddoos? Van wie heb je die gekregen?'
164 Sabien antwoordt: 'Van meme' Juf: 'En wie staat erop?' Sabien somt op: 'Tinky Winky, Laalaa en
165 Poo'. Juf: 'En wie zijn dat?' Sabien: 'Teletubbies' De juf gaat naar de kinderen die domino spelen.
166 Ze laat hen de spelregels herhalen,...

167 Daar komt grootvader 1 binnen. 'Goedemorgen.' zegt hij. 'Goedemorgen.' antwoordt zij en staat
168 op van de tafel. Beiden gaan naar de kast met snacks. 'Ze heeft een beetje te veel.' 'Oh, te veel.'
169 reageert grootvader 1 en neemt een koekje terug. 'Dat wordt nogal een dag, hé Cinthe! Ze zal
170 wel moe zijn.' 'Ze is nu nog moe. De reis hangt er nog in.' zegt grootvader 1 en neemt afscheid:
171 'Salu, tot vanmiddag.' Juf: 'Ja salu, ga je vragen aan je zoon voor het oudercontact?' 'Welk uur?'
172 'Zeven uur, half acht.' stelt juf voor. Grootvader 1 gaat erop in: 'Ja vorig jaar waren ze te laat. Ik
173 heb het gisteren gevraagd, maar ze konden nog niets zeggen.' 'Saluutjes.' zegt juf. Grootvader
174 1 verdwijnt de gang in.

175 Cinthe staat me aan te kijken. Juf gaat naast haar staan en spreekt tot mij. 'Cinthe is naar
176 Gersney geweest' Ik zeg dat ik dat niet ken. Juf beschrijft de ligging en geeft wat meer specifieke
177 uitleg over het eiland (want dat blijkt het te zijn). 'Dat is zoiets als Monaco. Je moet genoeg geld
178 hebben om daar te kunnen gaan wonen. Cinthe heeft daar een oom wonen, hé Cintheke? Hij is
180 daar veearts, want daar zijn alleen schapen. Een huis kost daar zeker 5 miljoen en da's dan maar
181 klein hoor!' Ondertussen is ze bezig met de kinderen die domino spelen. Eén van de kinderen
182 (mijn dochter) hangt tegen haar aan. 'Dat is toch zo'n floddertje' Ik sla mijn ogen ten hemel ter
183 bevestiging. Juf vertelt: 'Onlangs zei Sandra mij: "ik ben zo verliefd op jou dat ik bijna doodga."
184 Ik begreep het eerst niet, maar waarschijnlijk bedoelt ze "ik zie je doodgraag." Je zou dat
185 allemaal moeten opschrijven. En een ander kindje zei: "Mijn mama heeft twee theelepeltjes"
186 wou ze zeggen ...' en raakt haar eigen tepels aan.

187 Moeder 2 komt binnen terwijl juf nog dat laatste tegen mij zegt: 'Goedemorgen.' Juf antwoordt:
188 'Goedemorgen, dag Bartje. Gisteren was er geen melk. Ik heb hem een beetje water gegeven.
189 Er is nog steeds geen.' Moeder 2 antwoordt iets dat ik niet kan verstaan. Ze staat met haar rug
190 naar mij en ondertussen spelen de kinderen naast mij eerder geanimeerd domino. Juf praat
191 gelukkig luider dan de moeder: 'En het strafste. D'r is een kippenboer die de kippen in België
192 opkocht, er een Frans label op plakte en ze verkocht in Parijs. Aan lage prijzen: in promotie. En
193 zo hebben ze het ontdekt: hoe kan dat nu zo'n lage prijzen? Het waren Belgische kippen en geen
194 Franse. 't Was toch eigenlijk niet slim, hé om dat aan zo'n lage prijs te verkopen. Dat valt op.'
195 Moeder 2 gaat door op de melk. 'Boter is er niet, maar wel zuivel.' 'Wat doen ze dan met het
196 eten?' vraagt juf zich af. 'Er is heel veel... (weer niet te verstaan) ... Ze zijn op een ander
197 onderwerp over gestapt. Juf zegt: 'Niels doet veel in zijn broek, daar speelt hij veel mee.
198 Misschien is hij daar mee bezig. Hij plaste onlangs op de speelplaats.' Moeder 2: 'Ja maar bij mij
199 thuis in de planten in de living.' Juf zegt: 'Ja in de tuin: mannen doen dat ook wel eens, misschien
200 ziet hij dat.' Moeder 2: 'Maar in de living!' Juf denkt: 'Hij is ermee bezig: hij speelt veel met Willy,
201 die doet veel in zijn broek, onlangs nog op de bank in de speelhoek.'

202 Juf Linsey staat in de deuropening. Juf Els ziet haar: 'Kom maar binnen' en tot de kinderen: 'Wie
203 gaat er mee met juf Linsey?' Vader 3 komt naar binnen. 'Goedemorgen.' zegt hij. 'Goedemor-
204 gen.' zegt juf Els. 'Heb je al veel kinderen, Linsey? Nee? Wie gaat er nog mee?' Een aantal
205 kinderen lopen naar juf Linsey. Ze verlaten de klas. Juf gaat naar vader 3: ze becomingmentarieert
206 de snacks die hij meebracht. 'Het is woensdagnamiddag. Dan moeten de kinderen niet veel
207 meebrengen; één sapje en één stukje voor 's morgens. Is maar één keer school. Louise heeft
208 gisteren geen fruit gegeten. Ze vond de nectarines niet lekker. Ik vroeg aan de andere kinderen
209 wie dat wel lustte en Cecieleke (met een blik naar mij) heeft het opgegeten, na haar meloen
210 heeft ze nog een nectarine gegeten.' Vader 3 kijkt naar mij en vervolgt tegen juf: 'Ik vroeg haar
211 gisteren 'Was het lekker?' en ze zei tegen mij 'Ja.' Juf antwoordt: 'Het is ook een echt muisje. Ze
212 eet maar 2 koekjes en de melk krijgt ze op... (ik versta het weer niet meer: een rumoerig
213 spelletje domino naast mij en vader 3 en juf een eindje verwijderd.) 'Mag ik me verzetten?'
214 vraag ik de juf en wijs naar haar bureau 'Ja, natuurlijk' Ze brengt me mijn hoedje 'Hier, je hoedje'
215 en vervolgens nog mijn jas. 'Nou dankjewel.' zeg ik. 'Wil je nog een kopje koffie? Heb je al koffie
216 gehad?' vraagt ze. Ik antwoord al lachend 'Hm dat zou smaken.' Juf reageert met een ernstig
217 gezicht: 'Er is nog koffie in de keuken, zal ik je een kopje halen?' 'Nee, nee dat is echt niet nodig,
218 dank je.'

219 Ondertussen kwam vader 4 binnen: 'Goedemorgen, juffrouw Els' 'Goedemorgen.' Vader 4: 'Oh ze
220 valt.' Er is iets gebeurd met Louise (dochter 3). Ik kan niet zien wat. Louise begint te huilen.
221 Vader 3 neemt zijn huilende dochter in zijn armen. Juf berispt Cassandra (een ander kindje). 'Je
222 mag dat niet doen.' Vader 4 komt tussen. 'Het was een ongeluk.' Juf: 'Nee, ze willen haar altijd
223 opheffen. 't is zo'n popje.' Tot vader 4: 'Ze blijft eten, hé Koen? En de zee is in orde en de boot:
224 alles is betaald.' Vader 4 staan ondertussen reeds in de gang: 'En ook het weer!' Juf heeft nu
225 Louise in haar armen. 'Ze zijn allemaal zo zot van haar.' Vader 3 kust zijn dochter Louise. Juf tot
226 Louise: 'Vrijdag is het feest. Dan kan je op de molen en het springkasteel, ... Dat is soms zo
227 gevaarlijk.' Vader 3 zegt: 'Ze is voorzichtig.' Juf: 'Ik ken iemand op de Gentse Feesten, die is eruit
228 gevallen, zijn arm gebroken.'

229 Moeder 5 is daar. Juf: 'Dag Leonneke, ben je ziek geweest? Of had je gisteren een snipperdag?'
230 Vader 3 verdwijnt ondertussen. Moeder 5: 'Hij was niet goed.' Juf: 'Het zijn sapjes nu, er is geen
231 melk.' Juf en moeder 5 zeggen tegelijk: 'Hij drinkt toch geen melk.' Moeder 5: 'Leuk idee, die
232 tasjes voor vaderdag.' Juf: 'Ik loop veel in de stad, ideeën opdoen. Maar ik zie dat er schimmel
233 opkomt.' Juf toont een bepaald knutselwerk in klei voor vaderdag aan moeder 5. Moeder 5 gaat
234 naar de gang, naast de deur hangt een lijst waarop de ouders de schoolmaaltijden voor de week
235 kunnen invullen voor hun kind. 'Mag ik een pen nemen? Of nee er hangt er één. Hij is vorige
236 week maar één keer geweest.' Juf: 'Maar ze (bedoeld worden de kinderverzorgsters die met de
237 kinderen eten) houden dat bij.' en tot vader 6 en zoon 6: 'Hallo dag Harryke.' Weer tot moeder
238 5: 'Dat wordt afgetrokken.' Tot vader 7 (Waar komt die nu vandaan? Ik kan het niet meer
239 volgen). 'Jeroen uw zoon is een knappe. Hij kan al een mannetje tekenen. Wist jij dat?' Vader 7:
240 'Nee.' Juf vraagt aan moeder 5 in de gang: 'Blijft hij eten?' Moeder 5 'Hij blijft eten, ja.' Juf
241 vervolgt haar verhaal tegen vader 7: 'Hij tekende gisteren een papa. Maar die had geen armpjes.
242 Ik zeg: "Papa kan niets vastpakken.' En hij heeft ze erbij getekend.' Juf spreekt nu tot de
243 kinderen: 'Stil zijn, ik kan de papa niet verstaan.' Ik heb het ook moeilijk om alles nog te
244 verstaan. Juf aan vader 7: 'Zou zijn mama er soms mee bezig zijn?' Vader 7: 'Zoveel is hij daar
245 niet.' Juf: 'Ze heeft toch in het onderwijs gestaan.' Nu tegen vier kinderen die wat verderop staan
246 te draaien en te dansen: dat ze rustig moeten zijn. Vader 7 tot zijn zoon: 'Kom rap nog eens naar
247 het toilet.' Juf: 'Gaat hij nog eens plassen?' Vader 7 en zoon verlaten de klas.

248 Vader 8 kruist hen bij het naar binnen komen. 'Goedemorgen, twee juffrouwen vandaag.' zegt
249 hij wanneer hij me ziet schrijven. 'Alleen maar schrijfjuffrouw.' zeg ik. Juf: 'Dag Timothy.
250 Goedemorgen.' Timothy rekt zich uit. Juf: 'Nog moe?' Juf richt zich tot mij en vader 8: 'Flinke
251 kindjes volgend jaar; ze kunnen nu al kopvoeters tekenen. Ik zie dat dat elk jaar vroeger gaat.
252 Zeker omdat ze zoveel figuratieve dingen zien?' Ik gebaar dat ik het niet weet. Juf gaat verder
253 met vader 8 over het onderwerp. Ik versta er niet veel van. Vader 8 eindigt met '... maar dan
254 toch primitieve kunst.' 'Het is dan toch dat.' zegt juf. Vader 9 en moeder 10 komen tegelijkertijd

255 binnen. Vader 9 neemt mijn pennenhouder van het bureau en vraagt 'Is dit een stift?' Hij zoekt
256 een stift om de naam van zijn kind op een brikje sap te schrijven. Al schrijvend geef ik hem een
257 balpen. Ondertussen kijkt hij naar de juf, die hem aanspreekt: 'Dat was nogal een heksenketel
258 vanmorgen. We zaten achter jouw camionette, aan dat kruispunt.' Moeder 10 is ondertussen
259 naar de kast met de snacks gelopen. Vader 7 is na het plassen weer verschenen in de gang. Hij
260 neemt al zwaaiend afscheid van zoon en juf. Maar juf vindt het niet voldoende en spoort zoon 7
261 aan om voor het raam in de refter te gaan staan en naar zijn vader te zwaaien. Juf is daarbij in
262 de deuropening gaan staan. Bovenaan de deur hangen ijzerdraadjes met pluimpjes aan. Wanneer
263 ze in haar gezicht hangen zegt ze op een geërgerde toon: 'Oh die pluimpjes.' tegen vader 8, die
264 de maaltijdlijst aan het invullen is, en plooit één draad omhoog. Vader 8 lacht erom (denkt hij
265 weer aan primitieve kunst?). Moeder 10 nadert de uitgang waar juf staat. Juf zegt: 'Goedemorgen,
266 saluutjes, hé. Blijft hij eten? Vorige week was ik zo geaffronteerd, ik heb hem nog een koek
267 gegeven.' Vader 9 begint tegen de juf weer over de verkeerssituatie vanmorgen. 'Het is daar
268 wat aan dat kruispunt om over te steken, daar aan de leien. Da's zodanig pure routine dat ik
269 verkeerd ben gereden.' Juf herkent blijkbaar het probleem: 'Ja dat heeft Camiel (haar echtgenoot)
270 ook eens gehad. Zo'n routine dat eens drie keer verkeerd is gereden na elkaar. Als dat zo
271 verandert. Hoe is dat nu, heb je al iets moeten beslissen?' Vader 9 antwoordt iets. Ik kan er geen
272 touw aan vastknopen. (noch inhoudelijk te begrijpen noch verstaanbaar.) Juf weer: 'Omdat je zei
273 van... op de Binnenlei.' Vader 9: 'Nee ik weet het nog niet.' Juf: 'Je zal veel taartjes moeten
274 bakken, en nu mag je niet.' Vader 9: 'Ja, dat komt er nog bij. Met 10 miljoen kom je er niet. Huis
275 is 10 miljoen, de bakkerij 10 miljoen. Da's 20 miljoen om te beginnen.' Hij gaat weg. Van zodra
276 hij weg is legt juf het me op eigen initiatief uit: 'Hij moet de eigendom kopen of hij moet er weg.
277 En hij zit al jaren op dezelfde plaats.' 'Kindjes, opruimen, want 't is tijd. Kom ga maar allemaal
278 op de bank zitten.' Ook ik ruim op en bedank haar. Terwijl ik in de gang loop komen er nog twee
279 moeders aangelopen. 'Kom snel, we zijn te laat. De kindjes zitten al op de bank.' Ik keer niet
280 meer terug naar de klas. Het was me genoeg voor deze morgen.

Een mogelijke analyse van observatie 1 en 2

Initiatief nemen

Els neemt het initiatief tot groeten en afscheid nemen. Tegen bijna elke ouder persoonlijk zegt ze: 'Saluutjes hé, tot morgen.' Bijna niemand slaagt erin ongezien binnen te komen of te vertrekken. Ze grijpt een afscheid vaak aan om nog een (bij)vraag te stellen.

Ze spreekt alle ouders aan, ook als die uit zichzelf weinig zeggen.

Ze introduceert onderwerpen bij de ouders. Sommige ouders snijden zelf een onderwerp aan in gesprek met de juf: ze informeren naar het welzijn van een ander kind, beginnen te vertellen over het inkaderen van een tekening, over een moeilijke verkeerssituatie,... maar de meesten haken in op een vraag of opmerking van de juf.

Uit wat Els zelf zegt zouden we kunnen afleiden dat ze eigenlijk niet beseft wat ze allemaal genereert bij ouders, ook al doet ze dat dagelijks. Ze geeft aan dat ze bepaalde aspecten zoals betalingen e.d. niet zo prettig vindt. Soms vindt ze het vervelend als ouders laat komen, dan kan ze niet met de kinderen bezig zijn.

Diversiteit benutten

Ze snijdt een brede waaier van onderwerpen aan bij ouders.

Het eigen kind: gunstig en minder gunstig gedrag in de klas, zoals tekenen, sociale omgang, plassen, eetgewoontes,... Ook aspecten van buiten de klas vindt ze interessant: reisjes, kledij, zusjes, teletubbies,...

Andere kinderen, klas- en schoolaangelegenheden: melkbedeling, klasuitstap, betalingen, ziek kind, oudercontact, kinderverdeling,...

Actualiteit: dioxine, verkiezingen, verkeer,...

Ze spreekt ouders aan als volwassenen met een waaier aan interesses, vaardigheden en relaties, en niet enkel als ouder van een bepaald kind. Leerkracht en ouders praten over persoonlijke dingen van de ouders: beroep, hobby's, kleding, aankoop van een huis,... Van sommige ouders kent ze de onderlinge connecties.

Ze legt eerder persoonlijke contacten met de ouders.

Ze spreekt sommigen aan bij de voornaam, vraagt naar privé-zaken, (soms ten overvloede?), geeft haar eigen appreciaties mee over bijvoorbeeld kledij, haar dromen bij Tiny-boekjes, haar verlegenheid met een bepaalde situatie,...

Ze vertelt over zichzelf: haar voeding, haar echtgenoot.

Ze gebruikt humor: een verrassing voor papa, connectie tussen populariteit van een kind en politieke voorkeurstemmen, uitspraken van kinderen,...

Soms gaat ze voorbij aan de inbreng van de ouder (bijvoorbeeld tijdens 'smalltalk'). Soms ook niet (tijdens gesprek over probleemgedrag). Het onderwerp kan een rol spelen.

Interactie bevorderen

De organisatie van het 'ochtendritueel' en de plaats van de meubels in de klas creëren kansen tot interactie. Elke ochtend brengen ouders hun kind naar de klas. Ze trekken de jas uit van hun kind, vullen de maaltijdlijst op de gang in, leggen de snacks op een vaste plaats in de klas, schrijven er de naam op van hun kind,... Het bureau van de juf staat naast de deuropening. De kast met de snacks van de kinderen staat daar hooguit drie meter vandaan.

Els zet ouders op verschillende manieren aan om met haar en met elkaar te praten. Ze betreft verschillende ouders in één gesprek. Ze praat soms met drie à vier mensen over verschillende onderwerpen tegelijkertijd. Sommige ouders knopen naar aanleiding van haar verhaal onderling een gesprek aan. Ze vertelt over ouders die daar vorig jaar gewoon bleven praten! Hoewel dat voor haar te ver ging.

Ze houdt ondertussen een oogje op de kinderen. Ze spreekt hen dan vooral als groep aan, laat hen zelfstandig een spel kiezen en spelen. Soms betreft ze de kinderen bij het gesprek met de ouders. Bijvoorbeeld n.a.v. een foto, een cadeautje, wanneer de kinderen pas binnenkomen of wanneer de ouders weggaan. Om de kinderen te troosten regelt ze soms het afscheid tussen kind en ouder.

Het lijkt erop dat het samengaan van kenmerken als initiatief nemen, brede waaier aan onderwerpen, persoonlijke noot, ouders ook met elkaar in gesprek brengen,... in deze klas een eerder losse en open sfeer genereert. Dit komt de contacten tussen de leerkracht en de ouders en tussen de ouders onderling ten goede.

Opdracht 2

Van breng- en haalmomenten naar ontmoetingsmomenten

De breng- en haalmomenten zijn in veel scholen reeds dagelijkse ontmoetingsmomenten tussen leerkrachten en ouders. Ga na hoe deze momenten in jouw school verlopen. Zoek uit hoe je die ontmoetingen verder kunt optimaliseren. We bieden twee hulpmiddelen aan - richtvragen en voorbeelden - om op ideeën te komen.

1. RICHTVRAGEN

Bekijk de vragen, ga na hoe een en ander verloopt in jouw school en waar je kunt op inspelen.

Om zo veel mogelijk informatie en ideeën te verzamelen, beantwoordt iedereen eerst individueel alle richtvragen en doet voorstellen. Doe dit zo uitgebreid mogelijk (bijvoorbeeld minstens 10 voorstellen elk). Wissel dan eerst de informatie uit. Elk groepje gaat daarna vrij associëren over de voorstellen: eerst een paar rondjes waarbij ieder om de beurt een eigen idee naar voren brengt, daarna enkele rondjes waarbij je door gaat op elkaars voorstellen. Tijdens deze rondjes wordt er hoogstens om meer informatie gevraagd. Discussies zijn in deze fase uit den boze. Selecteer vervolgens de voor jouw school meest bruikbare en interessante voorstellen. Leg er minstens drie voor aan het plenum.

- Brengen ouders hun kinderen naar school? Welke (groot)ouders? Waar zetten ze de kinderen af? Aan de poort? Op de speelplaats? In de klas? ... Blijven ouders staan? Zijn daar leerkrachten aanwezig? Kunnen die leerkrachten een praatje slaan met de ouders?

Een school ziet dat vooral 's morgens een heleboel ouders de school in en uit lopen. Het team stelt naast de beurtrol voor toezicht op de kinderen, ook een ochtendlijke beurtrol op voor een ontvangstcomité van de ouders op de speelplaats. De directie is ook van de partij. Het ontvangstcomité begroet de ouders, maakt een praatje, maar dat moet uiteraard niet elke dag met elke ouder.

- Heeft de school een gezellig lokaal voor ouders? Hoe vaak is het open? Kunnen ze daar koffie zetten en praten over wat hen aanbelangt? Zijn directie en leerkrachten daar om de beurt bij aanwezig?

Ouders kunnen op school tweemaal per week zelf koffie zetten in hun eigen lokaal. De directeur of een leerkracht steekt even zijn hoofd om de deur of drinkt een kopje koffie mee. Vooral op woensdagvoormiddag komen er veel ouders langs. Ook vóór de inrichting van het ouderlokaal was woensdag al de dag waarop er meer ouders samen op de speelplaats stonden. Het team heeft hier op ingespeeld om de ouders warm te maken voor het ouderlokaal.

- Waar wachten ouders hun kinderen op? Op de speelplaats zelf? Waar op de speelplaats? Waar komen kinderen en leerkrachten toe? Gaan leerkrachten en ouders naar elkaar toe? Staan ouders voor een gesloten poort te wachten? Hoelang staan ze daar? Komen ze daarna de speelplaats op? Blijven ze wachten aan de overkant van de straat? In de eigen wagen? Hoe verloopt het contact met ouders wiens kinderen na schooltijd op school opgevangen worden? Is er contact tussen de leerkrachten en de verzorgers van die opvang?
- Kunnen ouders de leerkrachten en de directie gemakkelijk bereiken?

Een team wordt geconfronteerd met een plezierig neveneffect van een verbouwing. Daardoor wordt de leraarskamer tijdelijk op het gelijkvloers ingericht. Deze kamer komt rechtstreeks uit op de speelplaats. Sinds deze verhuis is het informeel contact met de ouders toegenomen: de leerkrachten zijn letterlijk dichterbij en meer bereikbaar geworden voor de ouders. Het team neemt dan ook de optie om het lokaal permanent als leraarskamer te blijven gebruiken omdat ze deze plezierige en stimulerende contacten met de ouders willen behouden. Ze vinden het immers leuk dat ouders tussendoor bijvoorbeeld vertellen dat ze gisterenavond zo veel plezier beleefden aan het verhaaltje dat hun zoon moest lezen voor huiswerk.

Is de school toegankelijk? Kunnen ouders alle momenten binnenlopen? Is het duidelijk voor hen wie ze waar kunnen bereiken?

De schoolingang valt op in de straat. Binnenin de school staan wegwijzers gemaakt door de leerlingen. Op elk lokaal hangt een bordje. Dit zijn tekeningen, foto's of bas-reliëfs van de kinderen. Zo hoeven ouders (of andere bezoekers) geen half uur te zoeken voor ze de directie of leerkrachten vinden.

- Waar hangen de meest belangrijke mededelingen voor ouders? Bijvoorbeeld het weekmenu, activiteitenkalender, beurtrol voor de voor- en naschoolse opvang, leuke ideeën, het programma van de bosklassen, het adres van de website van de school,... Is dat een plaats waar ouders en leerkrachten vaak spontaan bijeen staan?

2. VOORBEELD

Bekijk het voorbeeld. Wat leer je hieruit? Om meer ideeën te genereren noteert iedereen eerst individueel een 10-tal antwoorden. Wissel de antwoorden uit: eerst een paar rondjes waarbij ieder om de beurt een eigen idee naar voor brengt, daarna enkele rondjes waarbij je doorgaat op elkaars voorstellen. Tijdens deze rondjes wordt er hoogstens om meer informatie gevraagd. Discussies zijn in deze fase uit den boze. Selecteer vervolgens de meest interessante voorstellen voor de eigen school. Leg er minstens drie voor aan het plenum.

In een Brussels kinderdagverblijf kloegen de professionele opvoedsters dat de ouders – en vooral de allochtone ouders – weinig 'interesse hadden voor wat er met hun kind gebeurde'. Bij navraag bleek die indruk gebaseerd op de observatie dat deze ouders nauwelijks binnenkwamen in de leefgroep en geen vragen stelden aan de opvoeders. Via het teamoverleg werd het 'avondcircuit' nagegaan. Toen bleek al gauw dat de ouders geen enkele reden had-

den om voorbij de glazen deur te komen. Alles wat ze nodig hadden (schoenen, jasje, enzovoort) bevond zich in de gang en zelfs de belangrijkste berichten aan de ouders (het menu, sluitingsdagen en dergelijke) werden in de gang naast de glazen deur opgehangen. Wanneer een vader of moeder zijn of haar peuter kwam halen en wanneer de peuter spontaan naar de deur liep om de ouder te verwelkomen, hoefde die geeneens een stap in de leefgroep te zetten. Wellicht dachten heel wat ouders dat dit ook de bedoeling was. Bovendien waren sommige van de allochtone ouders weinig vertrouwd met het Nederlands. Gedurende één maand werd een experiment opgezet: er werd een ander circuit aangelegd en bij enkele ouders (die opvielen door hun zogenaamde lage betrokkenheid) had het personeel de opdracht om telkens de ouder zijn of haar kind kwam halen, ten minste iets te vertellen over de dag én iets te vragen. Eén van de opvoedsters, die zowel Nederlands, Arabisch als Berbers sprak, gebruikte haar meertaligheid wanneer zij de indruk had dat dit nuttig was, maar lette erop elk anderstalig gesprek met ouders ter plaatse grondig te tolken voor haar collega. Zo konden de ouders zien dat alle opvoedsters die informatie op prijs stelden. Na één maand bleek de visie van de opvoeders op de 'ongeïnteresseerde' ouders totaal veranderd.²⁰

Opdracht 3

Meer informele contacten

Het is mogelijk om meer gelegenheden te creëren waarbij leerkrachten en ouders elkaar in schoolverband op een informelere manier ontmoeten. Zo kunnen wellicht ook meer ouders bereikt worden.

1. Denk na over de volgende vragen.

- Welke informele activiteiten organiseer je reeds? Bijvoorbeeld: een voetbalmatch, een schoolkoor, een speurtocht in de school, een gezamenlijk ontbijt,...?
- Zijn er activiteiten waarop andere/meer ouders komen dan gewoonlijk? Activiteiten waarop ouders positief reageerden? Zo ja welke? Kan je die vaker organiseren?
- Wat voor informele activiteiten zou je nog zoal kunnen aanbieden? Bekijk ook de suggesties.

Om meer ideeën te genereren laat je iedereen eerst individueel 10 voorstellen neerschrijven. Ga vervolgens in kleine groepjes van vier tot vijf personen vrij associëren: eerst een paar rondjes waarbij ieder om de beurt een voorstel doet, daarna enkele rondes waarbij je doorgaat op elkaars voorstellen. Tijdens het associëren wordt er hoogstens om meer informatie gevraagd. Discussies zijn in deze fase uit den boze.

Suggesties:

- Een voetbalmatch tussen de ouders en de leerkrachten
- Een voetbalavond met een breedschermtelevisie tijdens het WK-voetbal
- Een spelavond
- Een beurtrol om tijdens het schoolfeest te gaan praten met de ouders/familie van de kinderen uit de klas
- Een gezellig onthaal en een babbeltje tijdens het wachten op oudercontact-avonden
- Huisbezoeken bij alle ouders van de klas
- Ouders leiden de repetities van het schoolkoor
- Een potje koffie voor de ouders die mee de 'rijen' begeleiden
- Een nieuwjaarsontbijt
- Een verkoop van tweedehandse kleding
- Een buurtbezoek waarbij een aantal ouders die dat willen, de leerlingen thuis ontvangen
- Een aantal ouders gaat mee koken op bosklas
- Tijdens de opendeurdag leiden ouders geïnteresseerden rond
- Een zoektocht in de school tijdens een braderie

- De school openstellen voor een tentoonstelling van het buurthuis
- Elke vrijdagmiddag is er in het kader van muzische vorming een aanbod voor de ganse school: zang, dans en/of spelen op de speelplaats. Ook de ouders kunnen eraan deelnemen.
- ...

Welke voorstellen komen in aanmerking voor je eigen school? Neem een ruime keuze mee naar het plenum.

Strategie 4.3

Een uitnodigend klimaat

Situering

Als ouders zich welkom voelen, zijn ze vaak meer geneigd om op de een of andere manier deel te nemen aan het schooleven. Wanneer voelen ouders zich uitgenodigd tot interactie met de school? Volgens ouders zelf is dat wanneer ze merken dat de school:

- aantrekkelijk en toegankelijk is,
- haar zorg voor de kinderen zichtbaar en duidelijk maakt,
- met ouders omgaat als volwaardige opvoeders en gesprekspartners,
- vanzelfsprekendheden expliciteert en bevroegt,
- ouders aanspreekt op hun deskundigheden en
- hen ondersteunt.²¹

Ouders vinden dat al deze aspecten samen uitnodigen tot deelname. Ze zijn trouwens niet steeds strikt van elkaar te scheiden. Dat zal je ook merken in de beschrijvingen.

Per aspect is er een bronnenkaart met suggesties. Deze suggesties zetten je aan tot kijken naar je eigen schoolklimaat en nadenken over manieren om het uitnodigend(er) te maken. Je school bepaalt zelf welke suggesties ze overneemt en hoe. Een mogelijke werkwijze om dit in teamverband aan te pakken, vind je op de ommezijde.

²¹ Terminologie en invulling deels naar Veen en Van Erp (1995) *Stappen op weg naar onderwijs-ondersteuning. Deel 1. Allochtone ouders in Rotterdam over de relatie tussen ouders en basisschool*. Amsterdam, SCO-Kohnstamm Instituut, Stedelijk bureau FAO Rotterdam en naar Joos, Annelies en Delrue, Kaat (1999) *Puur uit de buurt: een werkboek*. Universiteit Gent, Steunpunt Intercultureel Onderwijs.

Een werkwijze

Neem naast deze strategie ook *Hoofdstuk 2 Breed* verkennen door. Zicht krijgen op de diversiteit bij ouders is een voorwaarde om erop in te spelen.

Voorzien voldoende tijd voor deze oefening. Spreid ze eventueel over twee vergaderingen en/of geef huiswerk mee.

(1)

A-groepjes: Verdeel het team in groepjes van vier tot vijf deelnemers. Betrek er ook ouders en buitenschoolse actoren bij.

Elk groepje krijgt een andere bronnenkaart toegewezen. Hou eventueel bronnenkaart 1 achter voor wie het snelste klaar is. Elk groepje neemt de inhoud van haar bronnenkaart door en gaat na hoe dit verloopt in de eigen school. Doe dit aan de hand van de vragen onderaan elke bronnenkaart.

(2)

B-groepjes: Stel nieuwe groepjes samen met telkens een vertegenwoordiger uit elk A-groepje. Elk groepje krijgt een exemplaar van Schema 3.

- Wissel de informatie en voorstellen uit het A-groepje uit en vul daarmee *Schema 3: Een uitnodigend klimaat* in.
- Elk B-groepje onderzoekt waar de eigen school sterk in staat en gaat na hoe ze dit nog kan versterken. Bekijk ook waar nog aan gewerkt kan worden en doe suggesties.
- Bepaal prioriteiten om het klimaat in de eigen school uitnodigender te maken voor ouders. Doe concrete voorstellen.

(3)

Plenum: iedere B-groep stelt zijn ideeën voor. Kom op basis van de voorstellen tot gemeenschappelijke werkpunten. Geef aan welke acties je daarvoor gaat ondernemen.

- Hou bij de selectie rekening met het belang en de haalbaarheid van de items voor het team.
- Zet een gerichte werving op voor eventuele nieuwe acties
- Indien je *Strategie 4.1 Ga na wat 'aanslaat'* doornam, hou dan rekening met je besluiten daaruit.
- Werk een timing en taakverdeling uit voor de acties. Stel iemand of een werkgroepje aan voor het opvolgen van het geheel. Indien sommige leerkrachten meer of specifieke taken opnemen ten aanzien van ouders, voorzie dan tijd om de stand van zaken regelmatig met iedereen te bespreken.

(4)

Een werkgroepje zet met behulp van de bronnenkaarten en het schema de werkpunten, acties, timing en taakverdeling op papier. Dit komt in het logboek. Doe later hetzelfde met de resultaten. Leg het logboek op een plaats waar het door iedereen gemakkelijk in te kijken is. Bespreek het plan eventueel ook met ouders en externe partners indien zij geen deel uitmaakten van de vergadering. Verwerk hun inbreng.

Schema 3

Een uitnodigend klimaat

Een uitnodigend klimaat bestaat uit een combinatie van:	In onze school:
1) Een aantrekkelijke en toegankelijke school	
2) De zorg voor de kinderen zichtbaar en duidelijk maken	
3) Met ouders als volwaardige opvoeders en gesprekspartners omgaan	
4) Vanzelfsprekendheden expliciteren, bevragen en aanpassen	
5) Ouders aanspreken op hun deskundigheden	
6) Ondersteuning	

Bronnenkaart 1

Een aantrekkelijke en toegankelijke school

Via de aankleding en inrichting van de infrastructuur kan de school ouders en schoolomgeving aanzetten tot interactie.²²

EEN AANTREKKELIJKE EN UITNODIGENDE SCHOOL

Wek nieuwsgierigheid op. Zo nodig je mensen impliciet uit om binnen te komen, deel te nemen aan schoolactiviteiten/projecten,... De school kan leerlingen, ouders en buurt ook zelf betrekken bij de aankleding en inrichting van de school.

De aankleding van de school weerspiegelt diversiteit (op basis van de ideeën, interesses en ontwerpen van de leerlingen). Ze is aantrekkelijk en valt voorbijgangers op. Een school hoeft zich niet te beperken tot haar eigen muren, maar kan ook een stand opstellen in een buurthuis. Ouders hangen tekeningen van de kinderen op in hun winkel, laten de klas van hun dochter hun etalage te laten inrichten,...

De school ziet er netjes uit, het groen wordt onderhouden door de leerlingen, de speelplaats wordt regelmatig geveegd, een muur met afbladderende verf wordt door leerlingen en ouders beschilderd met tekeningen en/of favoriete gedichten, leerlingen maken er samen met een plaatselijke kunstenaar een ontwerp voor,...

Ouders worden betrokken bij het inrichten van de schoolgangen, speelplaats, klassen,... Ze kunnen zelf vrijuit kiezen welke bijdrage ze leveren.

EEN TOEGANKELIJKE EN OPEN SCHOOL

Wie wil binnenkomen, iemand aanspreken of basisinformatie verkrijgen, vindt gemakkelijk de weg.

De schoolingang valt op in de straat. Binnen staan wegwijzers gemaakt door de leerlingen. Op elk lokaal hangt een bordje. Dit kunnen tekeningen, foto's, bas-reliëfs,... zijn van de kinderen.

De leraarskamer bevindt zich vlak bij de ingang/speelplaats.

De leerkrachten zijn bekende gezichten op de speelplaats.

²² Voor specifieke opdrachten omtrent toegankelijkheid en openheid van de school: Joos, Annelies en Delrue, Kaat (2000). *Puur uit de buurt: een werkboek*. Universiteit Gent, Steunpunt Intercultureel Onderwijs.

Het team staat zoveel mogelijk ter beschikking van de ouders en andere bezoekers.

Er zijn afspraken wie wanneer de telefoon en e-mails beantwoordt.

Er is een mededelingenbord op een duidelijk zichtbare plaats. Aan dit bord hangt informatie over de school, organisaties in de buurt, projecten en dergelijke. Ook vragen en oproepen worden via deze weg gelanceerd. Ouders kunnen ook zelf vragen hangen en zoekertjes plaatsen. De informatie wordt regelmatig vernieuwd.

Voor bezoekers en ouders ligt er een fotoboek ter inzage waarin aspecten van de schoolwerking worden getoond: de projectwerking, omgaan met taal, school en ouders, de bosklassen,... Korte begeleidende teksten geven wat uitleg.

GA NA VOOR JE EIGEN SCHOOL:

- Hoe ziet de aankleding en inrichting van de school eruit? Is die aantrekkelijk? Wekt die nieuwsgierigheid, denk je? Welke verbeteringen kan je, indien nodig, aanbrengen?
- Vinden ouders of andere bezoekers gemakkelijk de weg naar en in de school? Welke verbeteringen kan je, indien nodig, aanbrengen?

Bronnenkaart 2

De zorg voor de kinderen zichtbaar en duidelijk maken

HOE ZIEN OUDERS DE ZORG VOOR DE KINDEREN?

- Ouders willen graag dat de school goed zorgt voor de kinderen. Dit kan verschillende dingen betekenen. Om hierop in te spelen, moet je weten wat de ouders op je eigen school belangrijk vinden. Dit kan voor elke ouder anders zijn. In *Hoofdstuk 2 Breed verkennen* vind je tips om dat uit te vissen.

Veel ouders vinden een goede omgang tussen de kinderen zeer belangrijk. Ze appreciëren de inspanningen van de school wanneer hun kind geplaagd wordt.

Een aantal ouders vindt het positief dat de school moeite doet om ook allochtone kinderen aan te trekken.

Dingen organiseren waar de kinderen plezier aan beleven, behoort volgens veel ouders tot goed omgaan met de kinderen. Bedoeld worden hier uitstappen, schoolreisjes, feestjes, projecten,...²³

Ouders willen graag dat er rekening gehouden wordt met de situatie van de leerlingen. Een kind wiens vader is overleden, krijgt bijvoorbeeld de ruimte om daar meermaals over te vertellen, ook al wordt de les daardoor onderbroken.

- Over het algemeen willen ouders in de eerste plaats dat de school hun kind goed opvolgt. Ze willen graag weten hoe het gaat met hun kind. Daarbij willen ze zowel de positieve als de eerder negatieve evoluties horen.

Rapportbesprekingen worden door veel ouders geapprecieerd: ze zijn individueel en gaan voornamelijk over de opvolging van het eigen kind, zowel over de positieve als de negatieve ontwikkelingen. Sommige ouders willen graag meer van deze gesprekken gedurende het jaar. Ze mogen ook langer dan 10 minuten duren. Sommige scholen werken met individuele afspraken gespreid over verschillende avonden. Zo is er meer tijd voor elk gesprek en kan er ook al eens over andere dingen dan het rapport gepraat worden.

²³ Naar Veen, Annemiek en Van Erp, Marja (1995). *Stappen op weg naar onderwijsondersteuning, deel 1. Allochtone ouders in Rotterdam over de relatie tussen ouders en basisschool*. Amsterdam, SCO-Kohnstamm Instituut, Stedelijk bureau FAO Rotterdam.

Bovendien willen ouders die informatie op tijd krijgen. Ouders zeggen soms over de school: 'Pas wanneer er problemen zijn, komen ze of horen we iets over onze kinderen op school, en vaak is dan al te laat!'

Een moeder wordt schriftelijk medegedeeld dat haar kind een intelligentie-test moet doen. Ze reageert verontwaardigd. Volgens haar is er eerder een taalprobleem dan een intelligentieprobleem. Over deze taalproblemen had de school nooit met haar overlegd. Bovendien was er volgens haar geen extra aandacht besteed aan de Nederlandse taalontwikkeling van het kind.

Gelijkaardige verontwaardigde en teleurgestelde reacties komen van ouders die pas wanneer het 'te laat' is met een probleem geconfronteerd worden. Een kind moet een jaar overdoen of wordt doorverwezen naar een beroepsrichting, terwijl de ouders in de loop van het schooljaar steeds in de veronderstelling waren dat er niets aan de hand was.

Een bepaalde school probeert te anticiperen op mogelijke problemen. Ze start reeds in november met infoavonden voor de ouders van het zesde leerjaar. De ouders worden ingelicht over de verschillende studierichtingen in het secundair onderwijs. De informatie wordt verspreid over verschillende sessies, waarbij er telkens ruimte is voor overleg en discussie in kleine groepjes leerkrachten en ouders. Dit heeft voordelen voor de kwaliteit van de informatieverbreiding. Later op het schooljaar is er bovendien meer tijd voor overleg met individuele ouders. Dit komt zeker van pas wanneer voorstellen niet stroken met de ideeën van de ouders.²⁴

Smit e.a. (2001) bevelen scholen aan voldoende aandacht te besteden aan de communicatie met ouders van kinderen met problemen. Deze groep zit met de meeste vragen.

De grote meerderheid van de ouders zeggen geïnformeerd te zijn over wat er in de klas van het kind gebeurt. Iets meer dan de helft van de ouders geven aan één of meer vragen te hebben over de actuele gang van zaken in de klas van hun kind. Deze vragen gaan over wat leerlingen leren, de sfeer in de klas en de groepsamenstelling. Vooral ouders van kinderen met problemen hebben vragen. ... Ouders van kinderen die soms problemen hebben op school, zeggen dat ze meer aandacht van de leraren voor hun wensen willen. Ouders met kinderen die regelmatig problemen hebben, zouden willen dat leraren meer informatie verstrekken over de ontwikkeling van hun kinderen. Deze ouders zijn van oordeel dat de leraar te weinig aandacht besteedt aan de communicatie met ouders.²⁵

²⁴ Bovenstaande voorbeelden naar Veen, Annemiek en Van Erp, Marja (1995). *Stappen op weg naar onderwijsondersteuning, deel 1. Allochtone ouders in Rotterdam over de relatie tussen ouders en basisschool*. Amsterdam, SCO-Kohnstamm Instituut, Stedelijk bureau FAO Rotterdam.

²⁵ Naar Smit, Frederik (e.a.) (2001) *Ouderparticipatie, een nieuw missie-statement? Onderzoek naar het functioneren van de relatie ouders en basisschool*. Nijmegen, ITS.

DE ZORG VOOR DE KINDEREN ZICHTBAAR MAKEN

Om een uitnodigend klimaat te creëren, is het niet genoeg na te gaan wat ouders belangrijk vinden voor de kinderen. De school moet haar inspanningen ook zichtbaar en duidelijk maken. Ouders appreciëren de moeite die een school doet om hen informatie en uitleg te geven. Slaag je daar niet of onvoldoende in, dan kunnen de ouders je ook niet waarderen om wat je doet. Dit betekent niet dat je steeds die zorg moet verstrekken of tonen die de ouders wensen. Communiceer ook over wat de school zelf beschouwt als 'goede zorg en omgang met de kinderen'. Dit lijkt des te belangrijker wanneer meningen verschillen.

Een school werkt bij haar beginnende lezers heel sterk aan leesplezier. Dit is de eerste maanden nadelig voor het tempo waarmee de kinderen technisch leren lezen. Sommige ouders wensen dat hun kinderen reeds rond kerstmis korte tekstjes kunnen ontcijferen. De school praat hierover met de ouders. De kinderen zullen die dingen wel degelijk leren in eerste leerjaar, maar tegen het einde van het schooljaar. De school biedt de ouders die garantie voor de meerderheid van de leerlingen en motiveert haar optie.

OP VERSCHILLENDE MANIEREN

Er zijn verschillende manieren om je zorg voor de kinderen op verschillende terreinen zichtbaar te maken. Hou rekening met de diversiteit onder de ouders en combineer. Zo kan je meer ouders bereiken.

Een school legt bij elke ouder minimum één huisbezoek af per jaar, ongeacht of er problemen zijn met het kind. Deze huisbezoeken gebeuren meestal op afspraak. Bij sommige ouders kwamen deze bezoeken in het begin over als 'controle'. Nu kunnen de ouders deze bezoeken doorgaans erg waarderen.

Een kleuterschool biedt ouders van nieuwe kinderen de mogelijkheid om een weekje mee te draaien in de klas van hun kind. Zo kan het kind gemakkelijker wennen aan zijn nieuwe omgeving. Ook de ouder leert de gang van zaken in de klas kennen.

Een leerkracht hangt in de verschillende hoeken van haar klas foto's van leerlingen die aan het werk zijn. De kinderen tronen hun ouders trots mee naar de foto en vertellen wat ze aan het doen zijn. Zo krijgen de ouders een goed beeld van wat er in de klas gebeurt. Iedere maand maakt de leerkracht nieuwe foto's. Tijdens het hoekenwerk raken de kinderen geïnspireerd door wat ze hun klasgenoten op de foto's zien doen.²⁶

Een school merkte dat ouders wiens kinderen met de bus werden opgehaald vaak over het hoofd gezien werden. De school geeft nu maandelijks fotoboekjes van activiteiten met de kinderen mee. Er is een schoolkrantje annex nieuwsbrief in de maak met onder andere verjaardagskalender van leerlingen en leerkrachten, activiteitenkalender per klas,...

²⁶ Voorbeeld naar Schellekens, Els (2000). *Intercultureel leren in de klas. Aan de slag met verschillen*. JSW-boek 25. Baarn, Bekadidact.

Een school in het Brusselse start met de axenroos. Maandelijks wordt een nieuw dier voorgesteld. Dit gebeurt 's morgens terwijl de ouders op de speelplaats zijn. De leerkrachten spelen ook voor ouders herkenbare situaties met het nieuwe dier. Tijdens de moedergroepen komt men terug op deze voorstellingen.

Sommige scholen hangen tekeningen, gedichten, affiches van de kinderen op aan de ingang van de school, bij de plaatselijke middenstand of in het buurthuis. Ze kleden de school gezellig aan, nodigen ouders uit op tentoonstellingen, op slotpresentaties van projecten, schenken veel aandacht aan pesten en ruzies en betrekken daar de ouders bij.

Een school bezorgt de ouders bij het begin van elk schooljaar een schoolgids met informatie over de organisatie (wie geeft les in welke klas, waar en wanneer is wie te vinden,...), doelen, activiteiten en resultaten van de school.

Een school brengt haar ouders regelmatig op de hoogte van de ontwikkelingen op school, de algemene stand van zaken, activiteiten enzovoort door middel van korte snelle berichten via verschillende communicatiemiddelen (e-mail, fax, web-site, SMS,...)

DE ZORG VOOR DE KINDEREN IS DUIDELIJK

Informeer ouders in begrijpelijke termen. Probeer dat op verschillende manieren te doen.

Tijdens gesprekken met ouders wordt zoveel mogelijk gesproken in termen van concreet observeerbaar gedrag.

Scholen zorgen voor tolken, leerkrachten parafraseren tijdens gesprekken, gaan na of ouders de informatie/vraag begrepen hebben, voorzien meer tijd voor gesprekken met ouders die minder taalvaardig zijn of over minder achtergrondinformatie beschikken,...

Een school bekijkt haar uitgaande post (alle berichten die de school uitgaan). Wat voor soort berichten gaan er allemaal naar buiten? Zijn die berichten duidelijk voor iedereen? Is het logo herkenbaar en dekt het de lading? Hoe gaan we dat na? Is ons reglement consulteerbaar en begrijpelijk? Biedt onze website voldoende informatie? Wat vinden ouders daarvan?²⁷

Een bepaalde school stelt elk jaar een toegankelijk en leesbaar verslag op van haar activiteiten en legt dat ter inzage op een plaats waar de ouders regelmatig passeren.

De school gaat na of er naast de schriftelijke informatie voldoende gelegen-

²⁷ Voor meer gerichte vragen zie Joos, Annelies en Delrue, Kaat (2000) *Puur uit de buurt. een werkboek*. Universiteit Gent, Steunpunt Intercultureel Onderwijs.

heden zijn voor mondelinge toelichting, voor die ouders die via brieven, schoolkrantjes e.d. nauwelijks bereikt worden.

Andere manieren om de zorg van de school voor het welzijn en het leren van de kinderen duidelijk te maken zijn: (samen) zorgen voor het schoolgebouw, de aankleding en netheid van de speelplaats, een gezellige refter, tonen van de bestemming van gelden die de ouders storten,...

GA NA VOOR JE EIGEN SCHOOL:

- Zoek uit waar de ouders in je school zoal belang aan hechten voor de kinderen (zie *Hoofdstuk 2 Breed verkennen*).
- Bekijk hoe je ten aanzien van de leerlingen aan deze interesses tegemoet komt en wat je er eventueel aan kunt verbeteren.
- Bekijk wat je ouders meedeelt en wanneer. Praat je ook over de topics die de ouders belangrijk vinden voor de kinderen? Krijgt iedereen voldoende informatie over de ontwikkeling van het eigen kind, zowel positief als negatief? Komt die informatie op tijd? Hoe verloopt de communicatie met ouders van kinderen die wel eens problemen hebben? Analyseer telkens je sterke en zwakke punten. Bekijk welke verbeteringen je eventueel kunt aanbrengen.
- Wat beschouw je zelf als de sterke punten van je school? Ga na of je die ook regelmatig in de verf zet ten aanzien van de ouders.
- Zoek een aantal manieren om je zorg voor de kinderen zichtbaar te maken voor de ouders. Welke manieren kan je combineren op je school? Denk je dat je zorg voor de kinderen voor álle ouders zichtbaar is?
- Is je informatie voor iedereen duidelijk? Hoe kan je dit nagaan?

Bronnenkaart 3

Met ouders omgaan als volwaardige opvoeders en (gespreks)partners

OUDERS EN SCHOOL: NATUURLIJKE BONDGENOTEN

Ouders willen niet alleen geïnformeerd worden. Ze willen doorgaans ook overleggen, eigen ervaringen uitwisselen en/of zelf (mee) handelen, zeker wanneer het om het eigen kind gaat. Ouders zijn met andere woorden 'natuurlijke bondgenoten' van de school om haar doelen te bereiken.²⁸

Een ouder aan het woord: 'Onze dochter gaat nu sinds januari naar school. Buiten de korte gesprekjes aan de schoolpoort hebben we nog geen enkel 'officieel' contact gehad over het doen en laten van onze dochter op school. Volgende week hebben we ons eerste oudercontact. Mijn vrouw en ik hebben volgende bedenkingen: Er is weinig of geen uitwisseling van gegevens betreffende de opvoeding (Hoe pakt ieder van ons problemen aan?). Leerkrachten springen vanuit professioneel oogpunt om met de kinderen, wij vooral gevoelsmatig, zeker kunnen we daar nog van elkaar leren. Als ouder willen we niet controlerend, betuttelend of bemoeiziek overkomen, daarom dat we soms nog schrik hebben om uitleg te vragen over wat dochterlief thuis komt vertellen. Af en toe overleg kan het leven voor iedereen aangenaamer maken en voor het kind eenvoudiger. Eén infoavond kan volgens mij niet volstaan, hoewel ik vol verwachting uitkijk naar onze eerste 'ouderavond'.²⁹

Een kleuterleidster meldt de ouders van een kind: 'Ceciel heeft een heel speciaal gevoel voor kleuren en vormen. Haar tekeningen vallen echt op. Wanneer ze naar de lagere school gaat, zou ik haar iets extra aanbieden omtrent tekenen of plastische vorming. Ik zou het spijtig vinden moest ze haar talent op dat vlak niet verder ontwikkelen.' Een paar maanden later reageert de leidster in kwestie heel enthousiast wanneer de moeder haar vertelt dat ze haar dochter heeft ingeschreven in een tekenacademie voor kinderen en dat het meisje er echt in opgaat.

Een leerkracht signaleert dat één van haar leerlingen problemen heeft met de uitspraak van een bepaalde klank. De ouders gaan in op de suggestie om naar een logopedist te gaan. Gedurende de hele periode informeert de leerkracht telkens hoe het gaat in de klas en vraagt naar de vooruitgang thuis. Dat vinden de ouders heel prettig.

²⁸ Naar Smit, Frederik (e.a.) (2001) *Ouderparticipatie, een nieuw missie-statement? Onderzoek naar het functioneren van de relatie ouders en basisschool*. Nijmegen, ITS.

²⁹ Naar een lezersbrief in *Klasse, Maandblad voor onderwijs in Vlaanderen*. November 2001, nr. 119. Brussel, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap. Departement Onderwijs.

Een school met een leerlingvolgsysteem bespreekt de resultaten van de kinderen binnen een multidisciplinair team. Ook de ouders worden drie-maandelijks op de hoogte gebracht. Bij problemen zoeken ouders en leerkracht samen naar oplossingen. Tijdens het gesprek staat de gemeenschappelijke zorg voor het kind centraal. De leerkracht vermijdt termen als: 'Uw zoon heeft een probleem met...' en spreekt ook uit wat goed gaat. Hij/zij geeft het gemeenschappelijke aan: 'Ik denk dat X een probleem heeft met... Vindt u dat ook? Hoe ziet u dat? Wat kunnen wij er samen aan doen? We zouden kunnen Vindt u dat ook?'. Wat iedereen kan doen, wordt uitgesproken. Gedurende het hele proces blijven leerkracht en ouder bij elkaar navraag doen over de vorderingen.

Een school neemt de contacten met ouders systematisch op in haar behandelingsplan voor elke individuele leerling. Ze onderscheiden naast kindgerichte en schoolgerichte contacten ook thuisgerichte contacten. Deze laatste contacten staan in het teken van onderwijsondersteuning thuis: wat kunnen de ouders doen? De school probeert het handelen thuis en op school te expliciteren en op elkaar af te stemmen wat betreft onderwijs. Soms moeten ouders ook op andere terreinen mee ondersteund worden door onderwijs (kleding, huisvesting, taal, bijscholing,...). De verschillende vormen van ouderondersteuning gebeuren veelal in samenwerking met buurtactoren of met een maatschappelijk werker verbonden aan de school of een onderwijsdienst,...³⁰

Ouders van kinderen in het eerste leerjaar of van kinderen die nieuw zijn op school worden de eerste maand regelmatig op de hoogte gehouden over hoe het kind het stelt in de klas. De leerkracht praat bij het brengen en afhalen van het kind over de relatie met de klasgenoten, over het leren van het kind,... vraagt naar wat het kind zoal thuis vertelt over school, informeert of de ouder de indruk heeft dat zijn/haar kind het leuk vindt op school, waar de ouder denkt dat er speciale aandacht aan moet besteed worden,... Speciaal voor deze groep richt de school reeds na drie weken een individueel oudercontact in aansluitend op een klasavond.

Een school voert de gesprekken tijdens het individuele oudercontact aan de hand van het rapport én een kijklijst. Deze lijst gaat in op omgaan met anderen en met taken. Bijvoorbeeld: Is Jan driftig, rustig, opgewekt, makkelijk, verlegen, lawaaiig,...? Komt hij goed op voor zichzelf, speelt hij met andere kinderen, vertelt hij spontaan, is hij vlug afgeleid, maakt hij een taak af, is hij intensief ergens mee bezig,...? Zowel ouders als leerkracht vullen vooraf deze lijst in. Ze zoeken samen naar overeenkomsten en verschillen. De positieve

³⁰ Voorbeeld naar Veen, Annemiek en Van Erp, Marja (1995). *Stappen op weg naar onderwijsondersteuning, deel 1. Allochtone ouders in Rotterdam over de relatie tussen ouders en basisschool*. Amsterdam, SCO-Kohnstamm Instituut, Stedelijk bureau FAO Rotterdam.

kanten worden in de verf gezet. Daarna worden knelpunten besproken: wat kunnen we er samen aan doen?³¹

Een vader in een ouderraad vertelt over een dreigend conflict tussen autochtone en allochtone kinderen op de school. De school vraagt de ouderraad om hulp en medewerking. Daar vloeit een project omtrent 'pesten' uit voort, met positieve gevolgen voor de omgang tussen de kinderen op de school. De ouder vond dat de school hierin zeer goed gehandeld heeft.

Zeswekelijks is er per klas een ouderraad. De ouders worden op de hoogte gebracht van de gang van zaken in de klas, stellen vragen, geven kritiek en zoeken mee naar oplossingen voor mogelijke problemen.

Sommige ouders zijn meer geneigd 'de verantwoordelijkheid voor het leren van mijn kind' aan 'de professionelen' over te laten. Soms vanuit de zienswijze dat net leerkrachten daar competent voor zijn. Soms kan het ook te wijten zijn aan een gebrek aan mogelijkheden en/of assertiviteit bij de ouders. De school zal net deze ouders hulpmiddelen moeten aanreiken om de zorg voor het leren van de kinderen gezamenlijk op te nemen.³² Ze zal dan bijvoorbeeld meer moeten investeren in een uitnodigend klimaat en/of in ouderondersteuning. Een aantal suggesties zijn te vinden op *Bronnenkaart 5 Een beroep doen op de deskundigheden van ouders* en *Bronnenkaart 6 Ondersteuning*.

HET BELANG VAN DAGELIJKSE INTERACTIE

Soms verlopen gesprekken tussen school en ouder moeizaam of is het ook na veel inspanningen niet mogelijk om tot een gezamenlijke probleemanalyse en/of aanpak te komen.

Een school stelt: wanneer we praten met ouders, hebben we het over gedrag en tastbare dingen, niet zozeer over principes en waarden. Gezamenlijk tot een op elkaar afgestemde aanpak komen is het doel. Indien er tijdens onderhandelingen duidelijk verschillende visies blijken te bestaan, is het zaak om deze te expliciteren, maar tevens te stellen dat we wel tot een overeenkomst moeten komen op praktisch vlak. Meningsverschillen kunnen blijven bestaan, maar op het terrein moet er wel een gemeenschappelijke oplossing gevonden worden. Soms werkt dit, soms blijft iedereen een verschillende aanpak hanteren, maar dan kennen we die tenminste, ook al keuren we die wederzijds niet goed.

³¹ Een voorbeeld van zo'n kijklijst staat afgedrukt in *Klasse, Maandblad voor onderwijs in Vlaanderen*. December 2001, nr. 120. Brussel, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap. Departement Onderwijs. De lijst is gebaseerd op Hogenboom, B. en de Beer, A. *Kijklijst*. Amersfoort, CPS.

³² 'Niet iedereen heeft dezelfde mogelijkheden, de zelfzekerheid en de assertiviteit om de eigen wensen te uiten en sommige gezinnen zullen daarom geneigd zijn om het dan maar aan over te laten aan de 'experten' van de instelling. Tegenover ouders die deze verantwoordelijkheid afschuiven, is het precies de taak van de opvoeder om hefbomen aan te reiken, waardoor zij staat zijn met een grotere verantwoordelijkheid te handelen (Raes:1997). Dat is wat de Engelstaligen het begrip empowerment noemen.' (Vandenbroeck:1999)

Soms handelt een school - in het belang van het kind - tegen haar eigen inzichten in. Een kind wordt bijvoorbeeld toch niet doorverwezen naar het buitengewoon onderwijs.

Bedenk dat dit soort contacten met ouders - hoe vaardig gesprekken ook gevoerd worden - niet los staan van de dagelijks interactie tussen school en ouders en ouders onderling. 'Dagelijks' praten met elkaar, inspelen op interesses van ouders, een beroep doen op hun deskundigheden enzovoort kan banden creëren. Bij problemen kan de school hier op terugvallen. De kans op conflicten en een tegenstrijdige aanpak is dan wellicht kleiner.

GA NA VOOR JE EIGEN SCHOOL:

- Wanneer is er sprake van samenwerking tussen school en ouder met betrekking tot het kind? Bedenk hoe je, rekening houdend met de diversiteit onder ouders, vaker een beroep kunt doen op bijdragen van ouders.
- Hoe verloopt de samenwerking met ouders? Hoe verwoord je bijvoorbeeld jullie gezamenlijke zorg voor het kind? Hoe spreek je uit wat goed gaat? Hoe verwoord je en analyseer je samen een 'probleem'? Hoe zoek je samen met de ouder(s) naar oplossingen? Zijn beide partijen gedurende het proces op de hoogte van de vorderingen? Bedenk enkele voorbeelden van een goede samenwerking met ouders en pas deze vragen toe. Wat leer je hieruit?
- Bekijk mogelijke meningsverschillen tussen leerkracht/school en een ouder ook in het licht van de dagelijkse omgang tussen beide partijen. Is er bijvoorbeeld regelmatig contact tussen de leerkracht en de ouder? Waar en wanneer? Hoe verloopt dat? Waarover wordt er gepraat?... Voor richtvragen: zie *Hoofdstuk 2, Opdracht 1 Kijken naar de diversiteit bij ouders*. Voor tips: zie *Strategie 4.2 Een praatje met ouders*.

Vanzelfsprekendheden expliciteren, bevragen en aanpassen

WAT ZIJN 'VANZELFSPREKENDHEDEN'?

Het kan gaan om (ongeschreven) regels, geplogenheden, communicatiekanalen, bepaalde informatie, impliciete verwachtingen van de school waar (sommige) ouders niet van op de hoogte zijn. Soms ontstaan hierdoor communicatiestoornissen of wrevels,... Expliciteren van 'vanzelfsprekendheden' kan dit vermijden.

Een kleuterleidster in Deinze vertelt dat weinig ouders gebruik maken van de bestaande contactkanalen: een 'doorgeefschrijftje' en de mogelijkheid om haar na de les in de klas aan te spreken. Het schrift blijft éénrichtingsverkeer en wanneer ouders hun kind aan de poort afhalen, steken maar weinigen onder hen de speelplaats over en gaan het gangetje door naar de klas om nog even met de juf na te praten. Tijdens interviews geven vele ouders aan dat ze het schrift wel kennen: het is een medium waar de leerkracht af en toe iets in schrijft. Ze wisten niet dat het de bedoeling was ook zij dat schriftje zouden gebruiken om informatie door te geven of vragen te stellen. Verder vond de kleuterleidster dat ze er eigenlijk zelf meer zou moeten in schrijven wilde ze dat het 'doorgeefschrijftje' zijn contactfunctie zou vervullen. Ook van de tweede verwachting van de kleuterleidster - dat de ouders haar zelf wel zouden aanspreken - waren de ouders niet op de hoogte (gesteld).³³

Op een school zetten sommige ouders – vooral drukbezette ouders – hun kinderen 's morgens aan de schoolpoort af en zich haasten daarna weg. Er is weinig tijd voor een praatje met de leerkrachten. Tijdens een ouderavond blijkt dat één van deze ouders zelfs de naam van de kleuterleidster van zijn dochter niet kent. Om ook deze ouders een minimum aan informatie te geven, werkt de school een eenvoudige en geïllustreerde gids uit. Welke klassen zijn er? Wie geeft les in welke klas? Foto's van het team (leerkrachten en kinderverzorgsters), de klassen en het oudercomité. Hoe ziet de dagelijkse werking eruit? Wanneer is wie te bereiken? Elk jaar wordt deze gids vernieuwd en bij het begin van het schooljaar uitgedeeld.

³³ Naar Rots, Isabel, 1998. *Betrokkenheid van de ouders bij de school. Een analyse van de wederzijdse perspectieven van ouders en leerkrachten*. Universiteit Gent, Faculteit Psychologische en Pedagogische Wetenschappen, licentiaatsverhandeling.

ZICHT KRIJGEN OP DE VANZELFSPREKENDHEDEN VAN DE EIGEN SCHOOL

Zicht krijgen op de eigen vanzelfsprekendheden is een voorwaarde om ze te expliciteren. Dit is geen eenvoudige opdracht. Na verloop van tijd ontstaat immers 'bedrijfsblindheid': sommige elementen in de onderlinge omgang op school zijn voor de mensen die er permanent werken niet meer zichtbaar. Enkele suggesties om hier systematisch aandacht aan te besteden:

- Werk regelmatig samen met 'externen', zoals buurtactoren, ouders, onderwijsbegeleiders,... en luister naar afwijkende meningen, nieuwelingen,...

Op een school heerst al jarenlang de traditie van een feestelijke gourmetavond voor ouders en team samen. Een 'nieuwe' ouder komt toe en is zeer verbaasd over de schikking van de tafels: er is apart gedekt voor het personeel en voor de ouders. De tafels staan bovendien niet in dezelfde ruimte maar worden gescheiden door een gangetje. Niemand van het team of het oudercomité sloeg daar nog acht op, terwijl deze schikking grotendeels de doelstelling – de bevordering van het contact tussen ouders en leerkrachten en ouders onderling – tegengaat.

Via het plaatselijk schoolopbouwwerk komt een leerkrachtenteam in contact met een buurtbewoonster. Ze vertelt over haar 'prentjessysteem'. Voor 2 Eurocent kunnen kinderen uit de buurt een prentje kopen. Ze heeft per thema allerlei illustraties verzameld omdat ze merkte dat kinderen vaak niet in orde waren bij het huiswerk 'zoek een prentje over...'. In veel gezinnen in de buurt waren geen tijdschriften of internet aanwezig. Dit was aanleiding voor de school om haar huiswerkbeleid te herzien.

Op school wordt - in samenwerking met basiseducatie - voor sommige ouders een cursus rond 'school en ouders' georganiseerd. De lesgeefster werkt zeer expliciet rond het bijhouden en sorteren van cursusmateriaal. Vooral sommige analfabete deelnemers zijn het niet gewoon met papier om te gaan. Naar aanleiding van de bespreking van de cursus en de reacties van de deelnemers wil het team haar externe post en verwachtingen in verband met huistaakbegeleiding bekijken.

Een ander voorbeeld is dat van een school die aan ouders wiens kinderen reeds enige tijd op school zijn, vraagt om de nieuwe ouders rond te leiden. Alles wordt uitgebreid getoond – van de klassen, de speelplaats, de bibliotheek, de opvang over de leraarskamer, het bureau van de directeur, de spreekkamer, vergaderzaal, ouderkamer tot de refter en de keuken - en er wordt over verteld. Het team ervaart dat ouders beter aanvoelen bij andere ouders wat hun noden zijn en dat zij elkaar de school tonen vanuit een participierend ouderperspectief. Na de rondleiding staat het team bij een hapje en een drankje ter beschikking voor verdere vragen en een praatje.

- Vraag je als team - bij het uitwerken van nieuwe acties, bij evaluatie, in geval van wrevel... - steeds af welke verwachtingen je zelf hebt ten aanzien van de ouders. Ga na of die verwachtingen gedeeld worden door collega's, door ouders,... Zijn ze realistisch? Is/was iedereen voldoende op de hoogte? Hoe weet je dat? Hoe kan je die informatie beter verspreiden voor iedereen?
- Praat geregeld met ouders over wat je doet en waaróm.

Tijdens de open-klasdag komen ook de verwachtingen van de school ten aanzien van ouders aan bod.

Een school krijgt van haar enige allochtone leesmoeder te horen dat ze er mee ophoudt: ze wordt er door andere ouders op aangekeken. Voor een andere actie kwam niemand opdagen. Na deze teleurstellingen zoekt de school, in samenwerking met het schoolopbouwwerk naar sleutelfiguren onder de allochtone (groot)ouders. De school wil nauw contact met deze ouders over haar werking: om de eigen visie uit te leggen en begrijpelijk te argumenteren en om hen erover te bevragen. Wat verwachten zijzelf van de school? Hoe zien ze zichzelf daarbij een rol spelen,...

ZICHT KRIJGEN OP DE VERWACHTINGEN/ VANZELFSPREKENDHEDEN VAN OUDERS

- Probeer ook oog en voeling te krijgen voor wat ouders zelf verwachten van de school.

Wie open is, kan vragen verwachten. Soms zijn die verrassend, zoals blijkt uit volgende ervaring van een leerkracht: 'Een Turkse moeder zei eens tegen me: 'Er werken hier leerkrachten die niet van kinderen houden.' Toen ik om voorbeelden vroeg zei ze: 'De kinderen moeten hier zelf hun jasjes dichtmaken en zelf hun veters strikken. Ook als ze het nog niet kunnen. Wij doen dat altijd voor kleine kinderen.' Hierover heb ik toen een ouderavond georganiseerd, waarop we uitlegden waarom wij het zo belangrijk vinden dat die kleintjes zelfstandig worden. Toen zeiden de ouders 'O, nu begrijp ik het.' Je moet elkaar dus van twee kanten leren kennen.'³⁴

Wie voorbij gaat aan de vragen van ouders, ook al zijn dit kleine dingen, riskeert dat veel ouders de indruk krijgen niet welkom te zijn, niet serieus genomen te worden en/of dat de school problemen negeert.

Een meisje moet ondanks de vraag van haar moeder toch voor elke maaltijd mee bidden. Een kind mag het eten dat hij gewend is, niet meenemen naar school. Leerlingen krijgen straf omdat ze tijdens de ramadan niet willen zwemmen. Een ouder wordt een uur de vrieskou ingestuurd tijdens de koorrepetities van de dochter: volgens de leerkracht in kwestie is binnen wachten niet

³⁴ Uit Schellekens, Els (2000). *Intercultureel leren in de klas. Aan de slag met verschillen*. JSW-boek 25. Baarn, Bekadidact.

conform de voorafgemaakte afspraken. Als gevolg daarvan besluiten sommige ouders om geen contact meer te hebben. Een enkeling haalt zijn kind van school. Velen laten het probleem bestaan totdat het vanzelf min of meer opgelost geraakt: 'Bij de overgang naar een volgend leerjaar komt mijn kind bij een andere leraar terecht'.

- **Bouw het exploreren van de verwachtingen en visies van de ouders systematisch in. Combineer verschillende manieren zoals bijvoorbeeld formele bevestigingen en gesprekken met eerder informeel uitlokken en inspelen op wat zich spontaan aandient.**

Een school stelt: 'Het opvangen van de vragen en opmerkingen van alle ouders op school, vergt een voortdurende inspanning. Leerkrachten leggen hun oor te luisteren en lokken vragen uit. Al is dat maar vragen wat de ouders eigenlijk vonden van het sinterklaasfeest zaterdag. Wanneer ouders hun indrukken en wensen uiten, reageren we er zo snel mogelijk op of geven de vragen door aan directie en andere leden van het team. We betrekken er soms meer ouders bij en proberen met een grotere groep tot een nieuwe aanpak te komen die bevredigend is voor alle partijen. We proberen steeds onze ideeën en initiatieven omtrent de vragen van ouders achteraf terug aan hen door te spelen. Ook wanneer we er niet aan tegemoet kunnen komen. Want we stuiten wel eens op grenzen of verschillen van mening. Dan motiveren we dat. Deze dynamiek maakt naast de meer formele schoolraad en het oudercomité deel uit van de manieren waarop ouders in onze school het onderwijs en het schoolbeleid mee kunnen beïnvloeden en vorm geven.'

Zeswekelijks is er per klas ouderraad. Op deze avonden worden ouders geïnformeerd over het reilen en zeilen in de klas en op school. Ook de vragen en kritieken van ouders komen aan bod en worden in de groep besproken.

In de ouderkamer ontmoeten ouders en teamleden elkaar. Van tijd tot tijd vinden er gesprekken plaats in verband met de school en de opvoeding van de kinderen.

Tijdens ouderavonden werken leerkrachten en ouders samen in kleine groepjes. Ze brainstormen, discussiëren over stellingen, praten aan de hand van concreet lesmateriaal, werkjes van de kinderen, een video over de werking in de klas waarop de eigen kinderen te zien zijn enzovoort. Zo leren ze elkaars verwachtingen en visies beter kennen. Nadien worden de bevindingen voorgesteld in plenum.

Op school is er een 'aanspreekpersoon' voor ouders. Deze persoon is veelvuldig zichtbaar in de school, gaat op huisbezoek, staat mede in voor de 'schoolpoortcontacten',... Hij/zij heeft een intensief contact met de ouders en met de klastitularissen om wederzijds verwachtingen en informatie door te spelen. Op andere scholen nemen contactouders per klas een deel van deze taak op.

Leerkrachten bevragen ouders via enquêtes, invullijsten, themavergaderingen, ouderklasraden,... Ouders geven hun mening over het schoolreglement: wat vinden ze bijvoorbeeld van de omgang met en tussen de kinderen, de keuze van verlofdagen, het eten etcetera? Ze kunnen hun voorkeuren aankruisen.

GA NA VOOR JE EIGEN SCHOOL:

- Op welke manier krijg je zicht op je eigen vanzelfsprekendheden? Hoe kan je de praktijk op je school verbeteren?
- Hoe expliciteer je je eigen vanzelfsprekendheden? Hoe kan je de praktijk op je school verbeteren?
- Op welke manier probeer je zicht te krijgen op de verwachtingen en visies van ouders? Hoe kan je de praktijk op je school verbeteren?
- Wat voor vragen stellen ouders zoal? Inventariseer. Hoe reageer je daarop? Wat kan je doen om dat te verbeteren?
- Welke verwachtingen/vragen/visies van ouders leid(d)en ertoe dat je je praktijk op school aanpast(e)? Hoe verloopt dat? Wat kan je eraan verbeteren? Zijn er grenzen? Welke?

Bronnenkaart 5

Ouders aanspreken op hun deskundigheden

Doe in functie van de school geregeld een beroep op deskundigheden van ouders. Deze deskundigheden kunnen te maken hebben met onderwijs, maar dat hoeft niet. Zo nodig je meer ouders uit om deel te nemen aan het schoolleven.

ouders systematisch aanspreken voor verschillende soorten taken

Spreek ouders aan voor verschillende soorten taken/activiteiten. Laat ouders zelf kiezen op welke vragen ze ingaan. Hou rekening met de diversiteit onder ouders. Dat sommigen niet reageren wil niet zeggen dat ze niet geïnteresseerd of niet gemotiveerd zijn. Uiteraard is er ook ruimte voor ideeën en voorstellen van ouders zelf.

Aanspreken kan ook op verschillende manieren: schriftelijk, persoonlijk, via communicatiemiddelen die de ouders zelf vaak gebruiken (bijvoorbeeld: SMS, e-mail, website,...).

Tijdens individuele auditieve oefeningen in de derde kleuterklas zorgen ouders voor de opvang van de andere kinderen. Op woensdagnamiddag organiseren ouders spel- en sportactiviteiten en ateliers voor de kinderen. Ouders lezen voor/vertellen. Ouders begeleiden de kinderen naar en in het zwembad. Er zijn leesmoeders, knutselopa's, kookouders op bosklassen, begeleiders van schooluitstappen, verzorgers van de schooltuin, computerhulpen, verkeersbegeleiders enzovoort.

De kleuterleidster legt in de ouderkamer vaak onafgewerkte knutselwerkjes klaar. De ouders kunnen haar zo helpen met bijvoorbeeld papieren hoedjes voor de kleuters versieren. Uiteraard is dit geen verplichting.

Een directeur: 'We doen veel activiteiten voor en met de ouders. ... Ik initieer ook veel, veel buitenschoolse activiteiten en dergelijke. En dan vraag ik de ouders om mee te doen en mee in staan voor de organisatie. Ik geef te kennen: als je niet meedoet, dan lukt het niet, we hebben je nodig.'

Een school zegt erop te letten dat men zo vaak mogelijk en op zo verschillende mogelijke terreinen ouders inschakelt. 'We proberen om ouders waar mogelijk in te schakelen, om een beter contact met te krijgen. Bijvoorbeeld: ouders vragen om te helpen bij het schoonmaken van de school of van speelgoed en materialen bij het begin van het schooljaar. Dat wil men vaak wel, daar hoef je niet bij te praten. De taal vormt voor sommige ouders toch wel een barrière om op school te komen.'

Een school heeft een pedagogische studiedag. De ouders worden in de voorafgaande week in begrijpelijke termen ingelicht over het onderwerp. De ouders worden ook aangesproken om eventueel samen op school de op-

vang voor de kinderen te organiseren die dag. Van hun aanwezigheid wordt gebruik gemaakt: ze worden betrokken bij de eindsessie van de studiedag voor de leerkrachten op school.

‘Jullie moeten iets doen wat we zelf niet kunnen. Dat was zowat mijn uitgangspunt, toen we met het oudercomité begonnen.’ vertelt een directrice. ‘Dan voelen ouders ook dat ze meebouwen aan de school, ze zijn betrokken, het is ook HUN school. Intussen helpt een vader-striptekenaar ons met de layout van de schoolkrant en public relations van de school. Het oudercomité werkt met werkgroepen. Ik voel me als directeur sterker, slimmer en kan meer dankzij de ouders. Ik hoef niet langer nog geld te spenderen aan reclame voor de school: mond aan mond reclame is de beste reclame, de enige die echt werkt. Ouders die tevreden zijn en een project uitwerken zoals de fietsreparatiedag vandaag passen daarin.’³⁵

Een viertal ouders houdt om de beurt de bibliotheek open. Ze praten mee met de leerkrachten over de aankoop en selectie van de boeken: ze hebben een goed zicht op wat populair is bij de kinderen.

Ouders staan ‘s morgens, ‘s middags en ‘s avonds in voor de opvang van de kinderen. Eén moeder zorgt elke vrijdagmiddag voor verse soep. Kinderen, ouders en leerkrachten zitten er regelmatig samen op de speelplaats of in de keuken. Naar aanleiding van een babbel vraagt één van deze ouders haar echtgenoot om de virusbeveiliging van de schoolcomputers eens op punt te stellen.

ouders spreken ouders aan

Contacten tussen ouders onderling spelen een belangrijke rol in het verhogen van de participatie aan onderwijs en wederzijdse ouderondersteuning. Ouders melden bovendien dat ze zelf graag andere ouders aanspreken in verband met de school, bijvoorbeeld om hen te motiveren tot deelname.³⁶ Ze maken hierbij gebruik van hun eigen netwerk. Let wel: we hebben het hier over stimuleren, niet over dwingen. Iedere ouder moet de kans krijgen bij te dragen aan onderwijs op een manier die hem/haar het best past.

Op sommige scholen gebeurt dit reeds, maar incidenteel: de ouderraad spreekt andere ouders aan voor een karwei, voor het bereiden van hapjes, stimuleert andere ouders om toe te treden (resultaat in één school: uitbreiding van de ouderraad met twee allochtone ouders),...

³⁵ Uit *Klasse voor Ouders*. September 2001. Brussel, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap. Departement Onderwijs.

³⁶ Naar Veen, Annemiek en van Erp, Marja (1995). *Stappen op weg naar onderwijsondersteuning, deel 1. Allochtone ouders in Rotterdam over de relatie tussen ouders en basisschool*. Amsterdam, SCO-Kohnstamm Instituut, Stedelijk bureau FAO Rotterdam.

Een school werft per klas drie tot vier contactouders. Deze ouders spreken andere ouders aan, brengen boodschappen over,... Ze zijn goed geïnformeerde aanspreekpunten voor andere ouders. Meer concreet spreken ouders en klasleerkrachten het volgende af: (1) Contactouders begeleiden ouders van nieuwe kinderen, waardoor ze sneller worden opgenomen binnen de school. (2) Als een kind langere tijd ziek is, pakken contactouders dat op. (3) Contactouders regelen praktische hulp wanneer dat nodig is. (4) Als een ouder ergens mee zit, moet hij/zij daar mee bij een contactouder terecht kunnen. (5) Contactouders proberen ouders die minder vaak op school komen, toch bij de school te betrekken: aanspreken, informeren,... Deze ouders en de klasleerkrachten overleggen regelmatig. Tijdens deze contacten uiten enkelen de wens uit wat meer over elkaar en andere ouders te weten. Er ontstaat in samenwerking met de leerlingen van de klas een miniprojectje à la 'De vliegende reporter' in het tv-programma 'Man bijt hond'. Tweewekelijks interviewen leerlingen en ouders in kleine wisselende groepjes een vrijwillige ouder thuis of op een locatie naar keuze en plaatsen foto's en verslagen in de klaskrant.

Een school werkt aan de samenstelling van een samenhangende oudergroep. Ieder teamlid doet suggesties om die of die persoon aan te spreken, men streeft daarbij naar een zo groot mogelijke representativiteit van de volledige oudergroep. Deze groep werkt samen met de leerkrachten een project uit voor de kinderen van de school. Maar er is meer: de oudergroep brengt samen met de leerkrachten het informele netwerk van de ouders in kaart. Men tracht zicht te krijgen op wie met wie in contact staat, en hoever het netwerk reikt. Tot grote verwondering van het team zijn er heel weinig ouders op school die nauwelijks of geen contacten hebben met één of meerdere andere ouders op school. Met andere woorden, ook al komen sommige ouders in persoon nooit naar de school, de school heeft via de andere ouders wel mogelijkheden om hen aan te spreken, te informeren, te bevragen, te motiveren tot deelname,... Het oudercomité in kwestie staat ook in voor het informeren en aanspreken en motiveren van ouders via dat informele netwerk.

'De kunst als voorzitter van een oudercomité is mensen aan te spreken op wat ze goed kunnen. ... Je hebt doe-mensen en denk-mensen. Ik ben zelf jeugdconsulent. De vaardigheden die ik in dat beroep heb ontwikkeld, stel ik ten dienste van de school. Dat is mijn bijdrage. Combineer dat met een bedank-cultuur en het spel zit op de wagen. Je moet ouders wel persoonlijk aanspreken en je moet het vertrouwen krijgen van leerkrachten. Zo wordt de school vlug een netwerkje, een vriendenkring en daar voelt iedereen zich goed bij.'³⁷

³⁷ Uit *Klasse voor Ouders*. September 2001. Brussel, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap. Departement Onderwijs.

In de ouderkamer zetten de ouders zelf koffie. Wie wenst loopt even binnen en maakt een praatje. Ook de directie en de leerkrachten doen dat geregeld. De ouders organiseren activiteiten voor de kinderen, maar ook uitstappen voor zichzelf, vragen sprekers enzovoort. Via de ouderkamer leert de school ook de behoeften en vaardigheden van de ouders beter kennen.

Deze actieve rol van ouders ten aanzien van andere ouders is des te belangrijker wanneer er een sterk participerende oudergroep is op school. Deze groep riskeert soms contact met andere ouders te verliezen (ze verdelen bijvoorbeeld alle taken onder elkaar, bevragen enkel elkaar, ontwikkelen hun eigen perspectief op de 'andere' ouders,...). Het bestaan van een 'elitegroep' ouders kan andere ouders afschrikken om iets te doen voor de school.

Een bepaalde school beschikt over een zeer actieve oudergroep. Het team kan voor een heleboel verschillende taken een beroep doen op deze ouders. Dit wordt jaren als zeer positief ervaren tot de oudergroep begint uit te dunnen: hun kinderen gaan naar het secundair onderwijs. Op dat moment blijkt dat deze actieve groep en wat zij allemaal deden voor de school, andere ouders afschrikte om zich ook in te zetten. De eisen leken te hoog: 'Ik wil wel graag eens meehelpen, maar ik heb geen tijd om me elke maand bijna twee volle dagen vrij te maken en daarbij nog te vergaderen.' Ook bleek dat de voormalige actieve ouders soms ook aanbiedingen van andere ouders weigerden: 'Nee, het is niet nodig, we zijn met genoeg mensen.' Deze school beslist meer mensen aan te spreken voor uiteenlopende taken. Uiteraard zullen sommige ouders zich vaker inzetten dan andere, maar telkens wordt er gezocht naar een manier om ook er ook anderen buiten die groep bij te betrekken. Dit gebeurt ofwel door het team ofwel door de kerngroep van ouders.

GA NA VOOR JE EIGEN SCHOOL:

- Ga voor elke ouder na waar je hem/haar voor zou kunnen aanspreken. Doe je dat reeds? Waarvoor? Welke taken/activiteiten komen daar nog voor in aanmerking?
- Hoe spreek je mensen aan? Combineer je verschillende manieren? Spreek je hen ook persoonlijk aan?
- Hoe reageer je op initiatieven van ouders?
- Heb je zicht op het 'oudernetwerk': wie kent wie? Hoe kan je daar een beter zicht op krijgen? Doe je systematisch een beroep op het oudernetwerk in functie van de school? Hoe kan je dit verbeteren?

Bronnenkaart 6

Ondersteuning

Veel scholen wensen onderwijsondersteuning vanwege de ouders. Bijvoorbeeld nakijken van agenda, spijzen van de schoolkas,... Sommige ouders hebben nood aan ouderondersteuning vanuit de school. Bijvoorbeeld informatie over de organisatie van het onderwijs, de algemene klaswerking, taallessen, opvoedingsondersteuning, hulp bij het invullen van formulieren,... Je kan als school op deze vragen van ouders ingaan om net weer hun onderwijsondersteunend gedrag mee te verhogen. Zo werk je ook buiten de schoolmuren aan een versterking van de leeromgevingen van de kinderen.

GEVEN EN NEMEN

Probeer onderwijsondersteuning en ouderondersteuning zoveel mogelijk te koppelen. Grijp zoveel mogelijk verschillende gelegenheden aan. Let op voor énkél specifieke acties ten aanzien bepaalde groepen ouders. Dit kan hen in een uitzonderingspositie plaatsen en er soms toe leiden dat hun relaties met andere ouders verstoord raken. Wanneer ouders uit meerdere mogelijkheden kunnen kiezen, loop je dat risico minder. Zo kan je ook meer ouders bereiken.

Een directeur zocht ouders om samen met hem en het team de school te schilderen. Hier kwam veel respons op. Naderhand demonstreerden de leerlingen en de leerkracht voor de ouders het lesmateriaal dat de school had kunnen aankopen door samen geld voor verfraaiing uit te sparen. Deze koppeling samenwerken en bekijken wat dat opleverde, deed de school ook ouders bereiken die niet zo geneigd zijn om deel te nemen aan ouderavonden of klasdemonstraties.

Om vragen van ouders over de klaswerking uit te lokken organiseert een school op het einde van de zomervakantie een gezamenlijke schoonmaaksessie. Ouders laten tijdens het werken af en toe hun verrassing en/of hun interesse in bepaalde materialen blijken. De leerkracht gaat erop in. Ook tijdens de ouderbijeenkomsten van de klas wordt er opnieuw aandacht aan besteed. Een ouder vraagt of ze deze materialen en boekjes ook kan uitleenen.

Een aantal ouders worden gevraagd om mee 'hoeken' te bouwen in de kleuterklas. Terwijl ouders en leerkracht samen aan het werk zijn, vertelt de leerkracht over het doel, de werkwijze, mogelijke resultaten enzovoort van zo'n leeshoek of poppenhoek.

Feesten waarbij de meeste ouders opdagen, worden aangegrepen. Er is een korte rondleiding in de klassen met uitleg over de klasinrichting: hoe, waarvoor, resultaten,...

Sommige ouders kunnen de eindjes moeilijk aan elkaar knopen. De school organiseert elk jaar een winter- en een zomerklerenmarkt. Leerkrachten en ouders verzamelen daarvoor gedurende het jaar kleren in die te klein zijn geworden. Ook de buurt is hiervan op de hoogte. Op deze markt worden de kleren – netjes gewassen en gestreken - aan lage prijzen aangeboden. Tijdens de markt zijn er ook rondleidingen in de klassen, ateliers voor de kinderen en de ouders, ouders en kinderen kunnen samen op de computer spelen, de speel-o-theek, basiseducatie, lokale muziekacademie geven try-out-sessies van hun aanbod,...

Eenmaal per week kunnen de ouders samen met hun eigen kind in de kleuterklas werken (lezen, spelen, puzzelen,...). Zo leren ze de klaswerking beter kennen. Op basis van observatie door de leerkracht en eigen voorkeur van de ouder wordt die laatste ook al eens aangesproken voor een specifieke taak in de klas ten aanzien van andere leerlingen.

NETWERKVORMING VAN OUDERS

Oudernetwerken bieden ook kansen voor onderlinge ondersteuning en uitwisseling van ervaringen, vragen etcetera - iets waar veel ouders behoefte aan hebben.³⁸ De school kan de netwerkvorming onder ouders stimuleren (zie *Bronnenkaart 5 Ouders aanspreken op hun deskundigheden*). Deze optie van de school is gebaat bij het uitbouwen van een eigen plaatselijk netwerk met bijvoorbeeld schoolopbouwwerk, buurtvereniging, integratiecentrum, andere scholen,...

De school biedt ouders de gelegenheid samen na te praten op de speelplaats, in een oudercafé, stelt tijdens het weekeinde haar accommodatie ter beschikking van het buurthuis, doet een beroep op ouders om andere ouders met betrekking tot school aan te spreken,...

In de ouderkamer ontmoeten ouders en teamleden elkaar. Er is plaats voor de eigen onderwerpen en acties van ouders. Af en toe gaan de gesprekken over de opvoeding van de kinderen. Soms leidt dit tot het uitnodigen van een spreker, het bevragen van andere ouders,...

Een groep ouders organiseert elke woensdagnamiddag ateliers of sport-activiteiten voor de kinderen. Regelmatig zitten ze samen met de leerkrachten en worden ervaringen en voorstellen uitgewisseld. Na verloop van tijd neemt deze groep ouders ook andere initiatieven, onder meer ten aanzien van andere ouders.

Een school bezorgt haar ouders een uitnodiging voor een gespreksavond in het buurthuis.

³⁸ Meer hierover vind je bij Van Gils, Jan (2001). *Opvoedingsondersteuning: enkele uitgangspunten. In: Welwijs. Wisselwerking tussen onderwijs en welzijnswerk. Jaargang 12, nummer 4, december 2001.*

Ouders uit de buurt zijn begaan met het tekort aan ruimte voor hun kinderen om te voetballen. Ze gunnen hun kinderen graag sportactiviteiten, maar willen ze ook van de straat houden. Er komt een voetbalproject met meerdere partners. De betrokken directeur aan het woord: 'In samenwerking met het schoolmaatschappelijk werk, een sportvereniging en de Dienst Sport Rotterdam wordt geprobeerd om de jongens van de school lid te maken van een plaatselijke voetbalvereniging. De ouders worden ingeschakeld als begeleider, als trainer. Het project heeft een tweeledig doel: de kinderen de mogelijkheid geven om te sporten (in de wijk is hier weinig ruimte voor) en ouders meer inschakelen bij activiteiten.'³⁹

MEER FORMELE VORMING

Daarnaast roept een verhoogde participatie van ouders soms gerichte vragen op naar meer formele vorming. De school kan zelf antwoorden op deze vragen, al of niet in samenwerking met bijvoorbeeld buurtwerk, basiseducatie, volwassenenonderwijs, socio-culturele sector, ouderverenigingen en/of gericht doorverwijzen.

Nederlandse taallessen in functie van de communicatie op school, opvoedingsondersteunende vormingen afgestemd op de vragen van de groep, algemene voorlichting over studierichtingen, gezamenlijke vormingen voor team en ouderraad over de school-ouderrelatie, computercursussen op school openstellen voor ouders en de buurt enzovoort.

Een school spreekt ouders individueel aan: 'Is dit niets voor u? Zal ik eens informeren?'

Op een bepaalde school komen ouders in kleine groepen naar concrete activiteiten die rechtstreeks betrekking hebben op de klas van hun kinderen of wat ze zelf aangeven belangrijk te vinden. Onderwerpen waren reeds: zwemmen, werkweek, rekenonderwijs, programma van het volgend schooljaar, voorlichting bij overgangen naar basisschool naar het secundair onderwijs,...

Tracht deze manier van werken te combineren met (één van) de vorige. Resultaten zijn vaak toe te schrijven aan de samenhang van meerdere maatregelen.

Een school heeft een taalhomogene moedergroep voor de Turkse ouders. Via een vertegenwoordigster houdt deze groep contact met het oudercomité. Daarnaast probeert de school ook de informele contacten tussen de ouders te bevorderen door contactouders, samenwerking met het buurtcentrum en een jaarlijkse uitstap voor de ouders van elke graad.

³⁹ Voorbeeld uit Veen, Annemiek en van Erp, Marja (s.d.) *Stappen op weg naar onderwijsondersteuning, deel 2. Basisscholen in Rotterdam over de relatie met ouders*. Amsterdam, SCO-Kohnstamm Instituut, Dienst Stedelijk Onderwijs Rotterdam.

GA NA VOOR JE EIGEN SCHOOL

- Op welke vlakken hebben ouders (en school) nood aan ondersteuning? Kom je daar reeds aan tegemoet?
- Welke gelegenheden grijp je aan om ook aan ouderondersteuning te doen? Welke komen daar nog voor in aanmerking?
- Op welke manieren kan je op jouw school de netwerkvorming van ouders verder ondersteunen? Met welke externe partners onderhoudt de school zelf contact?
- Om welke eerder formele vormingsmomenten/informatiesessies vragen ouders? Wat bied je ouders reeds aan? Zijn ouders voldoende op de hoogte van het plaatselijk aanbod?
- Met welke buitenschoolse actoren kan je nog samenwerken? En waarvoor?

Bibliografie

Aanbevolen literatuur

- Ameye, Yvan en Vanspauwen, Patrick (2000). *Huiswerk in de basisschool?* Leuven, Garant.
- Joos, Annelies en Delrue, Kaat (2000). *Puur uit de buurt: een werkboek*. Universiteit Gent, Steunpunt Intercultureel Onderwijs.
- Messemaker, Thea (1997-1998). *De ouderkamer. Een ontmoetingsruimte voor ouders en hun betrokkenheid bij de ontwikkeling en het onderwijs. Een handleiding voor het opzetten en het organiseren van een ouderkamer voor beroepskrachten in onderwijs en welzijn*. Rotterdam, Stichting De Meeuw.
- Schellekens, Els (2000). *Intercultureel leren in de klas. Aan de slag met verschillen*. JSW-boek 25. Baarn, Bekadidact.
- Smit, Frederik e.a. (2001). *Ouderparticipatie, een nieuw missie-statement? Onderzoek naar het functioneren van de relatie ouders en basisschool*. Nijmegen, ITS.
- Stubbe e.a. (red.) (2000). *Interactief werken in de coöperatieve klas. Visies achter werken met Freinettechnieken*. Diegem, Kluwer Editorial.
- Vandenbroeck, Michel (1999). *De blik van de Yeti*. Gent, VBJK.
- Van Gils, Jan (2001). Opvoedingsondersteuning: enkele uitgangspunten. In: *Welwijs. Wisselwerking tussen onderwijs en welzijnswerk*. Jaargang 12, nummer 4, december 2001.
- Veen, Annemiek en van Erp, Marja (1995). *Stappen op weg naar onderwijsondersteuning, deel 1. Allochtone ouders in Rotterdam over de relatie tussen ouders en basisschool*. Amsterdam, SCO-Kohnstamm Instituut, Stedelijk bureau FAO Rotterdam.
- Veen, Annemiek en van Erp, Marja (s.d.). *Stappen op weg naar onderwijsondersteuning, deel 2. Basisscholen in Rotterdam over de relatie met ouders*. Amsterdam, SCO-Kohnstamm Instituut, Dienst Stedelijk Onderwijs Rotterdam.
- Verhaeghe, Jean-Pierre (red.) (2000). *Armoede en onderwijs. Een actie-onderzoek in opdracht van de Koning Boudewijnstichting*. Elsene, Koning Boudewijnstichting.
- Verstraete, Ghislain (1998). *Participeren in het onderwijs*. Universiteit Gent, Steunpunt Intercultureel Onderwijs.
- VIOR-Raad voor het Basisonderwijs (2001). *Samenwerking tussen Ouders en School*. Leuven-Apeldoorn, Garant.

Geraadpleegde literatuur

- Ameye, Yvan en Vanspauwen, Patrick (2000). *Huiswerk in de basisschool?* Leuven-Apeldoorn, Garant.
- Autar, K. e.a. (red.) (1996). *Ouders en school. Strategieën voor versterking van de relatie tussen ouders en school.* Alphen aan den Rijn, Samson H.D. Tjeenk Willink.
- Chauveau, Gerard e.a. (red.) (1989). *Ecoles et quartiers. Des dynamiques éducatives locales.* Paris, L'Harmattan.
- Consortium Schoolopbouwwerk (1998). *Verslagen van een jaar werking in een wijk in Antwerpen.* Niet uitgegeven.
- Crul, Maurice (1998). Onderlinge hulp en schoolsucces van Marokkaanse en Turkse jongeren. Een optimistische visie. In: van Eerd, Irene en Hermes, Bernie (red.), *Pluriform Amsterdam.* Amsterdam, Vossiuspers AUP.
- Ernalsteen, Veerle (2001). *De ICO-mobiel. Handreiking bij een interculturaliseringstraject.* Universiteit Gent, Steunpunt Intercultureel Onderwijs.
- Faerdig, Anne (1999). Des crèches parents admis. In: *Agenda Interculturel*, 174, mai 1999.
- Flising, Lisbeth (1994). How does public school-age childcare influence the life of parents and how do parents influence public school-care childcare? In: *Ouderparticipatie, verslag 5de internationaal congres, Gent, 1994.* Gent, VBJK en Kind en Gezin.
- Haerden, Hilde en Janssen, Dirk (red.) (1995). *Pedagogische preventie: een antwoord op kansarmoede?* Leuven-Apeldoorn, Garant.
- Hillewaere, Katrijn (2001). *Evaluatieonderzoek van het onderwijsbeleid ten aanzien van etnische minderheden in het lager onderwijs. Deelrapport: implementatie.* Universiteit Gent, Steunpunt Intercultureel Onderwijs.
- Joos, Annelies en Delrue, Kaat (2000). *Puur uit de buurt: een werkboek.* Universiteit Gent, Steunpunt Intercultureel Onderwijs.
- Joos, Annelies en Verlot, Marc (2001). *Evaluatie van het voorrangbeleid Brussel. Deelrapport: Nulmeting voor de pijler 'omgaan met diversiteit'.* Universiteit Gent, Steunpunt Intercultureel Onderwijs.
- Kelchtermans, Geert (1994). *De professionele ontwikkeling van leerkrachten basisonderwijs vanuit het biografisch perspectief.* Leuven, Universitaire Pers.
- Klaassen, Cees en Leeferink, Han (1998). *Partners in opvoeding in het basisonderwijs. Ouders en docenten over de pedagogische opdracht en de afstemming tussen gezin en school.* Assen, Van Gorcum.

- Leeman, Yvonne met medewerking van Veen, Annemiek (1996). *Interculturele communicatie in het onderwijs*. Amsterdam, Het Spinhuis.
- Messemaker, Thea (1997-1998). *De ouderkamer. Een ontmoetingsruimte voor ouders en hun betrokkenheid bij de ontwikkeling en het onderwijs. Een handleiding voor het opzetten en het organiseren van een ouderkamer voor beroepskrachten in onderwijs en welzijn*. Rotterdam, Stichting De Meeuw.
- Miedema, Maaïke (2000). Voor ouders een eitje, voor beroeps een probleem. In: *0/25*, december 2000.
- Onderwijsvoorangsgebiedenbeleid. *Infomap, optimaliseringshulp*. Hasselt, OVGB-PWL.
- Projectgroep ICO (1999). *Nieuwe perspectieven. Eindverslag van de projectgroep ICO*. 's-Hertogenbosch, Projectgroep ICO.
- Projectgroep ICO en Anne Frank Stichting (1998). *Zo ben ik ook. Vuistregels en valkuilen bij Intercultureel Leren in de Klas*. Amsterdam, Projectgroep ICO, Anne Frank Stichting.
- Rots, Isabel (1998). *Betrokkenheid van de ouders bij de school. Een analyse van de wederzijdse perspectieven van ouders en leerkrachten*. Universiteit Gent, Faculteit Psychologische en Pedagogische Wetenschappen, licentiaatsverhandeling.
- Ruis, Paul (1996). 'Ik voel niet die warme band met de school'. In: *Vernieuwing, Tijdschrift voor Onderwijs en Opvoeding*. Jaargang 55, nummer 9, november 1996.
- Schellekens, Els (2000). *Intercultureel leren in de klas. Aan de slag met verschillen*. JSW-boek 25. Baarn, Bekadidact.
- Schenkeveld, C.J.M. en van Eerde, H.A.A. (1998). *Brede scholen buurten. Over samenwerking in Rotterdam*. Rotterdam, RISBO Contractresearch BV/ Erasmus Universiteit Groep.
- Schoolopbouwwerk. Naar een doelgericht en emancipatorisch concept*. Goedgekeurd door de Vlaamse regering op 23 juli 1997.
- Sierens, Sven (2002). *De ICO-scoop. Zelfevaluatie-instrument voor basisscholen*. Universiteit Gent, Steunpunt Intercultureel Onderwijs.
- Smit, Frederik (1991). *De rol van ouderparticipatie in het basisonderwijs. Een onderzoek naar de vorm, inhoud en effecten van ouderparticipatie in het basisonderwijs*. Nijmegen, ITS.
- Smit, Frederik e.a. (2001). *Ouderparticipatie, een nieuw missie-statement? Onderzoek naar het functioneren van de relatie ouders en basisschool*. Nijmegen, ITS.
- Soenen, Ruth (1999). *Over Galliërs en managers. Bouwstenen voor intercultureel leren*. Universiteit Gent, Steunpunt Intercultureel Onderwijs.
- Steunpunt ICO en Steunpunt NT2 (2000). *Probleemanalyse-instrument Brussel*. Onuitgegeven typescript.
- Stubbe e.a. (red.) (2000). *Interactief werken in de coöperatieve klas. Visies achter werken met Freinettechnieken*. Diegem, Kluwer Editorial.
- Vandenbroeck, Michel (1999). *De blik van de Yeti*. Gent, VBJK.
- Van Gils, Jan (2001). Opvoedingsondersteuning: enkele uitgangspunten. In: *Welwijs. Wisselwerking tussen onderwijs en welzijnswerk*. Jaargang 12, nummer 4, december 2001.

- Veen, Annemiek (1991). *De relatie ouders-school: een model. Projectplan. SCO-Rapport 275*. Amsterdam, SCO-Kohnstamm Instituut.
- Veen, Annemiek en van Erp, Marja (1995). *Stappen op weg naar onderwijsondersteuning, deel 1. Allochtone ouders in Rotterdam over de relatie tussen ouders en basisschool*. Amsterdam, SCO-Kohnstamm Instituut, Stedelijk bureau FAO Rotterdam.
- Veen, Annemiek en van Erp, Marja (s.d.). *Stappen op weg naar onderwijsondersteuning, deel 2. Basisscholen in Rotterdam over de relatie met ouders*. Amsterdam, SCO-Kohnstamm Instituut, Dienst Stedelijk Onderwijs Rotterdam.
- Verhaeghe, Jean-Pierre (red.) (2000). *Armoede en onderwijs. Een actie-onderzoek in opdracht van de Koning Boudewijnstichting*. Elsene, Koning Boudewijnstichting.
- Verlot, Marc (1999). Desegregatie, gemeenschapsontwikkeling en (multi)cultuur. In: serie 'CVA-cahiers' - *Vlaggen en wimpels*.
- Verlot, Marc e.a. (2000). *Intercultureel onderwijs. Leren in verscheidenheid*. Universiteit Gent, Steunpunt Intercultureel Onderwijs.
- Verstraete, Ghislain (1998). *Participeren in het onderwijs*. Universiteit Gent, Steunpunt Intercultureel Onderwijs.
- Verstraete, Ghislain (1999). Cultuur is geen kalkei. Naar een interculturalisering van het welzijnswerk. In: *Alert*, jaargang 25, nr. 1.
- Vink, Anja (2000). Wildgroei en twijfelachtig resultaat. De onoverzichtelijke groei van de opvoedingsondersteuning. In: *0/25*, december 2000.
- VLOR-Raad voor het Basisonderwijs (2001). *Samenwerking tussen Ouders en School*. Leuven-Apeldoorn, Garant.
- Gesprekken met leerkrachten, onderwijsbegeleiders en schoolopbouwwerkers.

